วารสารไทย
THAI JOURNAL

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๖๕ มกราคม - มีนาคม ๒๕๔๐

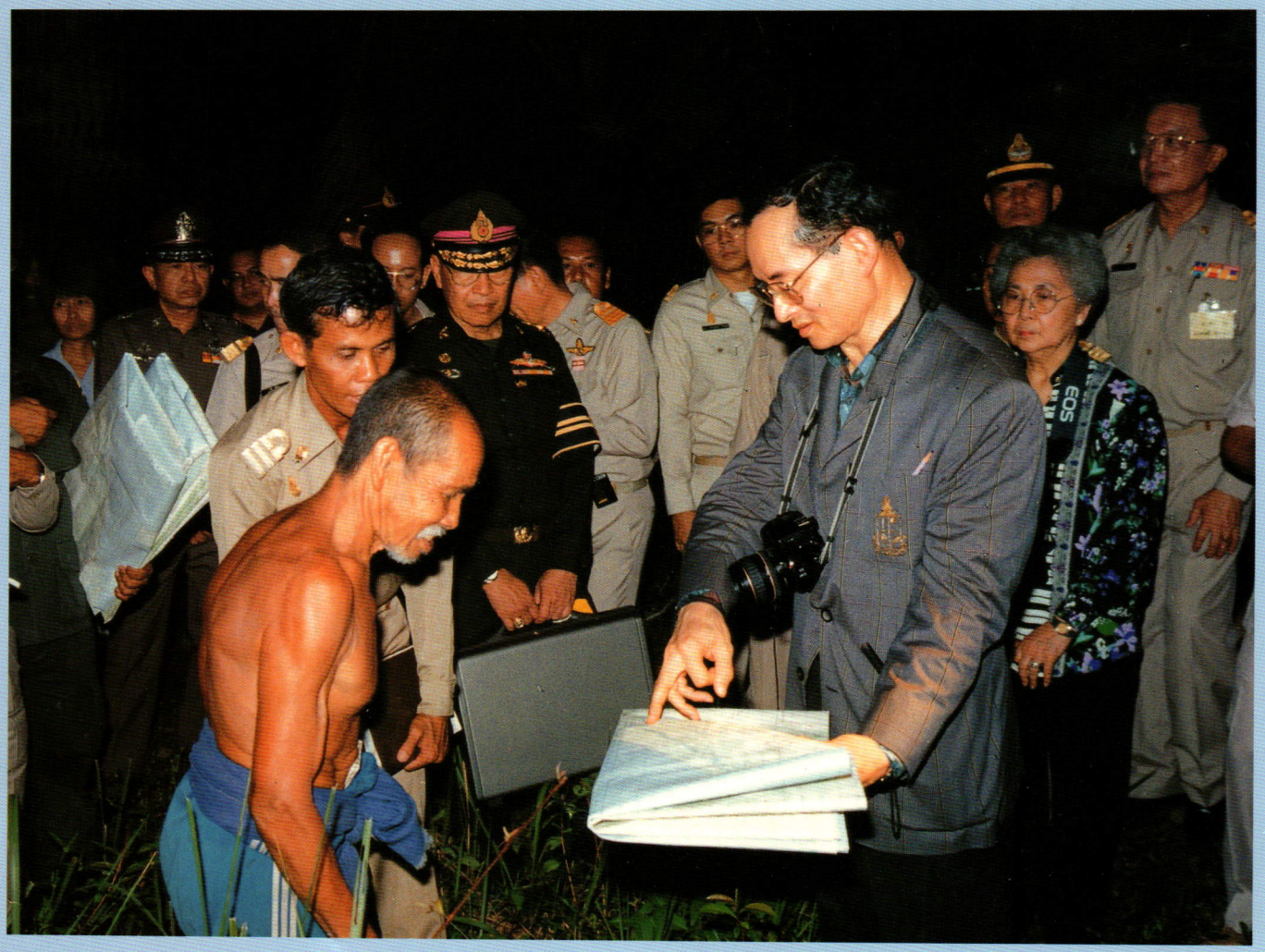

“...วิถีชีวิตของบุคคลนั้นย่อมมีทั้งภัย ทั้งอุปสรรค ทั้งเคราะห์ร้าย ผ่านเข้ามาเนืองๆ ยากที่จะหลีกเลี่ยง. ไม่มีผู้ใดจะอยู่เป็นปรกติสุขอย่างเดียวได้. ทุกคนจึงจำเป็นต้องเตรียมกายเตรียมใจให้พร้อมทุกเวลา ที่จะเผชิญจะต่อสู้แก้ไขความไม่ปรกติเดือดร้อนต่างๆ ด้วยเหตุผล หลักวิชา ความถูกต้อง ความรอบคอบอดทน และด้วยสามัคคีธรรม”

พระราชดำรัส

พระราชทานแก่ประชาชนชาวไทย

ในโอกาสขึ้นปีใหม่ ๒๕๒๗

๓๑ ธันวาคม ๒๕๒๖

วารสารไทย
THAI JOURNAL

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๖๕ มกราคม - มีนาคม ๒๕๔๐
หมายเลขสากลประจำวารสาร ISSN 0125 - 572X

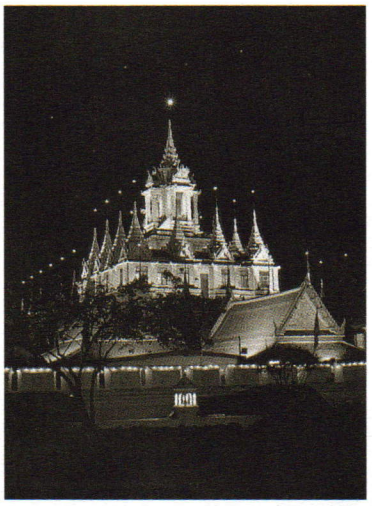

ปก : แสงสีทองยามค่ำคืนของโลหะปราสาท
วัดราชนัดดาราม
(ภาพ : สมชาย ดำรงกิตติกุล)

เผยแพร่เพื่อเป็นอภินันทนาการ
จาก
สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

ห้ามจำหน่าย

"วารสารไทย" เป็นวารสารเผยแพร่ข้อมูลความรู้เชิงสารคดีที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนชาวไทย เพื่อสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ที่ปรึกษา ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา
นายสุธี อากาศฤกษ์

บรรณาธิการ นายชาคริต จุลกะเสวี

บรรณาธิการผู้ช่วย นางสาวอนุตรา หงษ์สุวรรณ

กองบรรณาธิการ นายทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา นายประพัฒน์ ตรีณรงค์
นายเย็นใจ เลาหวณิช นายวิจิตร อาวะกุล
คุณหญิงคณิตา เลขะกุล นายสมบัติ พลายน้อย
นางธัชกร เหมะจันทร นายปัญญา นิตยสุวรรณ

ฝ่ายประสานงาน นายกิตติ จันทร์ส่อง

สำนักงานวารสารไทย สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
อาคาร ๑๑ ชั้น ๓ ส่วนการศึกษาโรงเรียนนายร้อย
จปร. (เดิม) ถนนราชดำเนิน โทร. ๒๘๑๔๕๕๐

วารสารไทย เป็นเอกสารเผยแพร่เป็นอภินันทนาการแก่ประชาชนทั่วไป ทรรศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในวารสารนี้เป็นของผู้เขียนแต่ละท่าน ซึ่งไม่จำเป็นจะต้องตรงกับความเห็นของบรรณาธิการ และคณะผู้จัดทำ

คณะอนุกรรมการจัดทำวารสารไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา อนุกรรมการที่ปรึกษา
นายสุธี อากาศฤกษ์ อนุกรรมการที่ปรึกษา
นายวิจิตร อาวะกุล ประธานอนุกรรมการ
นายชาคริต จุลกะเสวี รองประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

นายทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา นายประพัฒน์ ตรีณรงค์
นายเย็นใจ เลาหวณิช คุณหญิงคณิตา เลขะกุล
นายสถิตย์ เล็งไธสง นายสมบัติ พลายน้อย
นางธัชกร เหมะจันทร นายปัญญา นิตยสุวรรณ
นางเนาวรัตน์ พลเดช นายสมาน นภายน
นางดวงกมล พิทักษ์ดำรงกิจ นางสาวอนุตรา หงษ์สุวรรณ
นางสาวบุญศรี โชติวรรณวิวัฒน์ นางสาวอนันยา เจียมศรีพงษ์
นายกิตติ จันทร์ส่อง

พิมพ์ที่ บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ (๑๙๗๗) จำกัด
สำนักงาน : ๘๕-๖๕ ถนนมหานคร (สว่างตัดใหม่) แขวงมหาพฤฒาราม
เขตบางรัก กทม. ๑๐๕๐๐ โทร. ๒๓๖๐๐๕๘, ๒๖๖๕๔๘๖ โทรสาร. (๖๖๒) ๒๓๘๔๐๒๘
โรงงาน : ๓๗ ซอยวชิรธรรมสาธิต ๓๗, ถนนสุขุมวิท ๑๐๑/๑ แขวงบางจาก
เขตพระโขนง กทม. ๑๐๒๖๐ โทร. ๗๔๖๓๑๓๐-๔ โทรสาร. (๖๖๒)๓๖๘๗๐๗๓

จากบรรณาธิการ

ในช่วงตั้งแต่ปี ๒๕๓๘ ตลอดมา การดำเนินงานของคณะอนุกรรมการจัดทำวารสารไทย ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ คงก้าวหน้าไปด้วยความเรียบร้อย ตามขอบเขตของงานที่ได้รับมอบหมายตามกำลังเงินงบประมาณอันจำกัด ที่ทางรัฐบาลท่านได้หยิบยื่นมาให้ ถึงแม้จะเป็นจำนวนเพียงเล็กน้อยไม่สามารถจะขยายการปฏิบัติงานได้เต็มที่ แต่คณะอนุกรรมการทุกท่านก็ได้อุทิศทั้งกำลังกายและใจ ช่วยกันดำเนินการวารสารไทยในแต่ละปีที่ผ่านมา ให้เป็นผลสำเร็จด้วยดีตลอดมา ตามนโยบายของรัฐบาล ในการช่วยเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ความรู้เชิงสารคดีที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนชาวไทย เพื่อสนับสนุนศิลปวัฒนธรรมอันสูงส่งของชาติไทย และเพื่อสนับสนุนการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

แต่ต่อมาในปี ๒๕๔๐ นี้ ได้มีความผันแปรอย่างรุนแรงเกิดขึ้น ทั้งในด้านเศรษฐกิจและการเมืองจนทำให้รัฐบาลต้องมีการปรับเปลี่ยนคณะผู้บริหารถึง ๒-๓ ชุดแล้วนั้น ก็ได้มีผลกระทบต่อวารสารไทย ทำให้ต้องชะงักงันล่าช้าไปหลายเดือน ทั้งๆ ที่ได้มีการเตรียมงานไว้พร้อมอยู่ล่วงหน้าหลายเดือนมาแล้ว ก็มีความจำเป็นต้องล่าช้ามาจนถึงวันนี้ จึงพอมีลู่ทางที่จะดำเนินการต่อไปได้

ที่จริงต้นฉบับของวารสารไทยฉบับที่ ๖๕ นี้ ได้มีการเตรียมพร้อมไว้แล้วตั้งแต่กลางปี ๒๕๓๙ ด้วยความตั้งใจที่จะทำวารสารไทยให้ออกมาถึงท่านผู้อ่านได้ล่วงหน้าพอสมควร แต่ก็ไม่ได้รับอนุมัติการจัดพิมพ์ได้ตามกำหนดที่เตรียมกันไว้นั้น ทำให้ต้องล่าช้า ต้องขออภัยต่อท่านสมาชิกและผู้สนใจทั้งหลาย เป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

สำหรับในวารสารฉบับนี้ ก็ได้รับความกรุณาจากท่านนักเขียนอาวุโสหลายท่าน ได้จัดส่งเรื่องราวที่ทรงคุณค่าน่าศึกษามาให้หลายเรื่อง เช่นเรื่อง *"พระราชวาจาศักดิ์สิทธิ์แห่งพระมหากษัตริย์เจ้าของชาวไทย"* *"พระพุทธดำรัสตรัสเล่าเรื่องพระเจ้าจักรพรรดิ"* *"ความเชื่อเรื่องพญานาค"* เรื่อง *"วังพญาไท"* เรื่อง *"เจ้าหน้าที่ของรัฐกับจริยธรรมอันดีงาม (บทศึกษาเฉพาะกรณีพฤติกรรมของคนในราชการ)"*

นอกจากนั้นก็ยังมีเรื่อง *"นาฏศิลป์ไทยสวมถุงน่องรองเท้า"* เรื่อง *"จอมพล ป.พิบูลสงคราม ที่ข้าพเจ้ารู้จัก"* *"เล่าเรื่องในวรรณคดี"* เรื่อง *"จะพัฒนาคุณภาพสินค้าเพื่อส่งออก:ต้องพัฒนาคน"* เรื่อง *"ปลาร้าอินเตอร์"* และเรื่อง *"น้ำใจคนไทย"*

ผมจึงใคร่ขอขอบพระคุณต่อทุกท่าน ที่ได้ในความกรุณาต่อ *"วารสารไทย"* ไว้ ณ โอกาสนี้ด้วยเป็นอย่างสูง และหวังใจว่าเรื่องความล่าช้าของวารสารนี้ คงจะได้รับความสนใจแก้ไขให้เรียบร้อยได้ในที่สุด

ชาคริต จุลกะเสวี

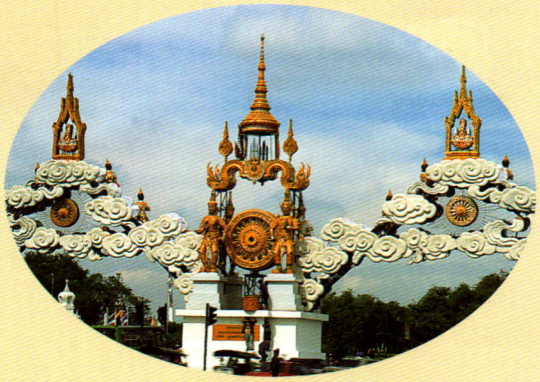

สารบัญ

๕ พระราชวาจาศักดิ์สิทธิ์ แห่งพระมหากษัตริย์เจ้าของไทย

๘ พระพุทธดำรัสตรัสเล่า "เรื่องพระเจ้าจักรพรรดิ"

๑๗ ความเชื่อเรื่อง พญานาค

๒๗ วังพญาไท

๔๕ เจ้าหน้าที่ของรัฐกับจริยธรรมอันดีงาม (บทศึกษาเฉพาะกรณีพฤติกรรมของคนในราชการ)

๔๙ นาฏศิลป์ไทยสวมลุงน่องรองเท้า

๕๙ จอมพล ป.พิบูลสงครามที่ข้าพเจ้ารู้จัก

๖๘ เล่าเรื่องในวรรณคดี

๗๘ จะพัฒนาคุณภาพสินค้าเพื่อส่งออก : ต้องพัฒนาคน

๘๔ ปลาร้าอินเตอร์

๙๓ น้ำใจคนไทย

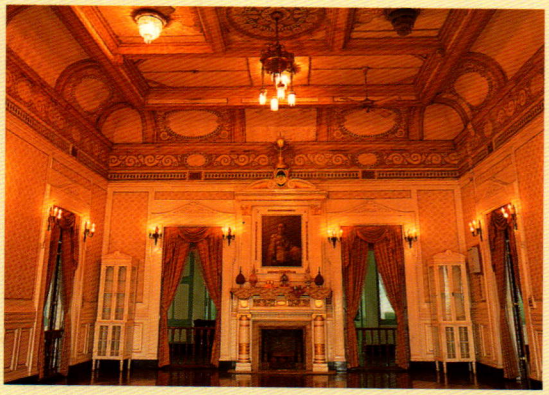

พระราชวาจาศักดิ์สิทธิ์
แห่งพระมหากษัตริย์เจ้าของชาวไทย

ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา

"ตั้งใจจะอุปถัมภก ยอยกพระพุทธศาสนา
ป้องกันขอบขัณฑสีมา รักษาประชาชนมนตรี"

(พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช จากพระราชนิพนธ์ นิราศท่าดินแดง)

ปาฐกถาของพระยาศรีวิศาลวาจา เมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๗ เรื่อง **"พระมหากษัตริย์ในประเทศไทย"** มีความตอนหนึ่งว่า

"ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วโดยย่อถึงพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ในประเทศนี้ นับตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ มา เราได้ใช้ระบอบปกครองแบบประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญแล้ว พระราชอำนาจและพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ก็เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่พระราชประเพณีเกี่ยวกับตำแหน่งหน้าที่ของพระมหากษัตริย์ยังดำรงอยู่ พระมหากษัตริย์ของเรายังคงทรงรักษาไว้ซึ่งทศพิธราชธรรม และประพฤทธิธรรมข้างต้นนั้น เพราะว่าที่แท้แล้ว ธรรมเหล่านี้เป็นหลักชัยของการปกครองที่ดี อันเป็นวัตถุประสงค์ของการปกครองทั้งหลาย ก็เพื่อจะประสาทความสุขและความร่มเย็นแก่อาณาประชาราษฎร์ รัฐบาลใดปกครองได้ผลดังกล่าวนี้แล้ว ก็นับได้ว่าได้ปฏิบัติหน้าที่ที่ต้องปฏิบัตินั้นครบถ้วนแล้ว"

ข้อความตอนที่ว่า *"แต่พระราชประเพณีเกี่ยวกับตำแหน่งหน้าที่ของพระมหากษัตริย์ดำรงอยู่พระมหากษัตริย์ของเรายังคงทรงรักษาไว้ซึ่งทศพิธราชธรรม และประพฤทธิธรรม..... เพราะว่าที่แท้แล้วธรรมเหล่านี้เป็นหลักชัยของการปกครองที่ดี...เพื่อจะประสาทความสุขและความร่มเย็นแก่อาณาประชาราษฎร์"* นั้น ย่อมปรากฏชัดแจ้งอยู่ในพระประถมบรมราชโองการจากพระโอษฐ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงรับพระมุรธาภิเษกเป็นบรมราชาธิราช เป็นเจ้าเป็นใหญ่แก่ปวงชนชาวไทย ดังพระนิพนธ์ในพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากรทรงไว้ในเรื่อง **"บรมราชาภิเษก"** ซึ่งขอเชิญมาตอนที่เกี่ยวกับพระประถมบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังนี้

"แล้วพระสิทธิชัย จึงกล่าวคำถวายพระเศวตฉัตร และพราหมณ์อื่นกล่าวศิวเวท วิษณุมนต์เป็นภาษาโบราณ และถวายชัยด้วยมคธและสยามภาษา ซึ่งพระเจ้าอยู่หัวรับสั่งว่า

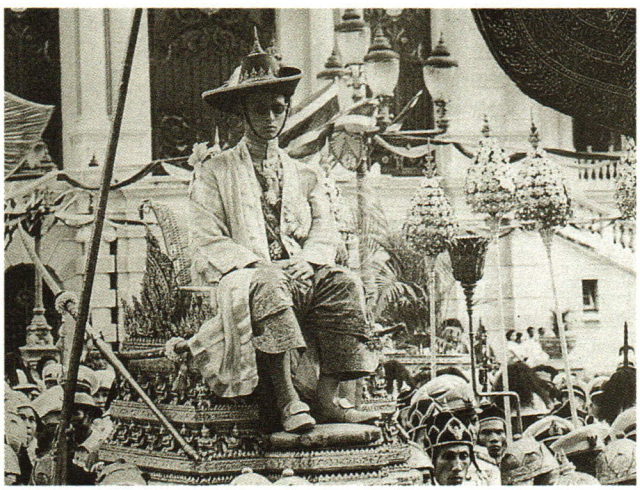

"ดูกรพราหมณ์ บัดนี้ เราทรงราชภาระครองแผ่นดินโดยธรรมสม่ำเสมอ เพื่อประโยชน์เกื้อกูลสุขแห่งมหาชน เราแผ่อาณาเหนือท่านทั้งหลายกับโภคสมบัติ เป็นที่พึ่งจัดการป้องกันอันเป็นธรรมสืบไป ท่านทั้งหลายจงวางใจอยู่ตามสบายเทอญ"

พระมหาราชครูรับว่า

"ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายขอรับพระบรมราชโองการพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ประถมธรรมิกราชวาจา ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

นี่เป็นระยะสำคัญที่สอง เพราะพระมหากษัตริย์มีพระบรมราชโองการเป็นครั้งแรก แล้วทรงหลั่งน้ำจากพระเต้าทักษิโณทก ตั้งสัตยาธิษฐานที่จะทรงเป็นธรรมิกราช"

จากนั้นแล้วพระมหากษัตริย์เสด็จออกมหาสมาคมทั้งฝ่ายหน้าและฝ่ายใน ทรงรับคำถวายชัยมงคลจากพระบรมวงศานุวงศ์ เสนามาตย์ราชบริพาร ทรงรับสิริราชสมบัติและพระราชอาณาจักรจากมุขอมาตย์ หัวหน้ารัฐบาลฝ่ายสมุหพระกลาโหม สมุหนายก และจตุสดมภ์ แล้วจึงพระราชทานอนุญาตให้บรรดาข้าราชการทุกฝ่ายดำรงตำแหน่ง รักษาอาณาและราชสมบัติในหน้าที่ของตนสืบต่อไป

เมื่อเสด็จพระราชดำเนินในพระราชพิธีประกาศพระองค์เป็นพุทธศาสนูปถัมภกและเถลิงพระราชมณเฑียรแล้ว พระราชพิธีบรมราชาภิเษกจึงยุติลง ทรงดำรงราไชยสูรย์เป็นพระมหากษัตริยาธิราชแห่งราชอาณาจักรไทยอย่างสมบูรณ์

พระมหากษัตริย์ของไทยเราแต่โบราณสมัยมาแล้ว ทรงประพฤติปฏิบัติพระองค์เป็นธรรมิกราช ตามพระราชวาจาที่ทรงเปล่งพระปฏิญญาบรมราชโองการ แต่ละพระองค์จะทรงปฏิบัติได้มากน้อยเพียงใดย่อมเป็นไปตามธรรมดาของมนุษย์วิสัย พระชนม์ชีพและพระราชภารกิจประจำวันย่อมพัวพันใกล้ชิดกับความเป็นอยู่ของราษฎร ทรงมนสิการคำนึงถึงแต่ทุกข์สุขของราษฎรกว่าสิ่งอื่นใด ในเมื่อราษฎรมีทุกข์ พระธรรมิกราชย่อมมีพระราชหฤทัยร่วมด้วย และทรงถือเป็นพระราชภารกิจสำคัญที่จะต้องแก้ไขทุกข์ยากของประชาราษฎร์โดยด่วน เมื่อราษฎรประสบโชคชัยมีความสำเร็จในชีวิต ได้กินดีอยู่ดี ก็ทรงโสมนัสยินดี ในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์และในพระไตรปิฎก มีคำกล่าวไว้ว่า **พระมหาสมมตราช** *(คือผู้ที่ได้รับเลือกขึ้นเป็นราชา)* ตั้งอยู่ในราชธรรม ๑๐ ประการ ทรงเบ็ญจางคศีลเป็นปกติ และอัษฎางคิกศีลเป็นอุโบสถศีล ประกอบด้วยพระเมตตากรุณาแก่สัตว์ทั้งปวง และทรงไว้ซึ่งประพฤทธิธรรมสี่ประการ คือ พิจารณาซึ่งความชอบความผิดแห่งผู้กระทำให้เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์แก่พระองค์ ๑ ทนุบำรุงบุคคลผู้มีศีล ๑ ประมูลมาซึ่งพระราชทรัพย์โดยชอบธรรม ๑ รักษาพระนครราชเสมาให้เป็นสุขเกษมโดยยุติธรรม ๑ อนึ่ง พระลักษณะแห่งพระธรรมิกราชยังมีอธิบายไว้ในลักษณะของพระจักรพรรดิตามที่พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากรทรงคัดมาไว้ในพระนิพนธ์เรื่อง **"บรมราชาภิเษก"** ดังนี้

"วัตระ คือหน้าที่ของพระจักรพรรดิ จะต้องเป็นผู้นิยมนับถือธรรม เป็นผู้สนับสนุนธรรม จะต้องเอาพระทัยใส่คุ้มเกรงบรรดาผู้อาศัยอยู่ในแว่นแคว้นของพระองค์ คือผู้เป็นอันโตชน (คนภายในครอบครัว) ผู้เป็นพลกาย (คนในกองทัพ) ผู้เป็นอนุยนต์ติดสอยห้อยตาม ผู้เป็นพราหมณ์และคหบดี ตลอดจนสัตว์สี่เท้าสองเท้าต้องทรงสอดส่องมิให้มีการอธรรม

เกิดขึ้นได้ในแว่นแคว้นของพระองค์ และเกื้อกูลคนจนด้วย

อนึ่งเมื่อผู้มีศีลรู้จักสำรวมตนและปฏิบัติตนเพื่อความดีมาสู่พระองค์ แล้วทูลถามถึงอะไรดี อะไรผิด อะไรชอบ อะไรถึงทำ อะไรถึงเว้น พระองค์จะต้องฟังเขาโดยตลอด และห้ามปรามอย่าให้เขาไปทางชั่วสนับสนุนให้เขาไปในทางที่ดี ดังนี้"

ดังได้พรรณาสาธกมานั้น คือ พระลักษณะของพระธรรมิกราช ผู้ทรงเปล่งพระประถมบรมราชโองการว่า ***".....บัดนี้เราทรงราชภาระครองแผ่นดินโดยธรรมสม่ำเสมอ เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและสุขแห่งมหาชน....."***

พระมหากษัตริยาธิราชของไทยพระองค์ปัจจุบัน ผู้ทรงพระปรมาภิไธยว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงดำรงรักษาพระราชวาจาอันเป็นพระประถมบรมราชโองการไว้อย่างผ่องแผ้วและมั่นคง ทรงปฏิบัติตามพระราชวาจานั้นโดยสมบูรณ์ นับแต่วันที่ได้ทรงรับพระบรมราชาภิเษกมาได้ ๕๐ พรรษาแล้ว เป็นที่ประจักษ์ชัด และซาบซึ้งหัวใจไทยทั้งหลายว่า ทรงบริบูรณ์ด้วยทศพิธราชธรรม ประพฤทธิธรรม และจักรพรรดิวัตรครบถ้วนทุกประการ เกินถ้อยคำที่จะแสวงหามาพรรณนาสาธยายพระเดชพระคุณอันล้นเกล้าฯแก่ชาวไทยทั่วขอบขัณฑเสมา ทรงเป็นยิ่งกว่าบิดาของประชาราษฎร์ ทรงเป็น **"พลังแห่งแผ่นดิน"** ธำรงความมั่นคงของแผ่นดินไทยปัจจุบันไว้ได้ด้วยพระราชหฤทัยเด็ดเดี่ยวกล้าหาญสมกับที่ทรงอุบัติในบรมขัตติยสกุลโดยแท้ เห็นถนัดนับแต่มหามงคลดิถีแรกที่ทรงยอมรับสิริราชสมบัติเพื่ออาณาประชาไทยตลอดมาจนปัจจุบันกาล

พระราชดำรัสที่พระราชทานแก่อดีตสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติใน พ.ศ.๒๕๑๖ และอดีตรัฐมนตรีและตุลาการซึ่งเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาททูลเกล้าฯ ถวายเงินโดยเสด็จพระราชกุศลเมื่อวันศุกร์ที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๑๘ ณ ตำหนักจิตรลดารโหฐานนั้น หนังสือพิมพ์ชาวไทย ฉบับที่ ๗๕๗๖ วันอังคารที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๑๘ อัญเชิญลงมาไว้เป็นตอนๆ มีตอนหนึ่งที่จับใจและตื้นตันใจแก่ผู้อ่านเหลือจะพรรณนา ขอเชิญความตอนนี้มาดังนี้

".....ที่เขาเรียกกันว่า ฆ่าล้างโคตร อะไรนั้น ข้าพเจ้าไม่หวั่นกลัว และไม่หนีด้วย ข้าพเจ้าจะยอมตายอยู่ตรงที่นี้ ข้าพเจ้ายืนอยู่นี่แหละ และจะสู้แม้ว่าจะเหลืออยู่เป็นคนสุดท้ายก็ตาม"

เพลงพระราชนิพนธ์ **"เราสู้"** จึงถือกำเนิดขึ้นถ้อยคำและทำนองของเพลงเฉียบขาด เข้มคม ปลุกเร้าหัวใจคนไทยทั่วชาติให้เพิ่มพูนความหวงแหนแผ่นดินไทยอย่างมอบกาย ถวายชีวิต อุทิศให้ได้ทุกเมื่อเพื่อปกป้องอิสรภาพของชาติไทย เนื้อร้องมีดังนี้

บรรพบุรุษของไทยแต่โบราณ
ปกบ้านป้องเมืองคุ้มเหย้า
เสียเลือดเสียเนื้อมิใช่เบา
หน้าที่เรารักษาสืบไป

ลูกหลานเหลนโหลนภายหน้า
จะได้มีพสุธาอาศัย
อนาคตจะต้องมีประเทศไทย
มิยอมให้ผู้ใดมาทำลาย

ถึงขู่ฆ่าล้างโคตรก็ไม่หวั่น
จะสู้กันไม่หลบหนีหาย
สู้ตรงนี้สู้ที่นี่สู้จนตาย
ถึงเป็นคนสุดท้ายก็ลองดู

บ้านเมืองเราเราต้องรักษา
อยากทำลายเชิญมาเราสู้
เกียรติศักดิ์ของเราเราเชิดชู
เราสู้ไม่ถอยจนก้าวเดียว

พระพุทธดำรัสตรัสเล่า
"เรื่องพระเจ้าจักรพรรดิ"

ประพัฒน์ อรินรงค์

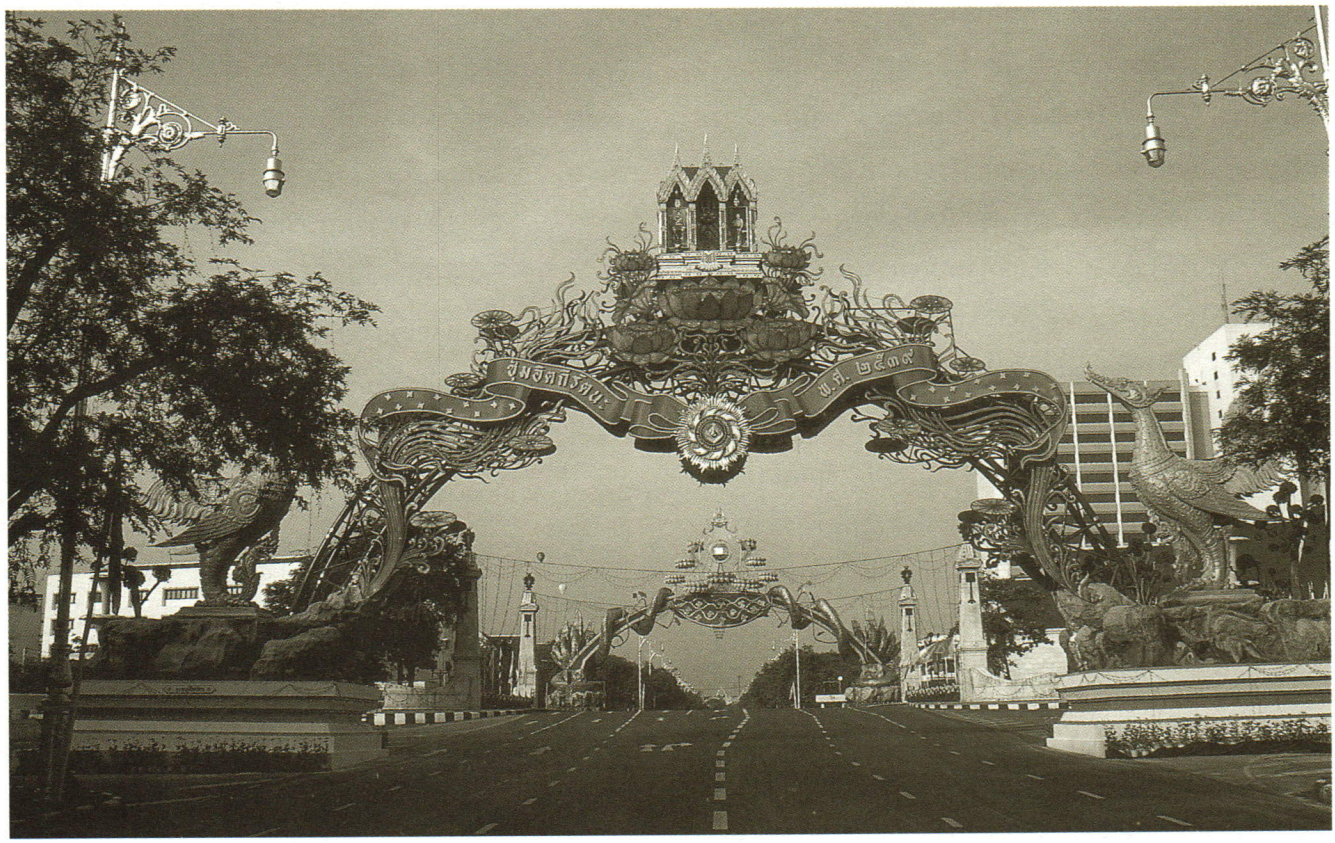

งานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี แห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เริ่มตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๓๘ ถึงวันที่ ๓๑ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๙ เป็นเวลา ๒ ปีเต็ม และงานพระราชพิธีกาญจนาภิเษก ซึ่งได้ประกอบขึ้นในวันที่ ๑๐ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๓๙ เป็นงานสำคัญเกี่ยวเนื่องกัน จึงมักเรียกรวมว่า **พระราชพิธีกาญจนาภิเษก ฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี** ผ่านไปแล้วด้วยดี การเฉลิมฉลองอันวิจิตรงดงามตามที่ภาครัฐบาลและภาคเอกชนได้จัดถวาย สมพระ

เกียรติยศแห่งพระมหากษัตริย์ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐเป็นอย่างยิ่งเพียงใดนั้น คงเป็นภาพที่ตรึงตาตรึงใจของท่านที่ได้ชื่นชมอยู่ต่อไปอีกนานแสนนาน

งานสำคัญที่ได้จัดสร้างขึ้นอย่างมโหฬารอย่างหนึ่งนั้นก็คือ ซุ้มที่ได้สร้างเป็นระยะๆ ได้ตามถนนราชดำเนิน ตั้งแต่สะพานผ่านพิภพลีลาจนกระทั่งหน้ากระทรวงศึกษาธิการ เป็นงานที่สร้างขึ้นเป็นสัญลักษณ์เฉลิมพระเกียรติว่า พระองค์ทรง

เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ผู้มีบุญญาภิสมภารได้สั่งสมบริบูรณ์แล้ว เพราะตามซุ้มที่สร้างขึ้นนั้น หลายซุ้มแสดงถึงสมบัติพิเศษของพระเจ้าจักรพรรดิ เป็นคู่บารมีที่เกิดขึ้นด้วยอานุภาพแห่งบุญญาภิสมภารของพระเจ้าจักรพรรดิ คือ แก้ว ๗ ประการ ดังที่พระพุทธองค์มีพระดำรัสตรัสเล่าแก่พระอานนท์ ผู้เป็นพุทธอุปัฏฐาก ที่พระราชอุทยานสาลวัน ของมัลกษัตริย์ ณ นครกุสินารา เมื่อ ๒๕๐๐ กว่าปีมานี้ คือ ตรัสในวันที่พระพุทธองค์จะเสด็จดับขันธปรินิพาน ณ พระแท่นที่ประทับใน

พระราชอุทยานว่า *"ตถาคตจะปรินิพพานที่นี่"* พระอานนท์จึงทูลห้ามว่า *"ขอพระองค์อย่าได้ทรงปรินิพพานที่นครกุสินารานี้เลย เพราะนครกุสินาราเป็นนครเล็กไม่สมกับพระเกียรติของพระองค์ สู้เสด็จไปปรินิพพานในนครใหญ่ ๆ เช่น นครจัมปา และนครราชคฤห์เป็นต้นไม่ได้"*

พระพุทธองค์ตรัสห้ามพระอานนท์ว่า

"อานนท์ อย่ากล่าวว่า นครกุสินารานี้เป็นนครเล็กน้อยเลย เมื่อก่อนนี้ นครกุสินาราเป็นบรมมหานครเป็นที่ประชุมแห่งกษัตริย์จากทวีปทั้ง ๔ ประมาณหลายหมื่นองค์ ในครั้งนั้นนครกุสินารานี้ ชื่อ กุสาวดี ตถาคตได้เกิดเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ชื่อว่า มหาสุทัสสนะ มีรัตนะ ๗ ประการ มีจักรรัตนะ เป็นต้น พระนครนี้อื้ออึงด้วยเสียงม้า เสียงช้าง เสียงรถ เสียงคน และเสียงดนตรีเป็นต้น ไม่ขาดเลยตลอดทั้งกลางคืนและกลางวัน ฯลฯ"

และเพื่อความสมบูรณ์ของเรื่องเกี่ยวกับจักรรัตนะ ๗ ประการอันเป็นสมบัติพิเศษของพระเจ้าจักรพรรดิตามที่พระพุทธองค์มีพุทธดำรัสตรัสถึงดังกล่าวนั้น ขอนำคำอธิบายของอาจารย์ **เกษม บุญศรี** เปรียญธรรม ๗ ประโยค ซึ่งขณะที่กำลังอุปสมบทอยู่ได้รับสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะที่**พระศรีสมโพธิ์** และเมื่อลาสิกขาแล้ว ได้ดำรงตำแหน่งอาจารย์พิเศษในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นกรรมการชำระปทานุกรมและกรรมการบัญญัติศัพท์ภาษาไทย ราชบัณฑิตยสถาน กับได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครสวรรค์ เคยดำรงตำแหน่งประธานสภาผู้แทนราษฎร ๒ ครั้ง คือ วันที่ ๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙ - ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ และวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๑ - ๑๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๒ ท่านได้เขียนเรื่องจักรรัตนะมี ๗ ประการ นั้น ไว้ใน **"สารานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม ๘"** ว่า

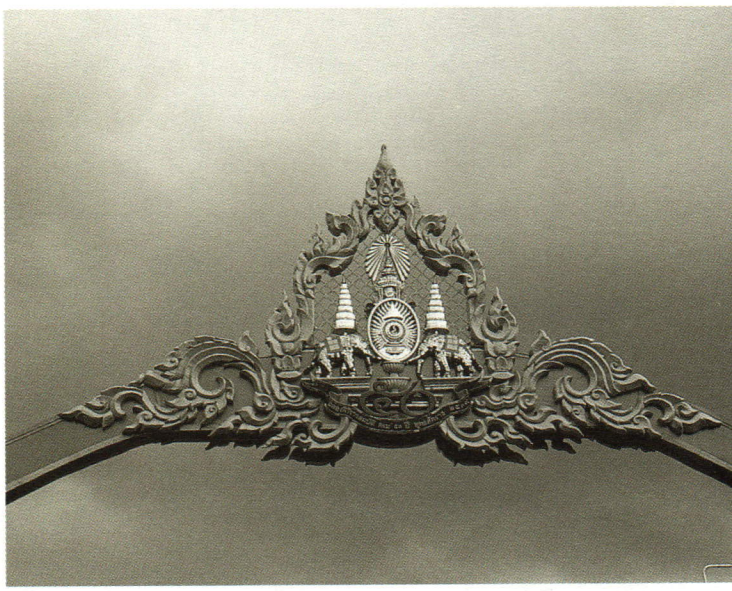

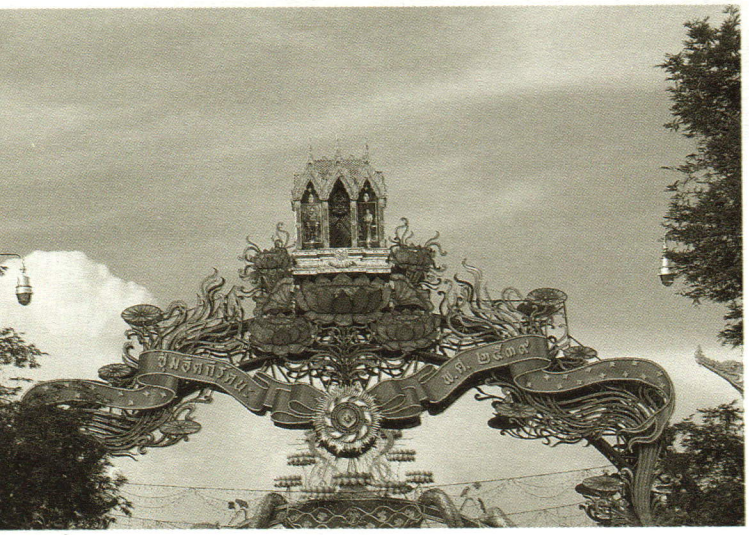

๑.	**จักรรัตนะ**	**จักรแก้ว**
๒.	**หัตถิรัตนะ**	**ช้างแก้ว**
๓.	**อัสรัตนะ**	**ม้าแก้ว**
๔.	**มณิรัตนะ**	**มณีแก้ว**
๕.	**อิตถีรัตนะ**	**นางแก้ว**
๖.	**คหปติรัตนะ**	**ขุนคลังแก้ว**
๗.	**ปริณายกรัตนะ**	**ขุนพลแก้ว**

ISUZU

และได้อธิบายขยายความหมายของรัตนะทั้ง ๗ ประการนั้น โดยอาศัยหลักฐานใน**มหาสุทัสสนสูตร ทีฆนิกาย มหาวรรค สุตตันตปิฎก** ว่า

๑. จักรรัตนะ จักรแก้ว เมื่อพระราชาธิราชได้รับมุรธาภิเษกแล้ว มีบุญญาภิสมภารได้สั่งสมบริบูรณ์แล้วเต็มที่ ทรงสมาทานอุโบสถศีล ในวันปัณรสีดิถีที่ ๑๕ ค่ำ เสด็จประทับบนพระมหามณเฑียร ในขณะนั้น จักรแก้วก็ปรากฏแก่พระองค์พระราชาธิราช จักรแก้วนั้น มีลักษณะเป็นวงกลม มีซี่ประมาณพันซี่ มีดุม มีกง มีส่วนของจักรครบครัน จักรแก้วนี้มีอานุภาพยิ่งนัก เมื่อพระราชาธิราชพระองค์นั้นทอดพระเนตรแล้ว ทรงสุวรรณภิงคารหลั่งทักษิโณทก แล้ว ทรงยกจักรแก้วนั้นขึ้นชู ก็ทรงรู้พระองค์ทันทีว่าเราเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ พระองค์จึงมีพระโองการว่า จักรแก้วจงเจริญ จักรแก้วจงหมุนไปเถิด จักรแก้วจงปราบปรามเถิด ในทันใดนั้นเองจักรแก้วก็นำเสด็จพระเจ้าจักรพรรดิ พร้อมด้วยจตุรงคินีเสนาตรงออกไปทางทิศบูรพา นำเสด็จเวียนขวาไปทางทิศทักษิณ ทิศปัจฉิม ถึงทิศอุดรตามลำดับ แต่ละทิศที่เสด็จถึงนั้น พระราชาธิบดีพร้อมทั้งประชาชนพลเมืองอันมีภูมิลำเนาอยู่ในทิศนั้น ๆ ก็พากันออกมาคอยรับเสด็จ กราบบังคมทูลเชิญเสด็จให้เข้าพระนครด้วยมโหฬารกิภาพ กราบบังคมทูลพระกรุณาเป็นอย่างเดียวกันทุกทิศว่า ขอเดชะพระอาญาไม่พ้นเกล้า ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทเสด็จมาดีแล้ว พระองค์เสด็จมาไกลก็เหมือนใกล้ ราชอาณาจักรนี้เป็นของใต้ฝ่าละอองธุลี

พระบาทแล้ว ขอเชิญเสด็จเข้าประทับในพระนครเถิด เมื่อประทับเรียบร้อยแล้ว พระราชาธิบดีทั้งหลายเหล่านั้น ก็กราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้พระเจ้าจักรพรรดิพระราชทานพระบรมราโชวาท พระเจ้าจักรพรรดิได้พระราชทาน พระบรมราโชวาท ดังนี้

"ท่านทั้งหลายทุกถ้วนหน้า เรามาดีไม่ได้มาร้าย ท่านทั้งหลายจงอย่าฆ่าสัตว์ตัดชีวิตตัวเป็นให้จำตาย อย่าถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขามิได้ให้ อย่าประพฤติผิดในกามทั้งหลาย อย่าพูดเท็จ อย่าดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทเลย

ท่านทั้งหลายทุกถ้วนหน้า จงประกอบการทำมาหาเลี้ยงชีพโดยชอบธรรมอันเป็นสัมมาจารี มีความประพฤติสม่ำเสมอ นี้เป็นลักษณะและอานุภาพของจักรแก้วที่ปรากฏแก่พระเจ้าจักรพรรดิ"

๒. หัตถิรัตนะ ช้างแก้ว เป็นช้างเผือกขาวผ่องดังไกรลาศ เป็นที่พึ่งของเหล่าสัตว์จตุบาท มีฤทธิ์มีอานุภาพไปในอากาศได้ เป็นช้างตระกูลฉัททันต์มีชื่อว่า **อุโปสถปัจจัยนาคินทร์** เป็นช้างที่ได้ฝึกหัดดีแล้ว พอเวลารุ่งอรุณพระเจ้าจักรพรรดิก็ทรงช้างต้นมงคลหัตถี เสด็จประพาสไปทั่วมณฑลจักรวรรดิ อันมีมหาสมุทรทั้ง ๔ เป็นขอบเขต แล้วประเวศกลับมายังพระนครของพระองค์ ทันเวลาเสวยพระกระยาหารมื้อเช้าได้ นี้เป็นลักษณะและอานุภาพของช้างแก้ว

๓. อัสรัตนะ ม้าแก้ว เป็นม้ามีร่างกายขาวผ่อง ศีรษะดำ มีแผงคอปานดังหญ้าปล้อง มีฤทธิ์มีอานุภาพไปในอากาศได้ มีชื่อว่า **วลาหกอัศวราช** เป็นม้าที่ได้ฝึกหัดดีแล้ว เป็นอาชาไนย พอเวลารุ่งอรุณ พระเจ้าจักรพรรดิก็ทรงม้าต้นมงคลอัศวราชนี้ เสด็จประพาส ไปทั่วมณฑลจักรวรรดิ อันมีมหาสมุทรทั้ง ๔ เป็นขอบเขต แล้วเสด็จประเวศ กลับมายังพระนครของพระองค์ ทันเสวยพระกระยาหารมื้อเช้าได้ นี้เป็นลักษณะและอานุภาพแห่งม้าแก้ว

๔. มณิรัตนะ มณีแก้ว เป็นชนิดไพฑูรย์ งดงามยิ่งนัก มีแสงรุ้งรุ่งเรือง ขนาดประมาณแปดกะรัต อันช่างผู้ชำนาญเจียระไนดีแล้ว มีน้ำใส สุกสกาววาวแวว แพรวพรายเลื่อมประภัสสร แผ่รัศมีพวยพุ่งรุ่งโรจน์ ทั่วปริมณฑลประมาณโยชน์หนึ่ง เมื่อพระเจ้าจักรพรรดิทรงควบคุมหมู่จตุรงคินีเสนาในแถว ทรงชูมณีแก้วขึ้นในรัตติกาล หมู่บ้านตลอดอาณาเขตสำคัญว่าเป็นกลางวัน ก็พากันประกอบการงานเป็นปรกติ เพราะอาศัยแสงแก้วนั้น นี้เป็นลักษณะและอานุภาพของมณีแก้ว

๕. อิตถีรัตนะ นางแก้ว นางนี้เป็นหญิงงามทรามวัย น่าดูน่าชมน่านิยมรักใคร่ สมบูรณ์ด้วยลักษณะแห่งความงาม

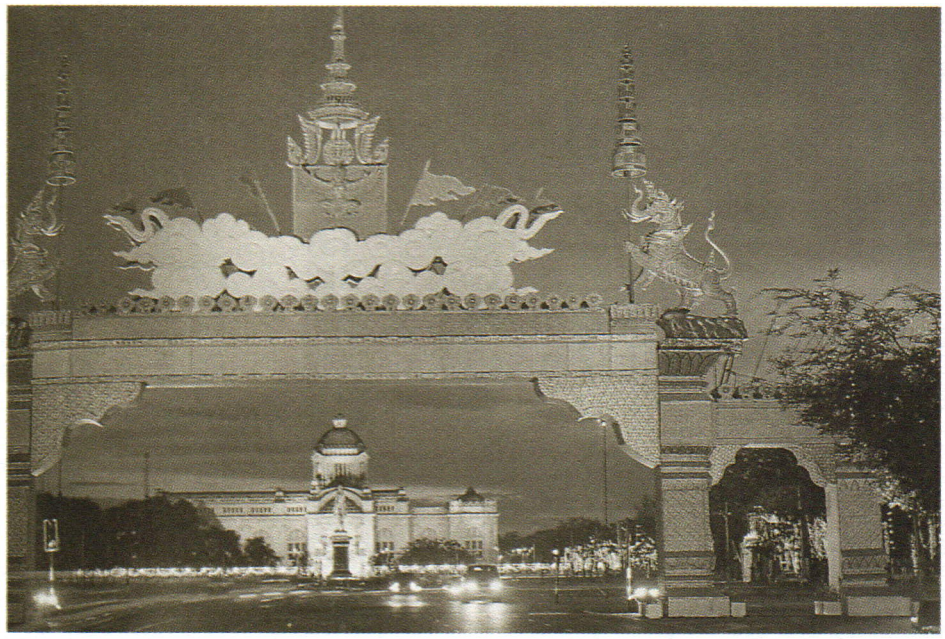

ตามแบบเห่งสตรี มีผิวพรรณผ่องใส รูปทรงสมส่วน ไม่สูงไม่ต่ำ ไม่ดำไม่ขาว ไม่อ้วนไม่ผอม พอเหมาะพอดี ทรงลักษณะราศีเกินมนุษย์สามัญ แต่ไม่ถึงกับทิพย์ นางแก้วนี้มีกายสัมผัสนุ่มนวลละมุนละไมดังปุยนุ่นปุยฝ้าย ถึงฤดูกาลหน้าหนาว พระวรกายของนางแก้วก็อบอุ่น ถึงฤดูกาลหน้าร้อน พระวรกาย ก็เย็น พระวรกายมีฟุ้งขจายขจรดังกลิ่นจันทน์ กลิ่นพระโอษฐ์ปานดังดอกบัว มีพระจริยาวัตรสุภาพเรียบร้อยเป็นปรกติไม่ขึ้นลง ประพฤติพระองค์ตื่นก่อนนอนที่หลัง ทั้งคอยเฝ้าฟังพระบัญชาว่า จะตรัสใช้สอยสถานใด ประพฤติพระองค์เป็นที่ต้องพระทัย พระเจ้าจักรพรรดิ ทั้งน้ำพระทัยนางแก้วเล่า ก็มั่นอยู่ในพระเจ้าจักรพรรดิ ไม่แปรผัน คงที่ เสมอต้นเสมอปลาย พอดีพองามนี้เป็นลักษณะของนางแล้ว

๖. คหปณิรัตนะ ขุนคลังแก้ว ท่านผู้นี้มีตาปานดังทิพย์ มองเห็นขุมทรัพย์มีอยู่ในที่ทั่วไป รู้ว่าทรัพย์นั้นมีเจ้าของและไม่มีเจ้าของ ควรถือเอาและไม่ควรถือเอา ขุนคลังแก้วเฝ้าพระเจ้าจักรพรรดิ กราบบังคมทูลพระกรุณาว่า ขอเดชะพระอาญาไม่พ้นเกล้า ขอใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ได้โปรดทรงเบาพระทัยเถิดพระพุทธเจ้าข้า ข้าพระพุทธเจ้าจะขอรับพระราชทานจัดพระราชทรัพย์แผ่นดินถวาย ให้มีบริบูรณ์ อยู่มิได้ขาด พระเจ้าจักรพรรดิก็ทรงอนุมัติตาม แต่ทรงปรารถนาจะทดลองขุนคลังแก้วให้ประจักษ์แก่พระองค์ จึงเสด็จทรงเรือต้นพร้อมด้วยขุนคลังแก้วตามเสด็จ พอถึงกลางแม่น้ำคงคา จึงมีพระโองการว่า ดูกรท่านขุนคลังผู้วิเศษ เราต้องการพระราชทรัพย์เป็นเงินทองบัดนี้ เพื่อประโยชน์ใดประโยชน์หนึ่ง ท่านจงจัดให้เราตามประสงค์ด้วย ขุนคลังแก้วจึงกราบบังคมทูลพระกรุณาว่า ขอเดชะพระอาญาไม่พ้นเกล้า ถ้าเช่นนั้น ขอได้โปรดให้เรือพระที่นั่งเลียบเข้าฝั่งข้างใดข้างหนึ่ง ขอเดชะ พอเรือพระที่นั่งเข้าใกล้ฝั่งพอควรแล้ว ขุนคลังแก้ว ก็เอามือจุ่มลงในน้ำ ยกหม้อเงินหม้อทองขึ้นมาทูลเกล้าถวายตามพระราชประสงค์ เจ้าจักรพรรดิมีพระโองการว่า พอแก่ประสงค์เราแล้วขุนคลัง นี้เป็นลักษณะและอานุภาพของขุนคลังแก้ว

๗. ปริณายกรัตนะ คือขุนพลแก้ว ขุนพลแก้วของพระเจ้าจักรพรรดิเป็นผู้รู้หลักนักปราชญ์ มีปฏิภาณเฉียบแหลม ทำการเด็ดขาด รู้การควรไม่ควร รู้การควรเฝ้าไม่ควรเฝ้า รู้การใดควรกราบบังคมทูลไม่ควรกราบบังคมทูล รู้การใดควรคงอยู่หรือควรเปลี่ยนแปลงหรือไม่ควร คงอยู่รู้น้ำใจพสกนิกรและอนุยตกษัตริย์ รู้น้ำใจเสนามาตย์ทุกถ้วนหน้า รู้ความต้องการของประชาชนทั่วไป ทำได้สำเร็จทุกสิ่งที่ควร คอยเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

อยู่มิได้คลาด เพื่อให้พระเจ้าจักรพรรดิทรงเบาพระทัยในพระราชกิจทุกอย่าง ขุนพลแก้วเป็นผู้สนองพระราชภาระให้สำเร็จได้สมพระราชประสงค์ บริบูรณ์สิ้นเชิง นี้เป็นลักษณะและอานุภาพของขุนพลแก้ว

ส่วนในปัญหาที่ว่าพระเจ้าจักรพรรดิและรัตนะหรือแก้ว ๗ ประการนี้เกิดขึ้นได้อย่างไร พระพุทธองค์มีพระพุทธดำรัสตรัสไว้ดังปรากฏเป็นหลักฐานในพระไตรปิฎก คือ **สัตตกนิบาต อังคุตตรนิกาย** ดังข้อความบางตอนที่**ท่านเจ้าคุณพระธรรมทัศนาธร** *(ทองสุก สุทสฺสมหาเถระ)* เปรียญธรรม ๘ ประโยค เจ้าอาวาสวัดชนะสงคราม ตำบลบางลำพู เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร นำมากล่าวไว้ในเรื่อง **"พระธรรมจักรพรรดิราชาธิราช"** ว่า

"พระเจ้าจักรพรรดิ ทรงเกิดขึ้น ด้วยเมตตาจิต และเมื่อทรงเกิดขึ้นแล้ว ก็ทรงแผ่พระบารมีด้วยเมตตาจิต มิได้ทรงใช้แสนยานุภาพให้เสียชีวิตและเลือดเนื้อแต่ประการใด จักรแก้วของพระเจ้าจักรพรรดิก็มิได้สร้างขึ้นด้วยฝีมือมนุษย์ หรือจากโรงงานของประเทศใด หากแต่เกิดขึ้นด้วยอำนาจเมตตาจิตที่ได้ทำไว้แต่ปางก่อน"

และอาจเกิดปัญหาตามมาว่า ก็เมื่อพระเจ้าจักรพรรดิและรัตนะ ๗ ประการเกิดขึ้นได้เพราะธรรมคือ เมตตาจิต ที่พระเจ้าจักรพรรดิได้บำเพ็ญแผ่พระบารมีด้วยเมตตาจิต เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในชาติปางก่อน หรือในอดีตชาติ ที่ล่วงแล้วมา พระพุทธองค์ทรงทราบได้อย่างไร ท่านเจ้าคุณพระธรรมทัศนาธรก็ได้ตอบปัญหานี้ไว้ในเรื่องที่อ้างแล้วนั้นว่า

"โดยอาศัยพระญาณวิเศษของพระองค์ซึ่งมีชื่อว่า บุพเพนิวาสานุสสติญาณ คือ ญาณอันเป็นเหตุให้ระลึกชาติของพระองค์เองได้ พระองค์ได้ทรงเป็นมนุษย์ เป็นเทพยดา และเป็นพรหมชนิดไหน ก็ทรงระลึกได้หมด และระลึกได้ชัดเจนไปจนถึงผิวพรรณ โคตร อาหาร อายุ และการได้สุขทุกข์ทุกประการ บุพเพนิวาสานุสสติญาณนี้ มีวิธีฝึกหัดให้เกิดมีขึ้น มีแบบฝึกหัดอีกแผนกหนึ่งโดยเฉพาะ"

เรื่องพระพุทธดำรัสตรัสเล่า เรื่องพระเจ้าจักรพรรดิที่ทรงบำเพ็ญพระเมตตาบารมีดังอ้างมาโดยลำดับนั้น เมื่อพิจารณาโดยลึกซึ้งและถ่องแท้แล้ว ก็จะเห็นได้ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเรา พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญมาตลอดระยะเวลาที่เสด็จครองราชย์ครบ ๕๐ ปีเหมือนพระเจ้าจักรพรรดิที่พระพุทธองค์ทรงมีพุทธดำรัส การสร้างซุ้มเป็นสัญลักษณ์แห่งพระเจ้าจักรพรรดิถวาย จึงเป็นกิจกรรมที่สมพระเกียรติเป็นอย่างยิ่ง และขอถวายพระพรชัยแด่พระองค์ด้วยคำกลอนของ**ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา** ที่ถวายไว้ในเรื่อง **"พระผ่านเกล้า"** ตอนสุดท้ายว่า

"ขอถวายพระพรชัยใสวิเศษ
ขอพระเมตตาธรรมอันยิ่งใหญ่
พระขันติวิริยะพระทรงชัย
เป็นปัจจัยให้เจริญพระชนมาน
ผองพระโรคาพาธพินาศสิ้น
เป็นฉัตรทองป้องแผ่นดินไทยสุขศานต์
เป็นศูนย์รวมดวงใจไทยสราญ
ทรงเป็นความชื่นบานของไทย เทอญ"

ความเชื่อเรื่อง

พญานาค

สมบัติ พลายน้อย

งูเป็นสัตว์เลื้อยคลานชนิดหนึ่ง ซึ่งมีมาแต่สมัยดึกดำบรรพ์ ชาติโบราณ เช่น อียิปต์ กรีก โรมัน จีน อินเดีย และไทย ต่างมีเรื่องของงูเข้ามาพัวพันกับชีวิตความเป็นอยู่ของคนมาช้านาน ความเป็นสัตว์ดึกดำบรรพ์ทำให้เกิดความคิดความเชื่อต่าง ๆ ขึ้นมากมาย ทั้งรูปร่างและการเรียกชื่อก็ต่างกันไปตามภาษาของแต่ละชาติ ดังที่มีนักปราชญ์อธิบายว่า งู นาคและมังกรมีที่มาอย่างเดียวกัน ชาวตะวันตกโบราณ เรียก **มังกร** ว่า **Nake** ซึ่งเข้ากับคำว่า **Snake** ที่หมายถึง **งู** และคำว่า **Nake** ออกจากคำว่า **Naga** คือ นาคของอินเดีย ในหนังสือประเพณีฮินดูของ ABBE J.A. DUBOIS อธิบายว่า ชาวฮินดูเรียก **งูเห่า** (Cobra) ว่า **นาค** (Naga) หรือนคร (nagara) จึงดูเข้าเค้ากับที่กล่าวมาข้างต้น

ชนชาติดึกดำบรรพ์หลายชาติเชื่อกันว่าโลกคือ ไข่ของงูใหญ่มหึมาตัวหนึ่ง ตามตำนานปรัมปราของอินเดียถือว่าโลกอยู่บนหลังเต่าและเต่าอยู่บนตัวงู ตามภาพเขียนเรื่อง**วราหาวตาร**

พญานาค เป็นรูปแบบหนึ่งของงานประติมากรรมที่นิยมแกะสลักประดับไว้ตามบันไดทางขึ้นของประสาทหินที่ได้รับอิทธิพลจากขอม อย่างเช่นที่ปราสาทหินพนมรุ้ง

ในศตวรรษที่ ๑๗ เขียนเป็นรูปพระ-นารายณ์อวตารเป็นหมูกำลังงัดโลกขึ้นจากน้ำ ซึ่งประกอบด้วยงูและเต่าที่หนุนโลกอยู่ บางแห่งเขียนเป็นรูปปูขดอยู่ในน้ำ เหนืองูเป็นเต่าใหญ่ บนหลังเต่ามีช้าง ๔ เชือกแบกแผ่นดินไว้ ชาวอียิปต์โบราณถือว่าเมฆและความมืดเป็นงูชื่อ **อาเปปิ** และเป็นศัตรูกับ **รา** (Ra) คือ พระอาทิตย์ต้องต่อสู้กันอยู่ทุกคืน ถ้าราสู้ก็เป็นกลางวัน ถ้าราถูกงูอาเปปิกลืนเข้าไปราก็ไม่มีแสงสว่าง เรียกว่าเกิดสุริยคราส *(คล้ายกับของไทยที่เชื่อว่าราหูอมพระอาทิตย์ ราหูก็ว่าเคยมีหางแบบงูมาก่อน)*

ตามความเห็นของนักปราชญ์กล่าวว่า ศาสนาที่นับถืองูเป็นศาสนาเก่าแก่ดึกดำบรรพ์ เช่น ศาสนาปฤศหรือปฤศวิ พวกนี้นับถือบูชาดินและงู พวกที่นับถืองูคือ พวกกราวิเกียร์ ซึ่งต่อมากลายเป็นพวกทมิฬ พวกนี้นับถือแผ่นดินภูเขา ว่าเป็นสิ่งประเสริฐเลิศกว่าสิ่งทั้งปวง เพราะเป็นบิดามารดาของสรรพสิ่งทั้งหลาย นอกจากนี้ยังนับถือสัตว์มีพิษในดินคือ งู ว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์อีกด้วย พวกโฮปีเชื่อว่างูทำหน้าที่สื่อสาร เมื่อพวกเขาต้องการให้ฝนตก เขาทำพิธีเต้นรำงู แล้วปล่อยงูไป เชื่อกันว่างูจะไปเฝ้าพระเจ้าที่มีอำนาจบันดาลให้เกิดฝนซึ่งอยู่ใต้ดิน

การบูชางูบูชานาคยังมีทำกันอยู่ในอินเดีย พวกทมิฬนาดูถือว่างูเห่า *(นาค)* เป็นสัตว์ที่มีอำนาจเร้นลับ ถ้าใครฆ่างูคนนั้นจะโชคร้าย เชื่อกันว่างูเห่าจะไม่ทำร้ายใคร นอกจากจะมีใครไปแหย่ให้โกรธ รูปงูเห่าที่ทำด้วยหินที่ไทยเรียก **พญานาค** มักจะมีอยู่ตามใต้ต้นโพธิ์มีคนมาเคารพบูชาอยู่เสมอ แม้ตามเนินดินตามโคกที่มีงูเห่าอาศัยอยู่ ก็จะมีพวกผู้หญิงกับเด็กเอาน้ำนมมาหยอดและทุบไข่ที่ปากโพรงหรือปากรูที่งูอาศัยอยู่ ในหนังสือประเพณีฮินดูดังกล่าวข้างต้น ได้ยกตัวอย่างพิธีนครปัญจมี (Nagara panchami) ว่ามีการเลี้ยงงูในเดือนกุมภาพันธ์ พิธีนครปัญจมีเป็นการเลี้ยงงูเห่าทั่วๆไป คือ ประชาชนนำอาหารได้แก่ นม กล้วย ไปเลี้ยงงูที่อยู่ตามรูตามโพรงเท่าที่จะหาได้ วันบูชางูหรือนาคในอินเดียมีหลายวัน นอกจากพิธีนครปัญจมีแล้ว บางตำราว่าวันขึ้น ๕ ค่ำ เดือนศราวณะ คือเดือนที่ ๙ มีพิธีนาคปัญจมี ในแคว้นองคราษฎร์ *(เบงกอล)* ยังมีคนทำกันอยู่

“...เชื่อกันว่างูเห่าจะไม่ทำร้ายใคร
นอกจากจะมีใครไปแหย่ให้โกรธ
รูปงูเห่าที่ทำด้วยหิน
ที่ไทยเรียก **พญานาค**
มักจะมีอยู่ตามใต้ต้นโพธิ์
มีคนมาเคารพบูชาอยู่เสมอ”

พิธีนี้ว่าเป็นวันที่พระกฤษณะสังหารพระยานาคชื่อ *กาลี* ชนทั้งหลายทำพิธีในวันนี้เพื่อป้องกันมิให้งูมาขบกัด

ในหนังสือคำให้การพราหมณ์อัจจุตะนันนำได้กล่าวถึงพิธีดังกล่าวนี้ว่าเป็นวันนาควิธานำ โดยกล่าวว่า

"เดือน ๙ ชื่อนาควิธานำ วันขึ้น ๕ ค่ำ แต่งเครื่องบูชา ขนมของกิน ดอกไม้ธูปเทียนบูชาพญาเศษนาค พราหมณ์ราชครูเขียนรูปพญาเศษนาคแปดหาง เมื่อบูชานั้นปิดประตูวังประตูบ้าน กระทำบูชาทุกวังทุกบ้าน"

พราหมณ์ ป.ส. ศาสตรี ได้อธิบายเพิ่มเติมข้อความข้างต้นว่า

"วันขึ้น ๕ ค่ำ เดือนศราวณะ เป็นฤกษ์บูชารูปพญาเศษนาคและนาคผู้เป็นบริวารอีก ๘ นิยมกันว่าผู้บูชานาคเช่นนี้ จะไม่มีอันตรายจากงู ตำราไม่กล่าวว่าจะต้องปิดประตูเมื่อบูชา แต่น่าจะเชื่อว่าโดยมากคงเลือกปิดประตูด้วย เขาเลือกบูชาที่นอกชานเรือน ถ้าเปิดประตูไว้ก็คงได้รับความไม่สะดวกเช่นลมพัดแรง ประทีปที่จุดบูชาอาจดับหรืออาจมีสุนัขเข้ามา"

รูปพญาเศษนาคนี้บางตำราว่าเขียนเป็นรูปนาคมี ๘ ศีรษะ ๘ หาง และบางตำราว่า พญาเศษนาคหรืออนันตนาคราชเป็นนาคตัวเดียวกันและมีศีรษะหนึ่งพัน เป็นบัลลังก์ของพระนารายณ์ และว่าโลกตั้งอยู่บนศีรษะของพญาเศษนาค เวลาพญานาคกระดิกตัวแผ่นดินก็ไหว กล่าวตามตำนานอุปปาติกะว่าพญาเศษนาคเป็นโอรสพระกัศยปและนางกัทรุ มีมเหสีชื่อว่า *อนันตศิรษา* มีเมืองอยู่ในบาตาล ในบาลีลิปิกรมว่ามีหน้าเป็นมนุษย์ มีหางเป็นงูเป็นพวกกึ่งเทวดา พญาเศษนาคได้เข้ามาเกี่ยวข้องในตำนานต่างๆ หลายครั้ง นอกจากเป็นบัลลังก์ให้พระนารายณ์บรรทมแล้วยังปรากฏว่าได้ติดตามพระนารายณ์อยู่เสมอ เช่น เมื่อพระนารายณ์อวตารเป็นพระราม พญาเศษนาคก็มาเป็นพระลักษมณ์อวตารมาเป็นพระกฤษณะก็มาเป็นพระพลราม มีที่กล่าวแปลกไปกว่าข้างต้นก็คือ พระอิศวรทรงสร้างพญาอนันตนาคราชขึ้นจากสายสังวาลของพระองค์

นอกจากอินเดียก็มีพวกชาวเมืองพุกามในสมัยโบราณที่เคารพนับถือพญานาค คือ ในสมัยนั้นมีนักบวชพวกหนึ่งเรียกว่า **อรี** นักบวชอรีไว้ผมยาวและเล็บยาว สวมเสื้อสีน้ำเงินแก่เป็นพวกที่ชอบบูชานาค เป็นเหตุให้ในพม่ามีตำนานเกี่ยวกับพญานาคอยู่มาก รวมทั้งสถาปัตยกรรมและสิ่งตกแต่งต่างๆ หลายแห่งทำเป็นรูปพญานาค

ประเทศลาวเป็นอีกประเทศหนึ่งที่เคยมีพิธีบูชาพญานาค มีกล่าวถึงในพิธี ๑๒ เดือนหรือ **"ฮีตสิบสอง"** ของชาวเวียงจันท์และชาวตะวันออกเฉียงเหนือของไทยว่า เดือนสิบสองส่วงเฮือบูชาอุสุภนาค ๑๕ ตระกูล พิธีนี้ท้าวพญาต้องเป็นผู้จัดทำด้วย กำหนดวันทำพิธีวันขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๒ พิธีนี้ต้องใช้เรือแห่ และเข้าใจว่าจะเป็นพิธีรวมๆ ไปกับการลอยกระทงนั่นเอง ข้อ

ที่น่าแปลกก็คือ เรียกว่าเป็นการบูชาพญานาคถึง ๑๕ ตระกูล จะเป็นตระกูลใดบ้างไม่มีตำราเล่มใดอธิบายไว้ ได้พบในเรื่องขุนบรมราชาพงศาวดารเมืองลานช้าง กล่าวถึงพญานาค ๑๕ ตัวแต่ไม่มีชื่อ กล่าวเฉพาะที่อยู่ไว้ดังต่อไปนี้

ตัวหนึ่งอยู่ถ้ำภูซวง

ตัวหนึ่งอยู่ภูช้าง

ตัวหนึ่งอยู่แก่งหลวงน้ำเซือง

ตัวหนึ่งอยู่สบเซือง

ตัวหนึ่งอยู่ผารังเมืองที่สบอู

ตัวหนึ่งอยู่แก่งหลวงน้ำอู

ตัวหนึ่งอยู่แก่งอ้อยผาธนู

ตัวหนึ่งอยู่ผาเสื้อ ตัวนี้แก่กว่าพญานาคทั้งหลายเป็นใหญ่รักษาฝ่ายหนน้ำก้ำฝ่ายเมืองหนเหนือ

ตัวหนึ่งอยู่ผาเดี่ยวหลุ่มผาจอมเพชร

ตัวหนึ่งอยู่คตเฮือ

ตัวหนึ่งอยู่กกถ่อน

ตัวหนึ่งอยู่ผาตัดแคและผาต่างนาย

ตัวหนึ่งอยู่แก่งแตนทางน้ำของดอนควายทุ่ม

ตัวหนึ่งอยู่ปากสบโฮบ ตัวนี้เป็นพญาใหญ่รักษาน้ำรักษาเมืองถ้ำฝ่ายใต้

ตามพงศาวดารกล่าวว่า พญานาค ๑๕ ตระกูลนี้ ต่างเนรมิตแปลงกายเป็นทหาร เป็นท้าวพระยา มีหน้าที่พิทักษ์รักษาบ้านเมือง แม่น้ำ ภูดอย แผ่นดินแผ่นทราย แม่น้ำใหญ่ แม่น้ำน้อย ฉะนั้นที่ในฮีตสิบสองกล่าวว่า เดือนสิบสองส่วงเฮือบูชาอุสุภนาค ๑๕ ตระกูลนั้น อาจจะเป็นพญานาค ๑๕ ตระกูลที่กล่าวถึงข้างต้นนี้ก็ได้

ในหนังสือบางเล่มกล่าวว่าชาวเวียงจันท์ หลวงพระบาง เชียงแสน เชียงรุ้ง นับถือนาคราชเพียง ๗ ตระกูล ซึ่งอาจจะเนื่องมาจากตำนานเมืองศรีสัตตนาคนหุต ที่อ้างว่าเพราะ **"เหตุเอานาคทั้งเจ็ดเป็นนิมิต"** แต่ตำนานก็ไม่ตรงกันนัก ในหนังสืออุบัติบรมจักรลาว แต่งโดย พ.ศรีจักร อ้างคัมภีร์รามชาดก

อักษรธรรมลาวว่า *"กาลต่อมาพญานาคราชนามว่า ศรีสัตตนาค ตามตำนานกล่าวไว้ว่านาคมีเจ็ดเศียร เจ็ดเกล็ดเกล็ดช่องไปทางหาง แปลงเพศมาเชิญพญาทัตตรัฐราช ข้ามไปสร้างเมืองฝ่ายโน้นจึงจะเจริญวุฒิรุ่งเรืองสืบไปภายหน้า พญาทัตตรัฐราชจึงได้ตกลงข้ามไป และพญานาคขอให้ขนานนามเมืองว่าพระนครจันทบุรีศรีสัตตนาค โดยเอานามของพญานาคราชเป็นนิมิต"*

เรื่องดังกล่าวข้างต้นเป็นตำนานจะเท็จจริงอย่างไรไม่ทราบ นำมาเล่าไว้เพื่อรักษาตำนาน ส่วนนาค ๗ ตระกูลที่กล่าวถึงมีชื่อดังต่อไปนี้

๑. กุฏโฐปาปนาค *(เอกจักขุนาค)* เป็นนาคใจพาล ถ้าทางบ้านเมืองไม่สักการบูชา ก็มักจะบันดาลให้น้ำท่วมบ้านเมืองล่มจม

๒. หัตถีกุญชรนาค

๓. สขารนาค

๔. ไชยเชฏฐนาค

๕. ปักขรนาค

๖. มูลนาค

๗. สุวรรณนาค

ประเทศที่มีสถาปัตยกรรมเกี่ยวกับพญานาคมากที่สุดเห็นจะได้แก่ประเทศเขมร เพราะมีรูปพญานาคทำด้วยหินขนาดใหญ่เป็นจำนวนมาก และในพงศาวดารก็มีกล่าวถึงมนุษย์ไปแต่งงานกับพวกนาค เช่น พระทองราชบุตรของพระเจ้าอาทิตยวงศ์ไปได้กับนางทาวดีธิดาพญานาค และพระเจ้าปทุมสุริยวงศ์ได้ธิดาพญานาคอีกเหมือนกัน

ถ้ากล่าวตามตำนานแล้วเส้นทางของพญานาคมาทางลุ่มน้ำโขงมากกว่าทางอื่น อันเป็นเหตุให้ทางภาคเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยมีเรื่องราวเกี่ยวกับพญานาคมากกว่าภาคอื่นๆ โดยเฉพาะผู้คนทางแถบลุ่มแม่น้ำโขงมีความเชื่อเกี่ยวกับพญานาคมาแต่โบราณ ในตำนานของชาติไทยก็มีเรื่องของพญานาคปะปนอยู่ด้วย เช่นในตำนานกล่าวว่า

สมัยหนึ่งมีพญานาคสองตัวอาศัยอยู่ที่หนองแส คือ ในแคว้นยูนนาน พญานาคทั้งสองตัวนี้อยู่ด้วยกันมาช้านาน แต่มาภายหลังเกิดผิดเส้นผิดสายถึงวิวาทกัน จะอยู่ร่วมอาณาจักรกันสืบไปไม่ได้ พญานาคตัวหนึ่งจึงปลีกตัวเป็นนักผจญภัยละออกจากหนองแส เอาอกไถเป็นทางลงมาทางตะวันออกเฉียงใต้ อกของพญานาคตัวนั้นไถดินเป็นร่องลึกมากจนเกิดเป็นแม่น้ำโขง เหตุนี้เองในตำนานภาษาบาลีจึงผูกศัพท์ว่า **อุรงคฺมาลินที** แปลตามศัพท์ว่าแม่น้ำสายงู *(เรื่องชื่อแม่น้ำโขงได้กล่าวไว้ในที่อื่นแล้วจึงไม่ขอกล่าวซ้ำอีก)*

แม่น้ำลำคลองทางภาคเหนือและภาคอีสานมีเรื่องเกี่ยวพันกับนาคมาแต่ครั้งดึกดำบรรพ์ เช่น เรื่องหนึ่งคล้ายกับที่กล่าวมาแล้วข้างต้นแต่พิสดารกว่า เรื่องมีดังต่อไปนี้

ครั้งดึกดำบรรพ์มีนาค ๒ ตัว เป็นเพื่อนกันอยู่ในหนองแส ตัวหนึ่งชื่อ**พินทโยนกวติ**เป็นใหญ่อยู่หัวหนอง อีกตัวหนึ่งชื่อ**ชนะมูลนาค**เป็นใหญ่อยู่ท้าย

พญานาค มักพบเห็นในงานจิตรกรรมแบบประเพณีนิยมของไทยเสมอ โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวกับพุทธประวัติ เช่น เมื่อครั้งที่พระพุทธองค์ประทับอยู่ภายใต้ต้นมุจลินท์ หรือต้นจิก มีพญานาคชื่อ มุจลินท์ มาถวายอารักขาป้องกันพระองค์จากฝนและลมหนาว

พญาอนันตนาคราช ในทับหลังนารายณ์บรรทมสินธุ์ ปราสาทหินพนมรุ้ง ซึ่งหายไปเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๔ และไทยได้กลับคืนมา เมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๑

หนองกับชีวายนาคผู้หลาน นาคทั้งสองได้ให้ความสัตย์ไว้แก่กันว่า ถ้าหากมีสัตว์ตัวใดตัวหนึ่งมาตกที่หัวหนองก็ดี ตกที่ท้ายหนองก็ดี นาคทั้งสองจะต้องเอาเนื้อสัตว์นั้นมาแบ่งกันกิน ไม่เบียดเบียนเอาไว้แต่ฝ่ายเดียว สัญญามิตรภาพนี้มีชีวายนาคเป็นสักขีพยาน

ครั้นอยู่มาวันหนึ่ง มีช้างสารเชือกหนึ่งตกลงที่ท้ายหนอง ชนะมูลนาคจึงแบ่งเนื้อช้างออกเป็น ๒ ส่วน เอาไปให้พินทโยนกวตินาคส่วนหนึ่ง และตนเองกินส่วนหนึ่ง อยู่ต่อมาอีกสองสามวันมีเม่นตัวหนึ่งตกลงที่หัวหนอง พินทโยนกวตินาคก็แบ่งเอาไปให้ชนะมูลนาคครึ่งหนึ่งก็เม่นนั้นตัวเล็กนิดเดียว เนื้อน้อยกินไม่อิ่ม เผอิญชนะมูลนาคมองไปเห็นขนเม่นยาวตั้งศอก ก็นึกว่าสัตว์นั้นต้องตัวโตมาก จึงคิดว่าพินทโยนกวตินาคไม่ทำตามสัญญา นาคทั้งสองก็ทะเลาะวิวาทกัน ต่อสู้กันอย่างเอาเป็นเอาตายใครมาห้ามก็ไม่ฟัง ในที่สุดพระอินทร์ใช้ให้วิสุกรรมเทวบุตรลงมาขับไล่นาคทั้งสองออกไปจากหนองแส นาคทั้งสองจึงแยกออกจากกันและหนีไปด้วยอกทำให้ดินลึกเป็นคลอง ต่อจากนั้นชีวายนาคก็ช่วยคุ้ยควักให้เป็นแม่น้ำออกไปตามคลองอกของนาคทั้งสองนั้น แม่น้ำที่เกิดใหม่จึงได้ชื่อว่า **“อุรงคนที”** หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า **“แม่น้ำอู”**

พินทโยนกวตินาคคุ้ยควักเป็นแม่น้ำออกไปทางเมืองเชียงใหม่ เรียกว่าแม่น้ำพิง และเรียกว่าเมืองโยนกวตินครตามชื่อนาคตัวนั้น

ชนะมูลนาคคุ้ยควักเป็นแม่น้ำออกไปจนถึงเมืองกุรุนทนคร แม่น้ำนั้นจึงเรียกว่า **“แม่น้ำมูลนที”**

ชีวายนาค คุ้ยควักจากแม่น้ำมูลนทีออกไปเป็นแม่น้ำอ้อมเมืองพระยามหาสุรอุทก ผ่านเมืองหนองหานหลวง เมืองขุนขอม นครหนองหานน้อยไปจนถึงเมืองกุรุนทนคร แม่น้ำนั้นจึงได้ชื่อว่า **“แม่น้ำชีวายนที”**

นอกจากนี้ยังมีเรื่องของนาคเกี่ยวกับบ้านเมืองทางแถบนั้นอีกมากเท่าที่กล่าวมาโดยย่อนี้ก็เพื่อให้เห็นว่าตลอดลุ่มแม่น้ำโขงระหว่างประเทศไทยกับประเทศลาวนี้ เป็นที่สิงสถิตของพญานาคและได้ช่วยสร้างบ้านเมืองมาแต่ครั้งโบราณดึกดำบรรพ์ อันเป็นเหตุให้เกิดประเพณีความเชื่อสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

ปัญหาที่ยังโต้เถียงกันอยู่ก็คือ พญานาคมีจริงหรือไม่ พวกที่เชื่อว่ามีจริงก็อ้างพระไตรปิฎกว่ามีกล่าวถึงพญานาครวมแล้วได้ ๑,๐๒๔ ชนิด และพญานาคแปลงกายเป็นมนุษย์ขอบวชในพระพุทธศาสนา แต่ภายหลังถูกจับได้ พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ในเหตุที่เป็นเค้ามูลนั้น และเป็นเหตุแรกเกิด ได้ทรงประทานพระพุทธโอวาทแก่นาคนั้นว่า

"พวกเจ้านาคมีความไม่งอกงามในพระธรรมวินัยนี้เป็นธรรมดา ไปเถิดเจ้านาค จงไปรักษาอุโบสถในวันที่สิบสี่ที่สิบห้า และที่แปดแห่งปักษ์นั้นแหละ ด้วยวิธีนี้เจ้าจักพ้นจากกำเนิดนาค และจักกลับได้อัตภาพเป็นมนุษย์เร็วพลัน"

ครั้นนาคนั้นได้ทราบว่า ตนมีความไม่งอกงามในพระธรรมวินัยนี้เป็นธรรมดา ก็เสียใจหลั่งน้ำตาส่งเสียงดังแล้วหลีกไป *(ตรงนี้ขอให้สังเกตว่าในพระไตรปิฎกไม่มีกล่าวถึงนาคฝากชื่อไว้เลย)*

สรุปว่าผู้ที่เชื่อว่าพญานาคมีจริงก็เพราะเชื่อตามคำบอกเล่าสืบต่อกันมา และไม่เคยเห็นก็ยังเชื่อ

ส่วนพวกที่ไม่เชื่อก็เพราะไม่เคยเห็นพญานาค เมื่อไม่มีหลักฐานชัดเจนก็ไม่ยอมรับ

อย่างไรก็ตามในฐานที่เป็นชาวพุทธก็ควรพิจารณาให้ถ่องแท้ว่าควรเชื่อเพราะเหตุใดและไม่ควรเชื่อเพราะเหตุใด *"ทางพระพุทธศาสนาแบ่งความเชื่อออกเป็น ๒ อย่าง คือความเชื่อประกอบด้วยญาณคือความรู้ กับความเชื่อที่ไม่ประกอบด้วยญาณคือความไม่รู้ ความเชื่อที่ประกอบด้วยความรู้นั้นเป็นความเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ ในบุคคลที่ควรเชื่อด้วย ความรู้ที่ถูกต้องประกอบด้วยเหตุผลอันถูกต้อง ไม่ใช่เป็นความเชื่ออย่างงมงาย ส่วนความเชื่อที่ไม่ประกอบด้วยความรู้นั้น เป็นความเชื่อโดยไร้ปัญญาอันถูกต้อง ดังที่เรียกว่าหลับตาเชื่อ แม้จะเป็นความเท็จ เป็นสิ่งที่ผิด เชื่อง่ายดายไปไม่ลืมตาคือไม่ใช้ปัญญาพิจารณาให้รู้ถึงฐานะและอฐานะทั้งหลาย ทางพระพุทธศาสนาต้องการให้เชื่อด้วยปัญญา"**

ฉะนั้น การที่จะตอบว่าพญานาคมีจริงหรือไม่จึงตอบได้แต่เพียงว่านาคในความหมายว่างู ตามที่กล่าวมาข้างต้นเป็นความจริง และพญานาคในความหมายว่างูที่มีขนาดใหญ่ก็อาจมีจริง แต่พญานาคในลักษณะที่เหมือนรูปเขียนรูปปั้นนั้นตอบไม่ได้ เพราะไม่เคยเห็น และเรื่องราวของพญานาคที่กล่าวมาข้างต้นนั้นก็เป็นเพียง **"ความเชื่อ"** ของคนในสมัยโบราณ จะประกอบด้วยญาณหรือไม่ประกอบด้วยญาณ ก็ต้องหาทางพิสูจน์กันต่อไป

**สมเด็จพระญาณสังวร (สุวฑฺฒโน), ศรัท-ความเชื่อ วารสารพุทธธรรม ฉบับเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๒๓*

วังพญาไท

ณหญิงคณิตา เลขะกุล

เมื่อสร้างพระราชวังสวนดุสิตนั้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ตัด**ถนนซังฮี้** *(ซึ่งบัดนี้เรียกว่า ถนนราชวิถี)* จากแม่น้ำเจ้าพระยาผ่านสวนดุสิตไปทางท้องทุ่งพญาไท วันใดที่ทรงว่างพระราชกิจ ในตอนเย็นๆ โปรดที่จะทรงขับรถยนต์ไฟฟ้าด้วยพระองค์เองประพาสไปตามถนนสายต่างๆ นอกจากเพื่อทรงพระสำราญแล้ว ยังเป็นการตรวจราชการพร้อมกันไปด้วย เมื่อเสด็จประพาสถนนซังฮี้ไปทางท้องทุ่งพญาไท ก็พอพระราชหฤทัยที่สวนริมคลองสามเสนต่อกับทุ่งพญาไท จึงโปรดให้ซื้อที่สองฝั่งถนนซังฮี้เพื่อทรงทดลองปลูกผักเลี้ยงไก่พันธุ์ต่างประเทศและทำนาอย่างที่เคยทอดพระเนตรในต่างประเทศเมื่อเสด็จประพาสยุโรปครั้งหลัง พ.ศ. ๒๔๕๐

อาณาบริเวณระหว่างถนนซังฮี้ฝั่งเหนือไปจดคลองสามเสนมีเนื้อที่ประมาณ ๑๐๐ ไร่ โปรดให้แบ่งที่ทำสวนไม้ดอก สวนผัก ขุดคูน้ำ ปลูกบัว เลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ดก และสร้างพระ-

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ

ตำหนักหลังย่อมๆ สำหรับเสด็จไปประทับแรมหลังหนึ่ง พระราชทานนามว่า **"ตำหนักพญาไท"** และมีตำหนักสำหรับเจ้านายฝ่ายใน และข้าราชบริพารพักอีกหลังหนึ่ง

ภายในวังพญาไทมีทางระบายน้ำจากคลองสามเสนมาสู่ทุ่งพญาไทสายหนึ่งเรียกกันว่า **คลองพญาไท** ด้วยลักษณะนี้การวางแผนผังวังพญาไทจึงใช้คลองพญาไท เป็นเส้นแบ่งเขตระหว่างฝ่ายหน้ากับฝ่ายใน โดยทิศตะวันออกของคลองเป็นที่ตั้งของ **ตำหนักพญาไท** ถัดจากตำหนักไปก็เป็นตำหนักฝ่ายใน

ส่วนพื้นที่ฝั่งใต้ของถนนซังฮี้ใช้เป็นที่ทำนา ได้โปรดเกล้าฯ ให้สร้างโรงพระราชพิธีไว้หลังหนึ่งทรงเรียกว่า **"โรงนา"** บางครั้งใช้เป็นโรงละครด้วย

ต้นปี ๒๔๕๒ การก่อสร้างพระตำหนักสำหรับเสด็จประพาสทอดพระเนตรการปลูกธัญพืชที่ริมคลองพญาไทสำเร็จตามพระราชประสงค์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสชวนสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถเสด็จประพาสวังพญาไทเนืองๆ เป็นที่สำราญพระราชหฤทัย หม่อมเจ้าหญิงสิบพันพารเสนอ โสณกุล ทรงเล่าเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ในพระราชประวัติสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถว่า *"ถ้าเป็นฤดูทำนา สมเด็จฯ มักเสด็จไปในตอนเช้า ทรงดำนากับพระราชวงศ์ฝ่ายในจนถึงกลางวัน ทรงพักสรงน้ำแล้วเสวยพระกระยาหาร*

*ข้าวห่อที่ **โรงนา** ในเวลาเย็นเสด็จไปประชุมกันที่ตำหนักญี่ปุ่น ซึ่งอยู่ในเขตพระตำหนักที่ประทับ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงรถไฟฟ้าขับเองมายังที่นี้ ทรงสนทนากันอยู่จนเวลาค่ำจึงเสด็จกลับ บางทีสมเด็จฯก็ประทับแรม ณ พระตำหนักพร้อมด้วยเจ้านายบางองค์ซึ่งเป็นที่ชอบพระราชอัธยาศัย คือ พระองค์เจ้าบุษบันบัวผัน พระองค์เจ้าแขไขดวง พระองค์เจ้าพวงสร้อยสองค์ (ทั้งสามพระองค์นี้เป็นพระราชธิดาในรัชกาลที่ ๔) ครั้งนั้นพญาไทยังเป็นที่เงียบสงบอยู่นอกเขตสัญจรไปมา อากาศก็ดีเป็นที่สบายมาก"*

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้มีงานคฤหมงคลขึ้นพระตำหนักพญาไท ในวันที่ ๑๔-๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ พระราชทานพระราชดำริในการจัดงานครั้งนี้เองทุกอย่าง นับแต่การจัดสถานที่ การหาพิณพาทย์ เลี้ยงพระ เลี้ยงบัณฑิต เลี้ยงพระบรมวงศานุวงศ์ ตลอดจนข้าราชการ แม้แต่อาหารสำหรับจะใช้เลี้ยง ตลอดจนละครที่โปรดให้พระเจ้าวรวงศ์เธอ ชั้น ๔ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ทรงจัดมาเล่น ณ โรงพระราชพิธีถึง ๒ คืน

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระสำราญในการเสด็จไปทอดพระเนตรการทำสวนครัว ปลูกผักและเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ดกที่วังพญาไทมากบางวันก็โปรดที่จะเสวยพระกระยาหารค่ำที่วังพญาไทนั่นเอง ดังสำเนาพระราชหัตถเลขาถึงพระยาบุรุษรัตนราชพัลลภ *(นพ ไกรฤกษ์)* ลงวันที่ ๒๓ พฤษภาคม ร.ศ. ๑๒๙ *(พ.ศ. ๒๔๕๓)* ว่า

พระยาบุรุษ

นอนฝันไปว่ากินมะเขือต้มเห็นจะเปนด้วยหิวเข้า เลยนึกอยากไปจริงๆ ได้สั่งให้อาภา[๑] ทำที่พญาไทสำหรับกลางคืนวันนี้ คิดอ่านจัดการหุงเข้ากับตาอ้น[๒] สักทีให้เจ้าหาของหวานไม่ต้องมีกับเข้าอื่นก็ได้ กินกันจนๆ อย่างในเรือเมล์เสียสักที ให้เตรียมให้ทันในวันนี้

สยามินทร์

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้มีงานพระราชพิธีแรกนาขวัญ ณ ทุ่งพญาไท ในวันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๓ มีพระยาเวียงไนยนฤบาล *(เจ๊ก เกตุทัต)* เป็นพระยาแรกนา หลังจากนั้นต่อมาอีกไม่กี่เดือน มหาราชผู้ทรงเป็นที่รักยิ่งของราษฎรพระองค์นี้ก็เสด็จสวรรคต

เมื่อถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชชนนีพระพันปีหลวงได้เสด็จแปรพระราชฐานจากพระตำหนักสวนสี่ฤดู พระราชวังสวนดุสิต คืนสู่พระบรมมหาราชวัง กลับไปประทับที่พระที่นั่งสุทธาศรีอภิรมย์อีกครั้งหนึ่ง แต่เนื่องด้วยทรงเสียพระราช

(๑) อาภา คือ พระเจ้าวรวงศ์เธอ ชั้น ๕ กรมหลวงชุมพรเขตต์อุดมศักดิ์
(๒) ตาอ้น คือ พระยานิพัทธ์ราชกิจ (อ้น นรพัลลภ)

“ทูลหม่อมลุงประทับอยู่บนพระตำหนักอันเล็กนิดเดียว จนดูเหมือนเรือนตุ๊กตา แต่มีพลับพลาริมคลองอันเป็นที่ทรงพระอักษรกับมีกระโจมอันเป็นที่เสวย”

หฤทัยในการเสด็จสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นอันมาก จึงทรงพระประชวรเรื้อรังตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงได้ทูลเชิญเสด็จมาประทับที่วังพญาไทอีกครั้งหนึ่งเป็นการรักษาพระองค์ชั่วคราว

ในการเสด็จมาประทับที่วังพญาไทของสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชชนนีพระพันปีหลวงครั้งนี้ มีผู้ตามเสด็จมากมายทั้งฝ่ายหน้าและฝ่ายในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงจัดข้าราชบริพารประจำตำแหน่งต่างๆ ในราชสำนักเต็มตามพระราชอิสริยยศทั้งฝ่ายหน้าฝ่ายในอย่างครบถ้วน มีการสร้างพระตำหนัก สร้างท้องพระโรง **สผ** เรือนกรมวัง เรือนมหาดเล็ก เรือนแพทย์หลวง เรือนชาวที่ เรือนข้าหลวง กองทหารราชองครักษ์ โรงรถหลวง ฯลฯ เพิ่มขึ้น พร้อมทั้งเจาะประตูทางเข้าออก ทางด้านฝ่ายในเพื่อเป็นทางเสด็จของเจ้านายฝ่ายในโดยเฉพาะ และมีศาลากรมโขลนเฝ้าประตูอยู่ริมถนนซังฮี้ด้านตะวันตกเฉียงใต้

สมเด็จพระบรมราชชนนี พระพันปีหลวงประทับที่วังพญาไทจนตลอดพระชนมายุ ได้เสด็จสวรรคตใน พ.ศ. ๒๔๖๓ เมื่อสมเด็จพระบรมราชชนนีพระพันปีหลวงสวรรคตแล้ว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จมาประทับที่วังพญาไทชั่วคราว เพื่อมิให้เกิดความวังเวงเงียบเหงา ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระตำหนักน้อยขึ้นองค์หนึ่งริมคลองพญาไทตอนกลาง พระราชทานนามว่า **พระตำหนักเมขลารูจี** ซึ่งพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ทรงเล่าไว้ในเรื่อง **“เกิดวังปรารุสก์”** ว่า

“ทูลหม่อมลุงประทับอยู่บนพระตำหนักอันเล็กนิดเดียวจนดูเหมือนเรือนตุ๊กตา แต่มีพลับพลาริมคลองอันเป็นที่ทรงพระอักษรกับมีกระโจมอันเป็นที่เสวย”

ส่วนพระตำหนักที่สมเด็จพระบรมราชชนนีพันปีหลวงเคยประทับนั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้รื้อไปปลูกไว้ที่โรงเรียนมหาดเล็กหลวง *(วชิราวุธวิทยาลัยในปัจจุบัน)* ครั้นถึงรัชกาลที่ ๗ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานเงินแก่โรงเรียนเป็นค่าพระตำหนัก

พระตำหนักเมขลารูจีเป็นพระตำหนักไม้ ตั้งอยู่ริมสระ เป็นตำหนักสำหรับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระอักษร

พระตำหนักเมขลารูจี ภายหลังการบูรณะแล้ว

ภายในห้องพระบรรทมในอดีต ปัจจุบันเป็นห้องประชุม
ความงดงามของห้องนี้อยู่ที่การเขียนสีที่เพดานและผนังส่วนที่ชิดเพดานโดยรอบ

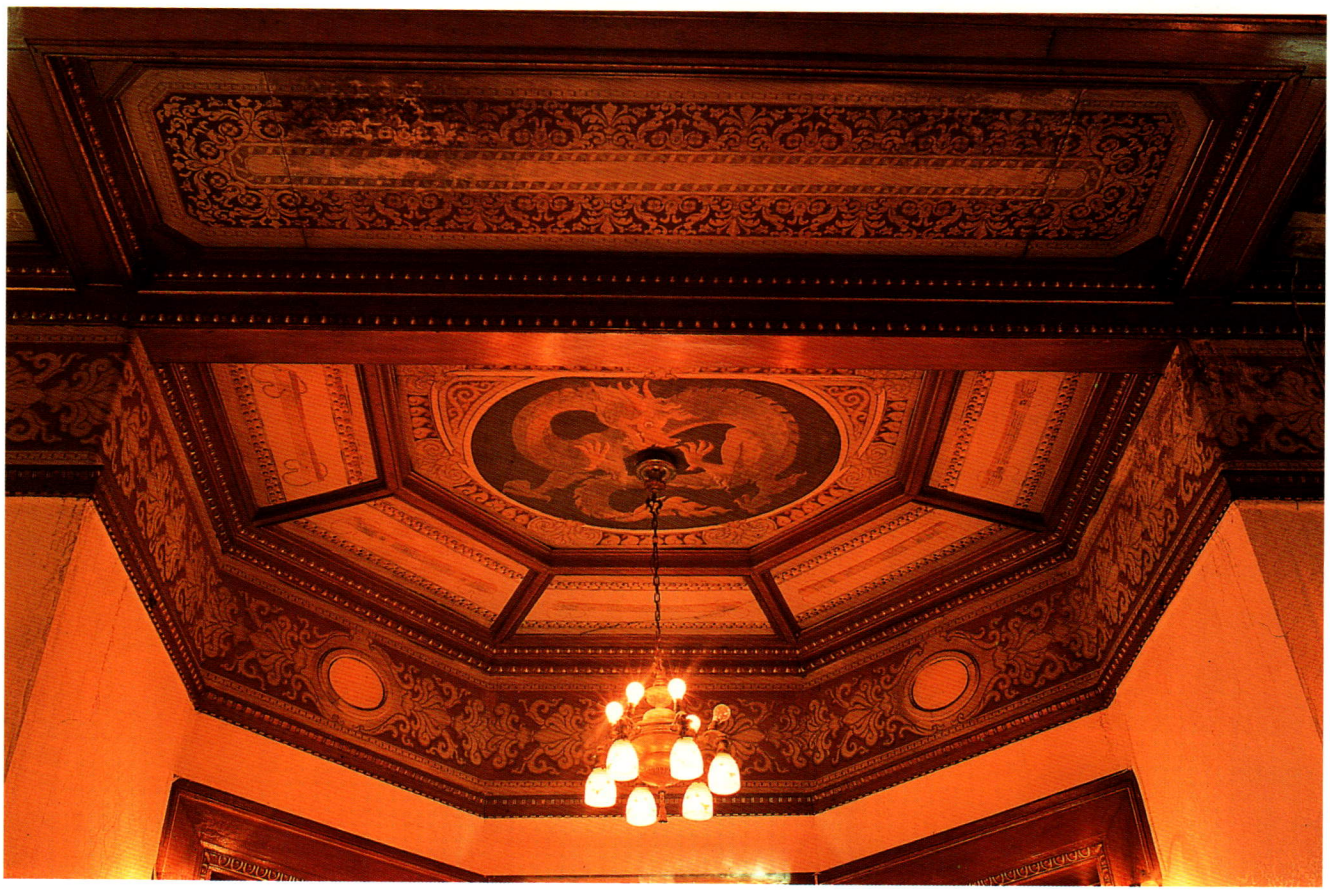

ลายเพดานตรงมุขห้องพระบรรทมเขียนเป็นรูปมังกรแบบฝรั่ง

เป็นห้องเสวยแบบง่ายๆ ภายในตกแต่งแบบยุโรป พื้นปูปาเกต์ มีเตาผิงอยู่ที่ผนังด้านใน เหนือเตาผิงมีพระบรมรูปเขียนสีน้ำมันพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ประดิษฐานภายใต้มหาวชิรมงกุฎ ห้องด้านทิศตะวันออกเป็นห้องบรรทม ภายในตกแต่งลายเพดานงดงามด้วยภาพเขียนสีปูนเปียก เป็นภาพคัมภีร์พระพุทธศาสนาแบบจารบนใบลานติดกับห้องพระบรรทมเป็นห้องสรง มีอ่างอาบน้ำ อ่างล้างมือ ส่วนด้านทิศตะวันตกเป็นห้องที่ประทับของสมเด็จพระนางเจ้าอินทรศักดิ์ศจีพระวรราชชายา บนเพดานเขียนภาพลายดอกไม้

ชั้นล่างเป็นห้องขนาดเดียวกับชั้นบน เป็นที่อยู่ของข้าราชสำนักฝ่ายหน้า มีบันไดติดต่อระหว่างชั้นล่างกับชั้นบน นับเป็นเขตติดต่อระหว่างฝ่ายหน้ากับฝ่ายใน ในรูปแบบใหม่ แทนการใช้กำแพงและประตูเป็นแนวขวางกั้น ต่อมาภายหลังได้มีการต่อส่วนหน้าของพระที่นั่งพิมานจักรีเป็นที่จอดรถพระที่นั่งและที่พักของผู้มาเฝ้าแหน

(ภาพบน) ประตูห้องพระโรง ด้านบนเหนือประตูเป็นไม้แกะสลัก ขอบเพดานและเพดานมีการเขียนสีเป็นลวดลายดอกไม้อย่างงดงาม

(ภาพล่าง) บริเวณทางเดินหน้าห้องห้องพระโรงมีการเขียนสีที่เพดานโดยตลอด

ภายในห้องพระโรงชั้นบนของพระที่นั่งพิมานจักรี มีการตกแต่งแบบตะวันตก ลักษณะเด่นอยู่ที่เพดานและเตาผิง ที่ผนังด้านหลัง เหนือเตาผิงประดิษฐานพระบรมรูปเขียนสีน้ำมันพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ห้องภายในพระที่นั่งศรีสุทธินิวาศ บนเพดานมีภาพเขียนสีปูนเปียก เป็นภาพชายหญิงแบบเทคนิคตะวันตก

พระที่นั่งศรีสุทธินิวาศ เป็นที่รับรองแขกของพระมเหสีในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ลักษณะเป็นสถาปัตยกรรมตะวันตก เน้นด้วยหอคอยมีหลังคายอดแหลมอีกแบบหนึ่ง เป็นลักษณะเด่นของสถาปัตยกรรมในพระราชวังพญาไทเช่นกัน

พระที่นั่งศรีสุทธินิวาศ อยู่ทางด้านทิศตะวันตกของพระที่นั่งพิมานจักรีเป็นพระที่นั่งก่ออิฐถือปูนสูง ๒ ชั้น มีหอคอยขนาดเล็กอยู่ตรงมุมพระที่นั่ง มีทางเชื่อมกับพระที่นั่งพิมานจักรีระดับชั้นสองพระที่นั่งองค์นี้ใช้เป็นที่รับรองเจ้านายฝ่ายใน แต่เดิมพระราชทานนามว่า **พระที่นั่งลักษมีพิลาศ** ตามพระนามของพระนางเธอลักษมีลาวัณ ลักษณะเด่นของพระที่นั่งองค์นี้คือ บนฝาผนังตอนใกล้เพดานและเพดานมีภาพเขียนสีปูนเปียกเป็นลายดอกไม้

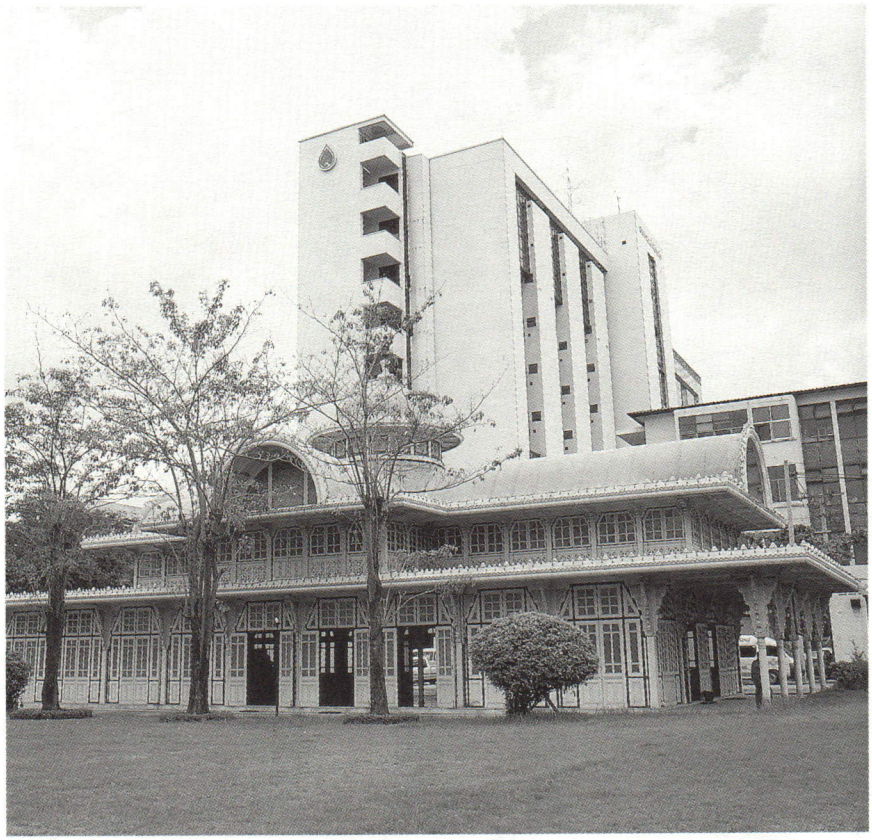

พระที่นั่งเทวราชสภารมย์ เป็นท้องพระโรงที่สร้างขึ้น เมื่อสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชชนนี พระพันปีหลวง เสด็จมาประทับที่วังพญาไทและได้เสด็จสวรรคตที่วังแห่งนี้ ลักษณะเป็นท้องพระโรงโถง เพดานสูง หลังคาโครงไม้ ตรงกลางทำเป็นโดม

พระที่นั่งเทวราชสภารมย์ เป็นท้องพระโรงเดิมที่ยังเหลืออยู่ ด้านหน้ามีพระนามาภิไธยย่อ **สผ** *(เสาวภา ผ่องศรี)* ประดิษฐานอยู่ตอนบนใกล้หลังคา พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานนามให้คล้องจองกับหมู่พระที่นั่งองค์อื่น เป็นท้องพระโรงที่เสด็จออกให้เฝ้าหรือทรงละคร

พระที่นั่งอุดมวนาภรณ์ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของพระที่นั่งไวกูณฐ์เทพยสถานเป็นพระที่นั่งก่ออิฐถือปูนสูง ๒ ชั้น ไม่มีการตกแต่งฝาและฝ้าเพดานเหมือนกับพระที่นั่งองค์อื่นๆ แต่ประดับผนังด้วยกระเบื้องเคลือบสีขาวแทน และมีการสร้างสะพานเชื่อมกับพระที่นั่งไวกูณฐ์เทพยสถานในระดับชั้นที่ ๒ ภายในพระที่นั่งชั้นบนคล้ายจะเป็นห้องชุดเหมือนกันทั้งซ้ายขวามีบันไดอยู่กลาง ชั้นล่างเป็นห้องโถงกว้างพระที่นั่งองค์นี้เป็นที่อยู่ของเจ้าจอมศาสตราจารย์ หม่อมราชวงศ์แน่งน้อย ศักดิ์ศรี เขียนถึง **"วังพญาไท"** ไว้ในหนังสือ **"มรดกสถาปัตยกรรมกรุงรัตนโกสินทร์"** เล่ม ๒ ว่า

*"นอกจากพระที่นั่งองค์ต่างๆ แล้วยังมีตำหนักฝ่ายหน้าและฝ่ายในได้แก่ **ตำหนักเมขลารูจี ตำหนักอุรวดีโสภา ตำหนักเมนะบังอร** เป็นตำหนักฝ่ายใน **ตำหนักสุครีพทรงยศ ตำหนักองคตฤทธิรุท ตำหนักวายุบุตรใจหาญ** เป็นตำหนักฝ่ายหน้า ตำหนักที่ยังเหลืออยู่ในปัจจุบันได้แก่ ตำหนักเมขลารูจี ซึ่งตั้งอยู่ริมสระน้ำข้างพระที่นั่งศรีสุทธินิวาศ เป็นเรือนไม้สักขนาดเล็ก ความสูง ๒ ชั้น ภายในมีสระสรง เป็นที่สรงน้ำของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวหลังจากทรงพระเครื่องใหญ่ (ตัดผม) แล้ว"*

(ซ้าย) รูปเขียนสีภายในพระที่นั่งเทวราชสภารมย์ ตรงกลางประดิษฐานพระนามาภิไธยย่อ "สผ" (เสาวภาผ่องศรี) ของสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชชนนี พระพันปีหลวง

(ขวา) ภายในพระที่นั่งเทวราชสภารมย์ ซึ่งมีหลังคาเป็นโครงสร้างไม้ดัดโค้งเป็นรูปโดมและหลังคารูปโค้งประทุน

(ล่าง) ภายในท้องพระโรง พระที่นั่งเทวราชสภารมย์ ประดิษฐานพระพุทธรูปนาคปรกที่ทำขึ้นใหม่

สวนโรมัน ซึ่งอยู่ด้านหลังพระที่นั่งพิมานจักรีเป็นลักษณะสถาปัตยกรรมนีโอคลาสสิกด้านหน้ามีสระน้ำปลูกบัว

ด้านหลังพระที่นั่งพิมานจักรีจัดเป็นสวนเรขาคณิต เรียกว่า **สวนโรมัน** พร้อมกันนั้นได้ขุดสระน้อยใหญ่เชื่อมต่อคลองพญาไท จัดเป็นภูมิทัศน์อันร่มรื่นทางด้านหลังของพระที่นั่งจนจรดคลองสามเสน พร้อมกับสร้าง**ศาลท้าวหิรัญพนาสูร (ฮู)** เป็นเทพารักษ์ประจำวัง

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ มาประทับ ณ วังพญาไทแล้ว ได้โปรดเกล้าฯให้ย้าย **เมืองดุสิตธานี** จากพระราชวังสวนดุสิตมาสร้างใหม่ในบริเวณสวนหลังโรมันไปจรดคลองสามเสน ตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล เล่าถึงลักษณะของ **"ดุสิตธานีเมืองประชาธิปไตยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว"**ไว้ว่า

"ดุสิตธานีเมืองประชาธิปไตยนี้มีทุกสิ่งทุกอย่าง เช่น ปราสาทพระราชวังวัดวาอาราม สถานที่ราชการ โรงทหาร โรงเรียน โรงพยาบาล ตลาดร้านค้า ธนาคาร โรงละคร โรงภาพยนตร์ สโมสร บริษัท สำนักงาน แต่อาคารสถานที่เหล่านี้ย่อส่วนลงให้เล็กเหลือประมาณหนึ่งใน ๒๐ ของของจริง ที่ขาดไปคือมหาวิทยาลัย ปั๊มน้ำมัน และสถานโบว์ลิ่ง

*ส่วนเวลานั้น ย่อให้เหลือหนึ่งในสิบสอง หนึ่งปีดุสิตเท่ากับหนึ่งเดือนธรรมดา ภาษีอากรซึ่งควรจะเสียกันปีละครั้ง ก็เสียกันทุกเดือน รายได้ต่างๆ นั้นก็นำมาใช้จ่ายสำหรับธานีบ้าง ส่งสมทบทุนซื้อเรือรบ **"พระร่วง"** บ้าง เมื่อซื้อเรือรบพระร่วงสำเร็จแล้วก็ส่งสมทบทุนซื้อปืนให้เสือป่า"*

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคตใน พ.ศ. ๒๔๖๘ พระราชวังพญาไทไม่ได้ใช้เป็นที่ประทับอีกต่อไป พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าวรวงศ์เธอ ชั้น ๕ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน จัดพระราชวังพญาไทเป็นโรงแรมชั้นหนึ่งสำหรับชาวต่างประเทศขึ้นต่อมาอีก ๕ ปี ก็ต้องเลิกกิจการเพราะไม่ได้รับความนิยมพอ จึงโปรดเกล้าฯพระราชทานวังพญาไทเป็น **สถานีวิทยุกระจายเสียงกรุงเทพฯ** ต่อมาหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้ว รัฐบาลได้ย้ายสถานีวิทยุกลับไปอยู่ที่ศาลาแดงตามเดิม ทางราชการทหารได้ขอวังพญาไทมาเป็นที่ตั้งของ**กองเสนารักษ์จังหวัดทหารบกกรุงเทพฯ** และมาเป็น**โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า** ในปัจจุบัน

เจ้าหน้าที่ของรัฐกับจริยธรรมอันดีงาม

(บทศึกษาเฉพาะกรณีพฤติกรรมของคนในราชการ)

สุธี อากาศฤกษ์

จริยธรรม หมายถึง ข้อห้ามหรือข้อบังคับทางใจที่เป็นอาการภายในเกี่ยวกับความประพฤติที่ดีที่ชอบ เป็นเรื่องของความรู้สึกเพื่อพัฒนาตนเอง โดยมีความมุ่งหมายที่จะให้บุคคลในสังคมหรือหมู่คณะดำรงชีวิตอย่างบริบูรณ์ด้วยคุณงามความดีทั้งกาย วาจา และใจ

จริยะ หรือ **จริยา** หมายถึง ความประพฤติหรือการกระทำ สมาสกับคำว่า ธรรม หรือธรรมะ ความถูกต้อง แปลความหมายว่าความประพฤติหรือการกระทำที่ถูกต้องตามครรลองแห่งความชอบธรรม ซึ่งในปัจจุบันนี้หลายส่วนราชการได้ริเริ่มจัดให้มีการฝึกอบรมหรือเสวนากันด้วยเรื่องของจริยธรรม ก็เพื่อประสงค์ให้เป็นความรู้เสริมควบคู่กันไปกับการปฏิบัติงานด้านวินัย อันเป็นข้อบังคับหรือข้อห้ามเกี่ยวกับการปฏิบัติตนให้เป็นไปตามระเบียบแบบแผนของระบบราชการ

เกี่ยวกับเรื่องนี้ ผู้เขียนเคยได้รับบทความจากผู้ปรารถนาดีผู้หนึ่งเขียนเป็นคำกลอนไว้น่าฟังว่า คนในราชการนั้น :

ลาป่วยเป็นนิจ	ลากิจเป็นประจำ
การงานชอบเกี่ยง	หลีกเลี่ยงชวนคุย
ทำชุ่ยอยู่เสมอ	พอเผลอชอบหลับ
รีบกลับก่อนเวลา	มาสายตลอดปี
ธุระมีตลอดวัน	เตือนกันชิงชัง
นั่งโต๊ะไม่ติดที่	งานมีทำไม่เสร็จ
บำเหน็จจะแย่งเอา	หน้าเหง้าเงินเดือนออก

จากคำกลอนดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้เขียนสนใจเป็นพิเศษที่จะเขียนบทความเรื่องนี้ เพื่อเสนอแนวความคิดเห็นให้เป็นประโยชน์ในฐานะที่ผู้เขียนเคยเป็นบุคคลในราชการมาก่อน จึงอยากจะแสดงความหมายของคำว่า **"จริยธรรม"** ว่ามีความหมายว่าอย่างไร มีแนวทางที่จะพัฒนาและนำไปปรับปรุงตัวเองเป็นการเสริมความรู้ควบคู่กันไปกับการปฏิบัติงานตามระเบียบวินัยได้อย่างไรหรือไม่ เพื่อช่วยเป็นอนุสติแก่เพื่อนข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐทั่วไป ที่จะพึงปฏิบัติตามให้สมกับเป็นบุคคลในราชการที่ดียิ่งๆ ขึ้นไป

ก่อนอื่น ผู้เขียนใคร่ขออันเชิญพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มากล่าวนำเพื่อแสดงความมุ่งมั่น หรืออุดม การณ์ในการพัฒนาบุคลิกภาพและสร้าง ความมั่นใจในการปฏิบัติงาน

พระองค์ทรงประทานพระบรมราโชวาทไว้ว่า

- ในการปฏิบัติราชการนั้น

ขอให้ทำหน้าที่เพื่อหน้าที่ อย่านึกถึงบำเหน็จรางวัลหรือผลประโยชน์ให้มาก ขอให้ถือว่าการทำหน้าที่ให้สมบูรณ์เป็นทั้งรางวัลและประโยชน์อย่างประเสริฐ จะทำให้บ้านเมืองไทยของเราอยู่เย็นเป็นสุขและมั่นคง

(พระราชทานแก่ข้าราชการพลเรือนในวันข้าราชการพลเรือน ๑ เมษายน ๒๕๓๓)

● ข้าราชการที่สามารถต้องมีความรู้ครบ ๓ ส่วน คือ ความรู้วิชาการ ความรู้ปฏิบัติการความรู้คิดอ่านตามเหตุผลตามความจริง ต้องมีความจริงใจ และความบริสุทธิ์ใจในงาน ในผู้ร่วมงาน ในการรักษาระเบียบแบบแผน ความดีงาม ความถูกต้องทุกอย่างในแผ่นดิน คือมีความสงบและหนักแน่นทั้งในกาย ในใจ ในคำพูด ต้องสำรวจดูความบกพร่องของตนเองอยู่สม่ำเสมอ แล้วปฏิบัติแก้ไขเสียโดยเร็ว ไม่ปล่อยให้เจริญงอกงามทำความเสียหายให้แก่การกระทำ ความคิดและการงาน

(พระราชทานแก่ข้าราชการพลเรือน ในวันข้าราชการพลเรือน ๑ เมษายน ๒๕๓๐)

ในการนี้หากจะถามว่าการที่จะปฏิบัติหรือมีการกระทำอย่างไรถึงจะเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องว่า เป็นผู้มีจริยธรรม หรืออีกนัยหนึ่งผู้มีจริยธรรมอันดีงามควรเป็นผู้ที่ควรจะมีลักษณะอย่างไร อะไรเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้บุคคลเป็นผู้มีจริยธรรมอันดีงามได้ เป็นเรื่องที่ควรได้รับการศึกษาหรือทำความเข้าใจเพื่อถือเป็นกรอบของความประพฤติและปฏิบัติตนให้ได้ต่อไป จากการศึกษาเฉพาะกรณีพฤติกรรมของคนในราชการเป็นที่ทราบกันดีว่า พฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐทั่วไปเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประสิทธิภาพของระบบราชการ อาทิ ความเกียจคร้านไม่เสียสละเวลาให้แก่ทางราชการอย่างเพียงพอ มาสาย กลับก่อนเวลา ใช้เวลาราชการไปหากินส่วนตัว หรือประกอบธุรกิจเป็นปรปักษ์กับทางราชการ เกิดความขัดแย้งระหว่างผู้รับผิดชอบหน่วยงานกับเจ้าหน้าที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติหน้าที่ราชการบ่อยครั้ง ด้วยเหตุนี้จึงมีผู้กำหนดแนวทางปฏิบัติอันควรแก่ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอื่นๆ ไว้หลายประการ โดยเสนอความคิดไว้หลากหลายว่า จริยธรรมอันดีงาม เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้อง

๑. รักษาเกียรติ ประพฤติตนอย่างเหมาะสม ดำรงตนให้สมควรในสังคม เคารพต่อกฎหมายบ้านเมือง

๒. ประหยัด ไม่ฟุ่งเฟือเห่อเหิม สุรุ่ยสุร่าย ใช้ทรัพย์สินของทางราชการอย่างประหยัด

๓. ซื่อสัตย์สุจริต ไม่เห็นแก่อามิสสินจ้าง พรรคพวกหรือญาติพี่น้อง ตรงไปตรงมา ไม่คดโกงเบียดเบียนผู้อื่น

๔. ขยันหมั่นเพียร ไม่ท้อถอย หมั่นศึกษาหาความรู้

๕. บริการและรับใช้ประชาชนด้วยความเต็มใจและรวดเร็ว

๖. ทำงานเพื่อส่วนรวม รักษาผลประโยชน์ของทางราชการ ไม่ใช้

“ข้าราชการที่สามารถต้องมีความรู้ครบ ๓ ส่วน คือ ความรู้วิชาการ ความรู้ปฏิบัติการ ความรู้คิดอ่านตามเหตุผลตามความจริง ต้องมีความจริงใจและความบริสุทธิ์ใจในงาน ในผู้ร่วมงาน ในการรักษาระเบียบแบบแผน ความดีงาม ความถูกต้องทุกอย่างในแผ่นดิน”

อำนาจหน้าที่ในทางไม่ชอบ ไม่ควร

๗. ปฏิบัติงานตามระเบียบแบบแผนและนโยบายของทางราชการ ซื่อตรงต่อผู้บังคับบัญชาและหน่วยงาน

๘. ร่วมมือประสานงาน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เสริมสร้างความสามัคคีระหว่างข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยกัน

๙. รับผิดชอบและเอาใจใส่ต่อหน้าที่ ปฏิบัติงานอย่างเต็มความรู้ความสามารถ ให้สำเร็จลุล่วงไปโดยรวดเร็ว

๑๐.ยึดมั่นในศาสนา อันจะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางใจ จงรักภักดีต่อชาติและพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นศูนย์รวมใจของคนไทยทั้งชาติ อันจะทำให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีและมั่นคงในชาติ

กล่าวโดยสรุป ผู้ที่จะเป็นผู้มีจริยธรรมอันดี ควรเป็นผู้ประกอบด้วยลักษณะดังต่อไปนี้

๑. เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ หรืออีกนัยหนึ่งเป็นผู้มีการศึกษา คือ หมายความถึงผู้เรียนรู้ทางวิชาการ และใช้ความรู้ประกอบสัมมาชีพเลี้ยงตนเองครอบครัว และทำความดีให้ปรากฏในสังคมของส่วนรวม

๒. เป็นผู้มีระเบียบวินัย หรือรักษาระเบียบวินัยของหมู่คณะของสังคมและราชการอย่างดี และเหมาะสม

๓. เป็นผู้ซื่อสัตย์สุจริต ไม่กระทำการทุจริตหรือประพฤติมิชอบในวงราชการ ต่องานและต่อเพื่อนร่วมงาน

๔. เป็นผู้มีธรรมะประจำใจ คือ ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมของพระศาสนา ทุกศาสนาล้วนอบรมสั่งสอนให้คนประพฤติดีประพฤติชอบ

นอกจากแนวทางปฏิบัติดังกล่าวข้างต้น ยังมีแนวทางปฏิบัติที่ยึดถือกันในระบบราชการ และถ่ายทอดความรู้เข้าใจซึ่งกันและกันมาโดยตลอดว่าข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐควรโดยเสด็จตามหลักทศพิธราชธรรมอันเป็นหลักธรรมของพระมหากษัตริย์

ทศพิธราชธรรม สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสั่งสอนธรรมทุกประการ เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขของมหาชนทั้งหลาย ในส่วนที่เกี่ยวด้วยพระมหากษัตริย์หรือพระราชาพระพุทธเจ้าทรงมีพระพุทธดำรัสไว้อยู่ในพระไตรปิฎก มหาหังสชาดก ได้แก่

๑. พระพุทธเจ้าท่านสอนว่า **"ทาน"** คือ การให้ และอธิบายว่า จงเป็นผู้ให้ ให้ทรัพย์ให้ความช่วยเหลือต่างๆ เป็นทานด้วยความเสียสละ

๒. **ศีล** คือ ความประพฤติที่ดีงาม งดเว้นจากการทำชั่วเสียหาย ไม่ทำอะไรที่เป็นการไม่เหมาะไม่ควร

๓. **ปริจาคะ** แปลว่า การบริจาค คือ ยอมสละ เพื่อประโยชน์ที่ยิ่งกว่า ยอมสละประโยชน์ส่วนตน เพื่อประโยชน์ส่วนรวม

๔. **อาชวะ** คือ ความเป็นคนตรง ไม่คิดคดต่อประเทศชาติและประชาชน

๕. **มัทวะ** คือ ความสุภาพอ่อนโยนต่อชนทั้งปวง

๖. **ตปะ** คือ ความเพียรปฏิบัติกรณียะต่างๆ ไม่ลดละเบื่อหน่าย

๗. **อโกธะ** คือ ความไม่โกรธ ไม่ลุอำนาจของความโกรธ และกระทำไปด้วยอำนาจของความโกรธ

๘. **อวิหิงสา** ไม่เบียดเบียน หมายความว่า ไม่ทำอะไรเป็นการเบียดเบียนอาณาประชาราษฎร์ มีความกรุณาแผ่ไปในอาณาประชาชนทั้งปวง

๙. **ขันติ** ความอดทน มีความอดทนต่อปัจจัย ที่จะนำให้เกิดความโลภ ความโกรธ ความหลงทั้งหลาย อดทนต่อความลำบากตรากตรำทั้งปวง อดทนต่อถ้อยคำที่จาบจ้วงล่วงเกิน

๑๐.**อวิโรธนะ** คือ ความไม่ผิดคือ จะทำอะไรก็ศึกษาพิจารณาไตร่ตรองให้มีความรู้ทั่วถึงรอบคอบ เพื่อให้เกิดความไม่ผิดพลาด และให้ถูกต้องในเรื่องทั้งปวง

อันธรรมดานิสัยหรืออุปนิสัยของคนย่อมยากที่จะเปลี่ยนแปลงได้

ง่ายๆ ยิ่งจริยธรรมเป็นกรอบหรือแนวทางความประพฤติ กำหนดหนทางปฏิบัติตนไว้หลายประการ ล้วนต้องฝึกฝนตนเอง กอปรกับต้องมีความขยันหมั่นเพียร การจึงจะสำเร็จ ซึ่งจะได้ประโยชน์ไม่เฉพาะตนแต่จะช่วยให้ส่วนรวม คือสังคมได้ประโยชน์ด้วย สังคมใดมีผู้มีจริยธรรมอันดีงามเป็นส่วนมาก สังคมนั้นจะได้ชื่อว่าเป็นสังคมที่พัฒนาแล้ว จริงอยู่การฝืนปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบของจริยธรรมเป็นเรื่องยาก แต่ถ้าทุกคนหรือคนส่วนมากยอมรับความจริง และปฏิบัติตามจริยธรรมที่ดี หากไม่เลิกหรือลดละการกระทำที่มิชอบเสียก็เปรียบเหมือนเรือน้อยข้ามทะเลกว้างขณะคลื่นลมแรง ย่อมเป็นการพันวิสัย เพราะจะถูกคลื่นลมพาเรือล่มเสียก่อน เนื่องจากมนุษย์เรามีกิเลสและตัณหาเป็นอาภรณ์เครื่องประดับอารมณ์ยากที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองได้ แต่ถ้ามีที่หมายกำหนดทิศทางไปสู่การมีจริยธรรมที่ดีงาม จะเหมือนกับเรือเล็กที่ออกสู่ทะเลกว้าง ขณะคลื่นลมสงบคงมีสักวันหนึ่งที่จะถึงฝั่งอีกฟากหนึ่งได้ไม่ยากนัก หรืออย่างน้อยสักวันหนึ่งหากเราหันหลังกลับไปมองเบื้องหลัง จะเห็นได้ว่าเราได้จากที่เดิมออกไปไกลแล้วบ้างตามสมควร ดีกว่าไม่เริ่มต้นเสียเลย

สรุป:- ทางสู่ความสำเร็จควรประกอบด้วย

๑. **ชีวิต**เป็นปรากฏการณ์ตามธรรมชาติ มีเกิดขึ้น ดำรงอยู่ และเสื่อมสลายไปตามเหตุปัจจัย

๒. **ทางอยู่รอดของชีวิต**ต้องมีสัมมาทิฐิ ได้แก่ มีสัมมาอาชีพในทางสุจริต และมีการครองตนอยู่ตามครรลองของความชอบธรรม

๓. **สัมมาทิฐิ**ดังกล่าว ควรประกอบด้วย การมีคุณธรรมและจริยธรรมอันดีงาม

๔. **คุณธรรม** หมายถึง คุณประโยชน์ที่ชอบธรรมตามวุฒิภาวะอันเป็นสัมมาทิฐิที่พึงมีอยู่ในตัวบุคคลด้วยจิตสำนึกอันดีงาม ซึ่งเป็นประโยชน์ทั้งตนเองและส่วนรวม เช่น การมีเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์โลกทั้งหลายซึ่งเป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งสิ้น

๕. **จริยธรรม** หมายถึง การมีความประพฤติหรือมีกริยาการกระทำที่งดงามและชอบธรรม เป็นมารยาทอันดีงามของตนเองที่พึงแสดงออกต่อสังคมหรือเพื่อนร่วมโลก

“อันธรรมดานิสัยหรืออุปนิสัยของคน ย่อมยากที่จะเปลี่ยนแปลงได้ง่ายๆ ยิ่งจริยธรรมเป็นกรอบหรือแนวทางความประพฤติ กำหนดหนทางปฏิบัติตนไว้หลายประการ ล้วนต้องฝึกฝนตนเอง กอปรกับต้องมีความขยันหมั่นเพียร การจึงจะสำเร็จ”

นาฏศิลป์ไทยสวมถุงน่องรองเท้า

ปัญญา นิยสุวรรณ

การแสดงนาฏศิลป์ไทย ไม่ว่าจะเป็นโขน ละคร ฟ้อน รำ ในสมัยโบราณไม่มีการสวมถุงเท้าออกแสดง แต่ในปัจจุบันนี้มีการแสดงนาฏศิลป์ไทยหลายประเภทสวมถุงเท้าออกแสดง เมื่อแสดงไปนานเข้าและคนดูก็ติดตาตรึงใจในการแสดงที่ผู้แสดงสวมถุงเท้า จึงทำให้กลายเป็นเรื่องที่ถูกต้องและดีงามไป บางคนอาจจะเห็นว่าไม่ถูกต้อง แต่ก็มิได้ทักท้วงคงปล่อยให้เป็นไปเช่นนั้น หรือบางคนทักท้วงไปแล้วแต่ผู้แสดงก็มิได้เชื่อฟังหรือปฏิบัติตามทำให้การแสดงนาฏศิลป์ไทยหลายประเภทที่ผู้แสดงยังสวมถุงเท้ากันอยู่

นาฏศิลป์ไทยชุดหนึ่ง ที่แสดงกันอย่างแพร่หลายในภาคใต้ คือ โนรา ผู้แสดงโนรานิยมสวมถุงเท้ายาวสีขาว ไม่ว่าในการแสดงแต่ละครั้งจะแสดงบนเวทีภายในโรงละคร หรือแสดงบนสนามหญ้ากลางแจ้ง เกี่ยวกับการที่ผู้แสดงโนราสวมถุงเท้านี้ บางคนคิดว่าเป็นประเพณีมาแต่โบราณและเป็นเรื่องที่ถูกต้อง ท่านผู้รู้ที่คิดว่าไม่ถูกต้องก็มีแต่มิได้แสดงความคิดเห็นออกมาเป็นทางการ จะมีก็แต่ ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ องคมนตรีและรัฐบุรุษ ที่แสดงปาฐกถาพิเศษเรื่องวัฒนธรรมไทย-สมบัติไทย ณ ธนาคารกรุงเทพจำกัด (มหาชน) เมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๓๗ ในการแสดงปาฐกถาพิเศษครั้งนั้น ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ กล่าวถึงผู้แสดงโนราสวมถุงเท้า ความว่า

"เมื่อพูดถึงการละเล่นอยากจะพูดอะไรบางอย่าง ซึ่งอาจจะทำให้ผู้ที่เกี่ยวกับนาฏศิลป์คัดค้าน หรือบางคนอาจไม่ทราบมาก่อนก็ได้ คือเรื่องโนราของภาคใต้ซึ่งมีมาก่อนผมเกิดด้วยซ้ำไป เพราะผมเกิดมาก็ได้ดูโนราแล้ว ที่ผมนำเรื่องโนรามาพูดก็เพราะเมื่อมีโอกาส

กลับไปบ้านได้มีการจัดแสดงโนราให้ดู และให้รับรู้ว่าครูโนราที่มีชื่อเสียงจริงๆ ไม่ใคร่จะมีแล้ว คนเก่าแก่ที่มีชื่อเสียงก็เสียชีวิตไป เข้าใจว่าแหล่งที่มีชื่อเสียงที่เหลืออยู่ น่าจะเป็นวิทยาลัยครูสงขลา กับวิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช ที่มีความรู้และเชี่ยวชาญในการรำโนรา และก็รู้ลึกซึ้งถึงความเป็นมาของโนรา ขั้นสามารถสอนคนอื่นๆ ได้ แต่มีสิ่งหนึ่งของเรื่องโนราที่ทำให้ผมอดจะแปลกใจไม่ได้และไม่เชื่อว่าจะเป็นเช่นนั้น คือ โนราสมัยนี้เวลาออกมารำสวมถุงเท้า ด้วยดูแล้วค่อนข้างแปลก ผมไม่คิดว่าโนราสมัยก่อนจะสวมถุงเท้า โดยความจริงแล้วสมัยที่ผมเป็นเด็กๆ อย่าว่าแต่พวกรำโนราเลย พวกคนธรรมดาไม่ต้องเป็นชาวชนบท ต่อให้เป็นคนในเมืองอย่างครอบครัวผม อย่าว่าแต่สวมถุงเท้าเลย บางครั้งไม่ได้สวมรองเท้าด้วยซ้ำไป เวลาไปไหนๆ ก็เดินด้วยเท้าเปล่า จนกระทั่งโตมากแล้วจึงเริ่มสวมถุงเท้าและรองเท้ากันผมจึงเห็นว่าโนราซึ่งมีมาตั้งแต่ก่อนผมเกิดไม่น่าจะสวมถุงเท้า หมายความว่ารูปแบบดั้งเดิมที่ถูกต้องน่าจะเป็นเช่นนั้น ผมได้ถามครูที่รำให้ดูว่าทำไมโนราสมัยนี้ต้องสวมถุงเท้า ครูก็ตอบเป็นภาษาอังกฤษว่า ทำให้ Movement ดีขึ้น ผมก็ได้แต่ฟัง ไม่อยากจะต่อล้อต่อเถียง แต่บอกเขาว่าโนราขนานแท้และดั้งเดิมไม่น่าจะสวมถุงเท้า จึงเรียนให้ท่านผู้มีเกียรติทราบเป็นความรู้ และลองไปถามกรมศิลปากรด้วยว่ามีเหตุผลอย่างไร ที่โนราสมัยนี้สวมถุงเท้ากันแล้ว"

จากปาฐกถาของ ฯพณฯ พล เอกเปรม ติณสูลานนท์ เกี่ยวกับเรื่องโนราสวมถุงเท้าดังกล่าวนี้กรมศิลปากรก็ได้สอบถามผู้รู้และได้ความว่า ในสมัยก่อนการแสดงโนราไม่สวมถุงเท้า เพิ่งจะมาสวมถุงเท้าเมื่อไม่นานมานี้ ปัจจุบันกรมศิลปากรมีวิทยาลัยนาฏศิลปนครศรีธรรมราช วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง ซึ่งเป็นวิทยาลัยนาฏศิลปทางภาคใต้แต่เดิมอยู่ในสังกัดของกองศิลปศึกษา ปัจจุบันเปลี่ยนมาสังกัดสถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ นักศึกษาของวิทยาลัยนาฏศิลปทั้งสองแห่งดังกล่าวนี้ เวลามีการแสดงโนรา ซึ่งได้รับการฝึกสอนจากครูทางภาคใต้ ก็จะสวมถุงเท้าออกแสดง ดังนั้น เพื่อให้ถูกต้องตามแบบแผนเครื่องแต่งกายการแสดงโนราแบบโบราณ นายสมคิด โชติกวณิชย์ อธิบดีกรมศิลปากร จึงมีคำสั่งมิให้ผู้แสดงโนราของวิทยาลัยนาฏศิลป กรมศิลปากร สวมถุงเท้าอีกต่อไป ผู้เขียนดีใจที่จะได้ดูโนราถอดถุงเท้าเสียที หลังจากที่ต้องอึดอัดเกี่ยวกับการที่ผู้แสดงโนราสวมถุงเท้ามานานแล้ว เพราะเคยเห็นบางครั้งการแสดงโนรากลางสนามหญ้า ผู้แสดงโนราสวมถุงเท้าสีขาว พอลงไปย่ำอยู่ที่สนามหญ้าแล้วยกเท้าขึ้นมาถุงเท้าขาวกลายเป็นสีอื่นไปเพราะความชื้นของสนามหญ้านั่นเอง

ความจริงผู้แสดงนาฏศิลป์ของไทยสวมถุงเท้าออกแสดง มิได้มีแต่เพียงโนราเท่านั้น ยังมีการแสดงอื่นๆ อีก

ซึ่งผู้เขียนจะเล่าให้ทราบต่อไปตามลำดับ แต่เมื่อพูดถึงโนราแล้ว ก็จะขอเล่าเรื่องโนราสวมถุงเท้าต่อไปก่อน การที่ผู้แสดงโนราสวมถุงเท้า ผู้เขียนเคยนึกสงสัยมานานแล้วว่าได้แบบอย่างมาจากผู้แสดงนาฏศิลป์ไทยชุดใด ผู้เขียนเข้าใจว่าผู้แสดงที่สวมถุงเท้าออกแสดงเป็นพวกแรกน่าจะเป็นตัวลิเก โดยเฉพาะลิเกทรงเครื่องที่แต่งเครื่องเลียนแบบละครรำ ด้วยความสงสัยทำให้ผู้เขียนค้นคว้าหาหนังสือเกี่ยวกับการแสดงโนรามาอ่านหลายเล่มจะขอยกตัวอย่างเพียงเล่มเดียว คือ หนังสือ**เชิดชูเกียรติพุ่มเทวา ขุนอุปถัมภ์นราการ** ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ จัดพิมพ์เมื่อเดือนสิงหาคม ๒๕๒๓ หนังสือเล่มดังกล่าวนี้รวมข้อเขียนเกี่ยวกับขุนอุปถัมภ์นราการและเรื่องการแสดงโนราโดยนักเขียนมีชื่อเสียงมากมายหลายท่าน เช่น พลตรีหม่อมราชวงศ์ ศึกฤทธิ์ ปราโมช ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ เป็นต้น ผู้เขียนแต่ละท่านล้วนทรงความรู้ทางด้านการแสดงโนราเป็นอย่างดียิ่งจากการอ่านหนังสือเล่มนี้ที่กล่าวถึงเครื่องแต่งกายของผู้แสดงโนราว่ามีเครื่องแต่งกายอะไรบ้าง แต่ไม่มีการกล่าวถึงเรื่องถุงเท้าเลย ผู้เขียนยิ่งแน่ใจมากขึ้นว่าถุงเท้ามิใช่เป็นเครื่องแต่งกายของโนรามาแต่เดิม และผู้เขียนก็คิดเอาเองจะผิดหรือถูกก็ยังไม่ทราบว่า การที่ผู้แสดงโนราสวมถุงเท้าคงได้แบบอย่างไปจากลิเก หลักฐานข้อนี้ผู้เขียนสันนิษฐานจากหนังสือที่อ่านพบจากเรื่องการแสดงโนราจากอดีตถึงปัจจุบันเขียนโดย ประหยัด เกษม จากหนังสือเชิดชูเกียรติพุ่มเทวา ขุนอุปถัมภ์นราการ ข้อความตอนหนึ่งมีว่า

"ยุคต่อมาลิเกและละครเข้ามามีอิทธิพล คือประมาณ ๓๕ ปีมานี้ โนราได้แต่งกายเลียนแบบลิเก คณะโนราที่แต่งตัวเลียนแบบลิเกคณะแรกคือโนราเติม เหตุที่เป็นเช่นนั้นเพราะ

โนราเติมไม่ใช่โนรารำ แต่เป็นโนราที่ว่ากลอนสดเก่งมาก เมื่อโนราเติมออกแสดงจะไม่รำเหมือนโนราอื่น แต่จะว่ากลอนสดแทน จึงแต่งตัวแบบใหม่แต่หลังจากนั้นการแต่งตัวรำได้กลับไปนิยมแต่งแบบเดิมอีก คือ มีเทริด คลุมไหล่ รัดคอ ปิ้งคอ ๒ อันนับเป็นการแต่งกายใหม่ล่าสุด"

จากข้อความตามที่ยกมาอ้าง

สวมถุงเท้าสีขาว เกี่ยวกับการที่ขุนอุปถัมภ์นราการสวมถุงเท้าแสดงโนรานั้น มีคนเล่าให้ผู้เขียนฟัง แต่ผู้เขียนคิดว่าเป็นการเล่าเพื่อเอาสนุกมากกว่าที่จะเป็นเรื่องจริง เขาเล่าให้ฟังว่า เหตุที่ขุนอุปถัมภ์นราการสวมถุงเท้ารำโนราเป็นเพราะว่านิ้วของท่านเก ท่านไม่อยากให้คนดูเห็นนิ้วเท้าเก จึงสวมถุงเท้าปิดบังเสีย เรื่องนี้มีความจริงหรือไม่เพียงใด ผู้เขียนก็เรียนแล้วว่า

อาจารย์ทองเจือ โสภิตศิลป์ แสดง ณ หอประชุมกรมประชาสัมพันธ์

น่าจะเป็นการเล่ากันสนุกๆ มากกว่า

เรื่องที่ขุนอุปถัมภ์นราการสวมถุงเท้ารำโนราถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และแสดงให้ พลตรีหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ชมนั้น ผู้เขียนเข้าใจเอาเองว่า ขุนอุปถัมภ์นราการคงจะคิดว่าการสวมถุงเท้าทำให้สุภาพดีกว่าการรำเท้าเปล่าจะเป็นการไม่เหมาะสม ท่านจึงสวมถุงเท้ารำโนราในโอกาสดังกล่าวแล้ว

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๒ กรมไปรษณีย์โทรเลข จัดพิมพ์ดวงตราไปรษณียากรชุดการฟ้อนรำไทย ๔ ภาค มีอยู่ ๔ ภาพ ภาพสุดท้ายราคา ๓ บาท เป็นภาพรำโนรา ซึ่งเป็นภาพวาดที่สวยงาม ผู้รำโนรามิได้สวมถุงเท้า ผู้เขียนขอชมเชยกรมไปรษณีย์โทรเลขในสมัยนั้นที่คัดเลือกภาพรำโนราที่อนุรักษ์ศิลปะวัฒนธรรมไทยมาทำเป็นภาพในดวงตราไปรษณียากร

ได้เล่าว่าผู้แสดงโนราสวมถุงเท้าตามแบบผู้แสดงลิเกแล้ว ก็จะขอเล่าถึงเรื่องลิเกที่สวมถุงเท้าให้ทราบต่อไป ท่านที่เคยชมลิเกทรงเครื่องและลิเกลูกบท แบบโบราณจะได้เห็นว่า ผู้แสดงลิเกสวมถุงเท้าสีขาว ผู้เขียนเคยเรียนถามอาจารย์ทองเจือ โสภิตศิลป์ ศิลปินพื้นบ้านดีเด่น ซึ่งแสดงลิเกมากว่า ๕๐ ปีแล้วว่า ผู้แสดงลิเกเริ่มสวมถุงเท้าตั้งแต่เมื่อไร ท่านก็ตอบว่าท่านเห็นตัวลิเกสวมถุงเท้ามาตั้งแต่ท่านจำความได้ และเมื่อท่านหัดลิเกจนแสดงลิเกเป็นตัวพระเอก ลิเกก็ยังสวมถุงเท้าอยู่ อาจารย์ทองเจือเล่าต่อไปว่า นายดอกดิน เสือสง่า ลิเกชื่อดังในสมัยก่อนก็สวมถุงเท้าแสดงลิเก ผู้เขียนจึงจนใจไม่ทราบว่าผู้ใดเป็นต้นคิดที่ให้ตัวลิเกสวมถุงเท้าออกแสดง ผู้เขียนเคยคิดเล่นๆ ว่าการที่ตัวลิเกสวมถุงเท้าสีขาวยาวถึงหัวเข่า ก็เพื่อจะไม่ต้องผัดขาด้วยฝุ่นจีนสีขาวให้ขาขาว แต่ความคิดนี้ก็ใช้ไม่ได้ ในเมื่อคิดต่อไปอีกว่า ตัวลิเกบางตัว

สวมถุงเท้าสีดำ เพื่อให้ขาดำหรืออย่างไร การที่ผู้เขียนกล่าวว่าตัวลิเกบางตัวสวมถุงเท้าสีดำแทนสวมถุงเท้าสีขาว อาจจะทำให้บางท่านเกิดความสงสัยว่า มีด้วยหรือที่ตัวลิเกสวมถุงเท้าสีดำ ผู้เขียนขอเรียนให้ทราบว่ามี เพราะอาจารย์เจริญ เวชเกษม นาฏศิลปินกรมศิลปากร กับอาจารย์ทองเจือ โสภิตศิลป์ เคยเล่าให้ฟังว่า ตัวลิเกที่สวมถุงเท้าสีดำคือ ตัวโกง ไม่ว่าจะเป็นตัวโกงผู้ชายหรือตัวโกงผู้หญิงสวมถุงเท้าสีดำทั้งนั้น เกี่ยวกับเรื่องตัวโกงลิเกสวมถุงเท้าสีดำตามที่เล่ามานี้เมื่อครั้งที่อาจารย์ทองเจือส่งลิเกเข้าประกวดเพื่อชิงถ้วยทองคำของ ฯพณฯ จอมพลถนอม กิตติขจร อดีตนายกรัฐมนตรี อาจารย์ทองเจือก็ให้ผู้แสดงเป็นตัวโกงสวมถุงเท้าสีดำ เป็นเหตุให้กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่ทราบเรื่องเครื่องแต่งกายลิเกให้คะแนนเพิ่มขึ้น การสวมถุงเท้าของผู้แสดงลิเกนอกจากที่เล่ามาแล้วนี้ ยังมีการสวมถุงเท้าของตัวลิเกอีกประเภทหนึ่งคือ ตัวตลก ตัวตลกลิเกจะสวมถุงเท้าแล้วม้วนลงมาที่ข้อเท้าลักษณะเหมือนกำไลเท้านับเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่ง ของการสวมถุงเท้าของตัวตลกลิเก ส่วนผู้แสดงเป็นฤาษีไม่สวมถุงเท้า ปัจจุบันนี้การแสดงลิเกส่วนมากจะไม่สวมถุงเท้ากันแล้ว นอกจากลิเกทรงเครื่องที่แต่งกายคล้ายละครรำ มีการสวมชฎาและมงกุฎยอดแหลม ยังสวมถุงเท้ากันเหมือนเดิม

ผู้เขียนเคยดูหนังใหญ่วัดขนอนพบว่าผู้เชิดหนังใหญ่สวมถุงเท้าสีขาว แต่งกายแบบลิเกลูกบท เมื่อดูแล้วก็อดคิดไม่ได้ว่าเครื่องแต่งกายของผู้เชิดหนังใหญ่แบบโบราณมิได้เป็นเช่นนี้ จะแต่งแบบนุ่งผ้าเกี้ยว *(ผ้าลายโบราณมีดอกดวงโตๆ)* สวมเสื้อแขนยาวคอปิดคาดผ้าคาดพุง และสวมหมวกหูกระต่าย แต่แล้วก็หวนคิดได้ว่าการแต่งกายของผู้เชิดหนังใหญ่แบบนี้เป็นของหลวง ส่วนผู้เชิดหนังใหญ่วัดขนอนอาจจะแต่งกายแบบราษฎร ก็เลยแต่งแบบผู้แสดงลิเก ถ้าคิดถึงความเหมาะสมแล้ว ผู้เขียนคิดว่าไม่เหมาะ เพราะในสมัยโบราณการเชิดหนังใหญ่ต้องเชิดบนสนามหญ้า การสวมถุงเท้าจะทำให้เปรอะเปื้อน ปัจจุบันนี้ผู้เชิดหนังใหญ่วัดขนอนที่มีเด็กๆ ปนอยู่ด้วยหลายคนก็ยังสวมถุงเท้าเหมือนเดิม

การแสดงโขนละครในสมัยนี้ก็มีตัวแสดงบางคนสวมถุงเท้าด้วย แต่ผู้แสดงที่สวมถุงเท้าคือผู้ที่แสดงเป็นสัตว์บางประเภท เช่น นก นอกจากจะสวมถุงเท้าสมมติเป็นสีขาของสัตว์ตัวนั้นๆ แล้วยังสวมถุงมือเป็นสีตามสีของสัตว์นั้นๆ อีกด้วย เช่น สดายุมีกายและหน้าสีเขียว ผู้แสดงเป็นสดายุก็สวมถุงเท้าและถุงมือสีเขียว เป็นต้น

เมื่อพูดถึงเรื่องนาฏศิลป์ไทยสวมถุงเท้าแล้ว ผู้เขียนก็จะขอเล่าต่อไปถึงนาฏศิลป์ไทยสวมรองเท้าซึ่งมักจะมีอยู่เนื่องๆ และการแสดงบางครั้งผู้แสดงสวมทั้งถุงเท้าและรองเท้า ตัวอย่างเช่นครั้งหนึ่งเยาวชนไทยไป

แสดงเถิดเทิงที่ประเทศตุรกี ผู้แสดงที่เป็นเยาวชนไทยชุดนี้สวมรองเท้าและถุงเท้า ในขณะที่แต่งเครื่องแต่งกายชุดรำเถิดเทิงออกไปร่ายรำอยู่บนเวที ผู้เขียนดูแล้วก็ไม่เข้าใจเหตุใดจึงต้องทำเช่นนั้น จะว่าที่ประเทศตุรกีอากาศหนาวจนผู้แสดงที่เป็นเยาวชนไทยทนยืนอยู่พื้นเวทีไม่ได้ จึงต้องสวมรองเท้ากันความหนาวเย็นของเท้าก็ไม่น่าจะถึงขนาดนั้น เพราะผู้ที่เคยไปแสดงโขนละครในประเทศทางทวีปยุโรปและอเมริกาที่มีอากาศหนาว ก็ไม่เคยเห็นมีผู้แสดงคนใดสวมรองเท้าออกแสดงการที่เยาวชนไทยที่ไปแสดงนาฏศิลป์ไทยในประเทศตุรกี สวมรองเท้าและถุงเท้าออกแสดงนั้น นับว่าผิดแบบแผนวัฒนธรรมไทยในด้านการแสดงนาฏศิลป์ไทยอย่างไม่น่าให้อภัย ชาวต่างชาติและชาวตุรกีที่ได้ชมการแสดงเถิดเทิงของเยาวชนไทยในวันนั้น จะรู้สึกอย่างไรบ้างที่เห็นเยาวชนไทยแต่งกายแบบไทยออกแสดงนาฏศิลป์ไทยโดยสวมรองเท้าและถุงเท้าแบบสากล ครูบาอาจารย์หรือผู้ที่ควบคุมไปก็ไม่รู้หรอกหรือว่าการแสดงรำเถิดเทิง ตามแบบที่กรมศิลปากรปรับปรุงทั้งลีลาท่ารำและเครื่องแต่งกายนั้น เขาไม่สวมถุงเท้ารองเท้าออกแสดง ท่านคิดอย่างไรจึงให้เยาวชนไทยสวมรองเท้าและถุงเท้าเช่นนั้นถ้ามีโอกาสแสดงเถิดเทิงครั้งต่อไปโปรดอย่าให้ผู้แสดงสวมรองเท้าออกแสดงอีกเลย

ตามต่างจังหวัดเวลาจัดงานใหญ่ๆ มักจะมีขบวนแห่เดินไปตามท้องถนนเป็นระยะทางไกลพอสมควร ในขบวนแห่นั้นโดยมากจะมีนาฏศิลป์พื้นเมืองนำขบวน เช่น ทางภาคเหนือก็มีฟ้อน ทางภาคอีสานก็มีเซิ้ง นาฏศิลป์พื้นเมืองที่นำมาเข้าขบวนแห่นั้นโดยมากจะใช้ผู้แสดงที่เป็นนักเรียนสาวๆ ของจังหวัด แต่งกายตามแบบของการแสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองที่จัดแสดงกันเป็นประจำ แต่การรำนำขบวนแห่นี้ผู้แสดงจะสวมรองเท้ากันทุกคน รองเท้าที่สวมก็มีแบบแปลกๆ แตกต่างกันไปไม่เป็นระเบียบ บางคนก็สวมรองเท้าแตะ บางคนก็สวมรองเท้านักเรียน และรองเท้าผ้าใบ เพิ่งเคยเห็นผู้แสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองนำขบวนแห่สวมรองเท้าแตะแบบเดียวกันเหมือนกันหมดทุกคน ในขบวนแห่อะไรก็จำไม่ได้เสียแล้ว นับว่าผู้จัดขบวนแห่ในงานนั้นมีความพิถีพิถันเป็นอย่างยิ่ง ที่เอาใจใส่กับผู้ดูแสดง

ท่านผู้อ่านบางท่านจะคิดสงสัยกันบ้างหรือไม่ก็ไม่ทราบว่าทำไมผู้แสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองนำขบวนแห่จะต้องสวมรองเท้าทั้งๆ ที่ในเวลาแสดงบนเวทีหรือแสดงบนพื้นดินกลางสนามก็ไม่เคยสวมรองเท้า ผู้เขียนคิดว่าการที่ผู้แสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองนำขบวนแห่ต้องสวมรองเท้าก็เพราะว่า การแห่แหนมักจะทำกันในตอนกลางวัน หรือตอนบ่าย ถนนหนทางที่เดินขบวนไปก็ร้อนระอุ ถ้าผู้แสดงถอดรองเท้าเดินรำไปกว่าจะถึงที่หมาย เท้าก็คงจะพองเสียก่อน ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้อง

อนุโลมให้ผู้แสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองนำขบวนแห่สวมรองเท้าได้ ทั้งๆ ที่ดูออกจะไม่เหมาะสม แต่ก็ไม่มีทางแก้ไขให้ดีไปกว่านี้อีกแล้ว

ถ้าท่านผู้อ่านชอบชมการแสดงชุดตลกของคณะตลกต่างๆ คงจะได้เคยชมชุดตลกที่นำนาฏศิลป์ไทย เช่น โขน ละคร ลิเก เป็นต้น มาแสดงเป็นแบบตลก ถึงแม้จะเป็นการแสดงโขน ละคร และลิเกในแนวตลกแต่พวกตลกเหล่านี้ก็ยังอุตสาห์เช่าหาเครื่องแต่งกายของโขน ละคร และลิเกตามแบบที่ถูกต้องมาแต่งกาย เช่น เวลาจะแสดงโขนในแนวตลกก็จะแต่งกายยืนเครื่องเป็นตัวยักษ์ ตัวลิงตามแบบอย่างการแต่งกายของผู้แสดงโขนจริงๆ แต่มีข้อน่าสังเกตอยู่อย่างหนึ่ง คือตัวตลกจะต้องสวมรองเท้า หรือบางทีก็สวมทั้งถุงเท้ารองเท้าทั้งๆ ที่แต่งเครื่องโขนอย่างถูกต้อง ผู้เขียนเคยชมการแสดงชุดตลกที่แต่งกายชุดยืนเครื่องโขนละครหลายครั้ง ก็ได้เห็นตัวตลกสวมรองเท้าออกแสดงทุกครั้ง ตอนแรกๆ ก็ไม่เข้าใจเหตุใดตัวตลกแต่งกายตามแบบโขนละครอย่างถูกต้องเช่นนี้แล้ว จึงต้องสวมรองเท้าออกแสดง ทั้งๆ ที่เวทีแสดงก็อยู่ในร่ม และส่วนมากแสดงอยู่ในห้องส่งโทรทัศน์ไม่ได้ร้อนเท้าแต่อย่างใด ต่อมาภายหลังจึงหาข้อยุติให้กับตนเองได้ว่า การที่ตัวตลกแต่งกายยืนเครื่องโขนละครถูกต้องตามแบบฉบับแล้ว ต้องสวมรองเท้าออกแสดงนั้นคงจะเป็นแบบแผนของการแสดงตลกนั่นเอง ทั้งนี้เพื่อเป็นการเน้นให้ผู้ชมได้ทราบว่า โขนละครที่กำลังชมอยู่นี้เป็นการแสดงแบบตลกของคณะตลก มิใช่เป็นการแสดงโขนละครจริงๆ ของผู้แสดงโขนละครทั่วไป เมื่อผู้เขียนคิดได้เช่นนี้ก็เลยหมดปัญหา เวลาดูการแสดงชุดตลกที่แต่งกายยืนเครื่องแล้วสวมรองเท้าออกแสดงก็เลยไม่คิดอะไรให้กังวลหัวใจอีกต่อไป แต่มีการแสดงนาฏศิลป์ไทยของตลกคณะหนึ่งที่แสดงในรายการสังกะสีเชิญยิ้ม ต่อมาเปลี่ยนเป็นรายการมุมหัวเราะ ปัจจุบันเลิกไปแล้ว ผู้แสดงที่เป็นตัวตลกแต่งเครื่องโขนละครแบบผู้แสดงโขนละครจริงๆ และไม่สวมถุงเท้ารองเท้าด้วย เรื่องนี้ผู้เขียนขอชมเชย

ในสมัยก่อนนั้นกรมศิลปากรก็เคยให้ผู้แสดงโขนละครสวมรองเท้าออกแสดงด้วยเหมือนกัน ท่านผู้อ่านที่เคยชมโขนละครของกรมศิลปากร ในระหว่าง พ.ศ. ๒๔๙๘ ถึง พ.ศ. ๒๕๐๐ คงจะได้เคยชมผู้แสดงโขนละครของกรมศิลปากรสวมรองเท้าออกแสดงกันมาบ้างแล้ว แต่ท่านที่เกิดไม่ทันหรือไม่ได้ชมโขนละครของกรมศิลปากรในสมัยนั้นอาจจะสงสัยว่าผู้แสดงนาฏศิลป์ไทยของกรมศิลปากรก็สวมรองเท้าเหมือนกันหรือ ขอเรียนให้ทราบว่าเคยสวม แต่

ผู้แสดงละครเรื่องมโนห์รา (พระสุธนและพระนางมโนห์รา) สวมรองเท้าสีทองปลายงอน

เป็นรองเท้าสีทองปลายงอนแบบรองเท้าละครและสวมออกแสดงในระยะเวลาไม่นาน ต่อมาก็เลิกสวมจนกระทั่งถึงปัจจุบัน เหตุใดโขนละครกรมศิลปากรจึงสวมรองเท้าออกแสดง ผู้เขียนจะเล่าให้ทราบดังนี้

ในสมัยรัฐบาลที่มีคำขวัญว่าเชื่อผู้นำชาติพันภัยนั้น ท่านผู้นำต้องการให้คนไทยเจริญก้าวหน้าสมเป็นอารยชน จึงกำหนดให้มีวัฒนธรรมในการสวมหมวกและสวมรองเท้า การสวมรองเท้าเลยระบาดเข้าไปถึงการแสดงนาฏศิลป์ไทยด้วย ผู้แสดงนาฏ-ศิลป์ไทยจะต้องสวมรองเท้าออกแสดง กรมศิลปากรก็พลอยได้รับอิทธิพลของการสวมรองเท้าออกแสดงนาฏศิลป์ไทยไปกับเขาด้วยเหมือนกัน

ในตอนแรกกรมศิลปากรทดลองให้ผู้แสดงโขนที่เป็นตัวเอก เช่น พระราม พระลักษมณ์ ทศกัณฐ์ และพญายักษ์ สวมรองเท้าสีทองปลายงอนออกแสดงโขน ปรากฏว่าไม่ได้รับความสะดวกเหมือนแสดงโดยไม่สวมรองเท้า นาฏศิลป์ไทยนั้นนิยมชมกันตั้งแต่ปลายเท้าไปถึงศีรษะ ผู้แสดงโขนละครจะมีลีลาการใช้เท้าในตอนแสดงอยู่แทบตลอดเวลา เช่น การทำท่าเก็บคือการซอยเท้าถี่ๆ การขยั่นเท้า การกระดกเท้า ฯลฯ ถ้าผู้แสดงสวมรองเท้าก็จะทำให้การเก็บ การซอยเท้า การขยั่นเท้า และการกระดกเท้าเป็นไปอย่างยากลำบาก ผู้ชมก็ไม่สามารถแลเห็นปลายเท้าของผู้แสดงที่ซอยถี่ๆ บนพื้นเวที หรือเวลาที่ผู้แสดงยกเท้าขึ้นกระดกก็ไม่แลเห็นปลายนิ้วเท้าที่กระดกขึ้นได้ ซ้ำร้ายตอนขึ้นลอยในการรบกันลำบากลำบนทุลักทุเลสิ้นดี เพราะตัวพระที่จะเหยียบต้นขาตัวยักษ์เพื่อขึ้นลอยนั้นเวลาสวมรองเท้าแล้วเหยียบขึ้นไปก็จะลื่น เหยียบขึ้นไปลำบาก กว่าจะเหยียบขึ้นไปได้ก็ใช้เวลานาน และเมื่อเหยียบขึ้นไปได้แล้ว ตัวยักษ์ที่ถูกเหยียบเพื่อรับลอยก็จะเจ็บต้นขา เพราะถูกเหยียบด้วยรองเท้า จากความไม่เหมาะด้วยประการทั้งปวงดังกล่าวนี้ ทำให้กรมศิลปากรต้องล้มเลิกให้ตัวโขนสวมรองเท้าออกแสดง แต่ถึงกระนั้นท่านผู้ใหญ่ก็ยังไม่ยอมล้มเลิกนโยบายให้ผู้แสดงนาฏศิลป์ไทยสวมรองเท้า กรมศิลปากรจึงต้องให้ตัวละครที่แสดงเป็นตัวเอกในเรื่องมโนห์ราและเรื่องรถ-เสนสวมรองเท้าออกแสดง ละครเรื่องมโนห์ราจัดแสดงที่โรงละครศิลปากร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๘ เรื่องรถเสนแสดง พ.ศ. ๒๕๐๐ หลังจากสุดสิ้นการแสดงละครทั้ง ๒ เรื่องนี้แล้ว ละครเรื่องต่อมากรมศิล-ปากรก็มิได้ให้ตัวละครสวมรองเท้าออกแสดงอีกเลยและต่อมาในภายหลังที่กรมศิลปากรนำละครเรื่องมโนห์ราและเรื่องรถเสนออกแสดงในโอกาสต่างๆ ก็มิได้ให้ผู้แสดงสวมรองเท้าอีก โขนละครสวมรองเท้าของกรมศิลปากรคงจะมีเพียงในอดีตที่ผ่านมา และคิดว่าในปัจจุบันตลอดไปจนถึงในอนาคตคงจะไม่มีอีกแล้ว

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

ที่ข้าพเจ้ารู้จัก

ใหญ่ นภายน

เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๖ ทางคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ให้เกียรติผมเชิญไปเป็นวิทยากรในการสัมมนาเรื่อง **"จอมพล ป.พิบูลสงคราม ที่ข้าพเจ้ารู้จัก"** โดยเริ่มรายการเมื่อเวลาประมาณ ๙.๓๐ น. โดย ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัน ปาฐกถานำ ต่อจากนั้นก็เป็นหน้าที่ของวิทยากรแต่ละท่านเช่น

๑. คุณจีรวัสส์ ปันยารชุน *(ทายาท ฯพณฯ จอมพล ป.)*

๒. คุณสุวัฒน *(ระพีพร)* วรดิลก

๓. ใหญ่ *(สมาน)* นภายน

๔. คุณศักดิ์ ไทยวัฒน์

๕. คุณชาญ แก้วชูใส

ใช้เวลาในการอภิปรายท่านละ ๒๐ นาที เมื่อครบทุกท่านแล้วเป็นอันว่าหมดเวลาการสัมมนาในภาคเช้า ภาคบ่ายก็มีผู้อภิปรายอีกคณะหนึ่ง ในหัวข้อ **"บทบาททางการเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม"**

ต่อไปนี้ก็จะเป็นข้อความที่ผมได้บันทึกไว้ เพื่อจะนำไปอภิปรายในครั้งนี้ มากพอที่จะนำมาเสนอท่านทราบ หัวข้อแรกผมเริ่มรายการไว้ดังนี้ครับ

"ในเช้าตรู่ของวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ คณะราษฎร์ได้ทำการยึดอำนาจการปกครองประเทศ ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช เปลี่ยนเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ที่มีรัฐธรรมนูญเป็นหลักในการ

ปกครองประเทศ ในการยึดอำนาจครั้งนี้มี พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นหัวหน้าสายทหารบก นาวาตรีหลวงสินธุสงครามชัย เป็นหัวหน้าสายทหารเรือ และอำมาตย์ตรีหลวงประดิษฐมนูญธรรม เป็นหัวหน้าสายพลเรือน ได้ทำการยึดอำนาจ"

ความจริงการก่อตัวเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งนี้ ได้เริ่มขึ้นในทวีปยุโรปก่อน โดยนักเรียนไทยที่รัฐบาลส่งไปศึกษาวิชากฎหมาย การทหาร วิทยาศาสตร์ ตามประเทศต่างๆ ในยุโรป ได้ประชุมพบปะจัดตั้ง **"คณะราษฎร์"** ขึ้น แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและวางแผนการเปลี่ยนแปลงการปกครองกัน เป็นครั้งแรกในกรุงปารีสประเทศฝรั่งเศสมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๙

ในการประชุมครั้งแรกนี้มีผู้เข้าร่วมการประชุมเพียง ๗ คนเท่านั้น คือ

๑. นายปรีดี พนมยงค์ นักเรียนกฎหมายในกรุงปารีส

๒. ร้อยโทประยูร ภมรมนตรี นักศึกษาวิชากฎหมายและหนังสือพิมพ์

๓. ร้อยโทแปลก ขีตตะสังคะ นักเรียนทหารปืนใหญ่

๔. ร้อยโททัศนัย มิตรภักดี นักเรียนทหารม้ายานเกราะ ทั้งสี่คนนี้อยู่ในกรุงปารีส

๕. นายแนบ พหลโยธิน นักเรียนกฎหมายอังกฤษ

๖. นายตั้ว ลพานุกรม นักเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ในประเทศสวิสเซอร์แลนด์ และ

๗. หลวงศิริราชไมตรี *(จรูญ สิงหเสนี)* ผู้ช่วยทูตไทยในกรุงปารีส ผลในการประชุมครั้งนั้นได้กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการเปลี่ยนแปลงการปกครองและการจัดองค์การขึ้น

หลังจากนั้น ***"คณะราษฎร์"*** จึงได้ชักชวนบุคคลที่ไว้ใจได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกอีกหลายคน ต่อมา เมื่อคณะผู้ก่อการนี้เดินทางกลับมารับราชการในประเทศไทยแล้วจึงได้ขยายการชักชวนผู้เข้าร่วมได้มากขึ้น จนกระทั่งใน พ.ศ. ๒๔๗๕ จึงได้คณะนายทหารผู้ใหญ่อันมี

๑. พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา *(พจน์ พหลโยธิน)*

๒. พันเอกพระยาทรงสุรเดช *(เทพ พันธุมเสน)*

๓. พันเอกพระยาฤทธิ์อัคเณย์ *(สละ เอมะศิริ)*

๔. พระประศาสน์พิทยายุทร *(วัน ชูถิ่น)*

ซึ่งต่างดำรงตำแหน่งสำคัญๆอยู่ในกองทัพบกขณะนั้น มาร่วมคณะเพื่อเป็นฐานกำลังในการปฏิบัติที่คิดไว้ด้วย

เอาล่ะครับท่านที่เคารพ ผมได้นำประวัติของ ฯพณฯ จอมพล ป.พิบูลสงคราม มาเล่าไว้พอเป็นสังเขปเท่านั้น และถ้าจะให้เล่ากันทุกแง่ทุกมุมแล้วล่ะก็ ผมคิดว่าเล่ากัน ๓ วัน ๓ คืนก็คงไม่หมดแน่ๆ อย่ากระนั้นเลยโปรดฟังตอนที่ ๒ ต่อไปเถิดครับ

งานชิ้นแรกที่สร้างชื่อเสียงให้แก่ ฯพณฯ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่พี่น้องชาวไทยทั่วประเทศรู้จักชื่อท่าน หลังจากที่ก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๑ จนถึง พ.ศ. ๒๔๘๒ โดยเปลี่ยนชื่อประเทศขึ้นมาใหม่ เพื่อให้เหมาะสมกับประเทศที่จะเป็นมหาอำนาจ จาก **"ประเทศสยามไปเป็นประเทศไทย"**

เมื่อ ฯพณฯ จอมพล ป. ได้เปลี่ยนชื่อประเทศไปเป็น **"ประเทศไทย"** อีกสิ่งหนึ่งที่ท่านจะต้องทำก็คือ การเปลี่ยนแปลงเพลงชาติ ให้พ้องกับชื่อประเทศ ดังข้อความที่ผมจะนำมาเสนอให้ท่านทราบดังต่อไปนี้

ครั้นถึงปี พ.ศ. ๒๔๘๒ ประเทศสยามของเราได้เปลี่ยนนามใหม่ไปเป็น **"ประเทศไทย"** ฯพณฯ จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้นได้ปรารภขึ้นว่า **"ทำนองเพลงชาติ"** ของเราที่ใช้อยู่นี้ เป็นที่นิยมแพร่หลายมากแล้ว แต่ชื่อประเทศเท่านั้นที่ได้เปลี่ยนไป เห็นสมควรให้ประกาศประกวดเนื้อร้องเพลงชาติขึ้นใหม่ตามชื่อประเทศไทย

ผลจากการประกวดเนื้อร้อง **"เพลงชาติ"** ใหม่ในครั้งนี้ คณะรัฐมนตรีได้ปรึกษาพิจารณาแล้วจึงลงมติพร้อมกัน เลือกบทเพลงของกองทัพบกให้ได้รับเป็นเนื้อร้อง **"เพลงชาติใหม่"** ในครั้งนี้อย่างเอกฉันท์

สำหรับผู้ที่ประพันธ์เนื้อร้อง **"เพลงชาติใหม่"** ครั้งนี้คือ พันเอกหลวงสารานุประพันธ์ *(นวน ปราจีนพยัคฆ์)* แต่งให้ในนามกองทัพบก โดยการร้องขอจากท่านรัฐมนตรีกลาโหม และรองผู้บัญชาการทหารบก คือ พันเอกมังกร พรหมโยธี *(ยศในขณะนั้น)* ดังนี้ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี

"ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี"
ว่าด้วยรัฐนิยม ฉบับที่ ๖
เรื่อง ทำนอง และเนื้อร้องเพลงชาติ

จึงประกาศเป็นรัฐนิยมไว้ดังต่อไปนี้

๑. ทำนองเพลงชาติ ให้ใช้ทำนองเพลงของ **"พระเจนดุริยางค์"** ตามแบบที่มีอยู่ที่กรมศิลปากร

๒. เนื้อร้องเพลงชาติ ให้ใช้บทร้องของกองทัพบก ดังต่อไปนี้

ประเทศไทยรวมเลือดเนื้อชาติเชื้อไทย เป็นประชารัฐไผทของไทยทุกส่วน
อยู่ดำรงคงไว้ได้ทั้งมวล ด้วยไทยล้วนหมายรักสามัคคี
ไทยนี้รักสงบ แต่ถึงรบไม่ขาด เอกราชจะไม่ให้ใครมาข่มขี่
สละเลือดทุกหยาดเป็นชาติพลี เถลิงประเทศชาติไทยทวีมีชัย ชโย.

ประกาศมา ณ วันที่ ๑๐ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๒

พิบูลสงคราม
นายกรัฐมนตรี

ท่านที่เคารพ..ผมมีเกร็ดเล็กๆน้อยๆที่เกี่ยวกับ **"เพลงชาติ"** จึงใคร่อยากจะเขียนไว้เพื่อประโยชน์สำหรับท่านที่ไม่เคยทราบข้อมูลมาก่อน และอยากจะได้ข้อมูลไว้สำหรับอ้างอิงในยามที่ท่านต้องการ โปรดติดตามผมจะเล่าให้ฟัง

๑. การฝึกซ้อมร้อง **"เพลงชาติเนื้อใหม่"** ให้เข้ากับทำนองเพลงนั้น ได้ทำการฝึกร้องร่วมกับ **"แตรวง ร.พัน.๓"** แตรวง ร.พัน.๓ ปัจจุบันคือ กองดุริยางค์ทหารบก ส่วน ร.พัน.๓ นั้นก็คือ กองพันทหารเสือสมัยสงครามอินโดจีนฝรั่งเศส ซึ่งพลตรีหลวงพรหมโยธี เป็นแม่ทัพด้านบูรพา และเป็นผู้ริเริ่มตั้งวงดนตรี **"ดุริยะโยธิน"** ขึ้นเป็นคนแรก และเป็นผู้ขอร้องให้ ครูนารถ ถาวรบุตร กับครูสกนธ์ มิตรานนท์ แต่งเพลงให้วงดนตรี **"ดุริยะโยธิน"** เมื่อครั้งแรกวงจำนวน ๔ เพลง คือ *"สวนงามดี, กระท่อมปรีดา, ศาลาร่วมใจ, และเพลงมณฑลบูรพา"*

ท่านที่เคารพ..ไหนๆผมก็ได้พูดถึงเพลงชาติไปแล้ว ก็อยากขออนุญาตท่าน **"เจาะลึก"** ลงไปถึงเพลงชาติบทแรกๆที่มีถึง ๓ บทด้วยกัน ว่าเป็นของท่านผู้ใดบ้างผมคิดว่ายังมีอีกมากท่านที่ยังไม่ทราบความจริง ตั้งแต่เริ่มเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นในระบอบประชาธิปไตย ประเทศสยามเริ่มใช้ **"เพลงชาติ"** เมื่อไหร่ เชิญอ่านได้เลยครับ

หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตย ได้ประมาณสัก ๒-๓ วันเท่านั้น ผู้ก่อการสายหนึ่งได้ให้ **เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี***(สนั่น เทพหัสดินทร ณ อยุธยา)* แต่งบทร้องขึ้นบทหนึ่งเรียกว่า **"เพลงชาติ"** ซึ่งในขณะนั้นประเทศสยามของเรายังไม่มี **"เพลงชาติ"** ใช้แต่ **"เพลงสรรเสริญพระบารมี"** บทร้องของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี จึงใช้ทำนองของ **"เพลงมหาชัย"** บรรจุในเนื้อร้องต่อไปนี้

สยามอยู่คู่ฟ้าอย่าสงสัย เพราะชาติไทยเป็นไทยไปทุกเมื่อ
ชาวสยามนำสยามเหมือนนำเรือ ผ่านแก่งเกาะเพราะเพื่อชาติพันภัย
เราร่วมใจร่วมรักสมัคร์หนุน วางธรรมนูญสถาปนาพาราใหม่
ยกสยามยิ่งยงธำรงชัย ให้คงไทยตราบสิ้นดินฟ้า...

นี่คือเนื้อร้อง **"เพลงชาติ"** เพลงแรกหลังจากที่เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย ไปได้เพียง ๓ วันเท่านั้น

และหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองผ่านไปได้ ๕ วัน คณะผู้ก่อการอีกสายหนึ่งดำริที่จะให้มี **"เพลงชาติแบบสากล"** ขึ้นมาใหม่ต่างหากจาก **"เพลงสรรเสริญพระบารมี"** จึงให้เรือเอกหลวงนิเทศกลกิจ ร.น. *(กลาง โรจนเสนา ชื่อของท่านผู้นี้คือเจ้าของซอยกลาง บางกะปิ พระโขนง)* ไปติดต่อท่านอาจารย์พระเจนดุริยางค์ ขณะนั้นรับราชการอยู่ที่วงดนตรีเครื่องสายฝรั่งหลวง กรมมหรสพ กระทรวงวัง ในสวนมิสกวัน *(ปัจจุบันกองทัพภาคที่ ๑)* ให้ช่วยแต่ง **"เพลงชาติ"** โดยบอกว่า คณะผู้ก่อการต้องการเร็วๆด้วย

*"เมื่อเรือเอกหลวงนิเทศกลกิจ ซึ่งเป็นเพื่อนมาติดต่อและขอร้องให้ช่วยแต่ง **"เพลงชาติ"** ทำให้ท่านอาจารย์พระเจนดุริยางค์กังวลใจอย่างยิ่ง ใจหนึ่งนั้นท่านเกรงกลัวคณะผู้ก่อการที่มีอำนาจมากในเวลานั้น อีกใจหนึ่งนั้นท่านคิดว่าตนเองก็เป็นข้าของในหลวงแล้วทำไมจะต้องมาแต่งเพลงชาติ"เพื่อลบล้างเพลงประจำองค์พระเจ้าแผ่นดินด้วย" จึงตอบไปแบบแบ่งรับแบ่งสู้กับเพื่อนไปว่า อีก ๗ วันขอให้เพื่อนมาฟังได้ วันที่นัดไปนั้นดูเหมือนจะเป็นวันที่ ๒๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕"*

วันเวลาผ่านไปอย่างรวดเร็วเหมือนมีปีกบิน ความกังวลใจทำให้ท่านหมดความสุขนอนไม่หลับ เฝ้าแต่ครุ่นคิดเดินไปเดินมาอยู่แต่ภายในบริเวณบ้าน ผ่านไปจนถึง ๖ วันเต็มๆ **"เพลงชาติ"** ที่รับปากกับเพื่อนไว้ก็ยังไม่เสร็จ แล้วทีนี้จะทำอย่างไรดี เวลาที่นัดไว้ก็เหลือแค่เพียงวันเดียวเท่านั้น พรุ่งนี้เพื่อนก็จะมาฟังเพลงตามนัด จนถึงบัดนี้แล้วยังไม่มีวี่แววเค้าทำนองเพลงมาให้ได้ยินบ้างเลย แล้วจะเอาอะไรไปเขียนให้เขาหละ จะนั่งรอนอนรอหรือยังไง

วันจันทร์ที่ ๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ ตอนเช้าตรู่ ท่านอาจารย์พระเจนดุริยางค์ เดินออกจากบ้านที่ ๔๔๔ ถนนสุริวงศ์ อำเภอบางรัก จังหวัดกรุงเทพ ไปขึ้นรถรางสายถนนตก-หลักเมือง ตรงหลีกรถรางที่เยื้องกับหัวมุมถนนสุริวงศ์ ฝั่งหน้าห้างขายยาเยอรมันไปลงที่สี่แยก เอส.เอ.บี. เพื่อต่อรถรางสายท่าราชวรดิษฐ์สี่เสาเทเวศน์ ขณะที่ท่านนั่งอยู่บนรถรางสายนี้ พลันก็บังเกิดแว่วทำนองเพลงขึ้นมาในสมองอย่างครบถ้วนทุกประโยค คลุกเคล้าเข้ากับจังหวะล้อรถที่กระทบกับรางอย่างสม่ำเสมอ น่าแปลกประหลาดยิ่ง

ครั้นถึงสวนมิสกวันที่ทำงานของท่านแล้ว จึงรีบหยิบกระดาษโน้ตมาบันทึกทำนองเพลง ที่จำได้บนรถรางมาเป็นโน้ตสากลเพื่อเก็บไว้เป็นหลักฐาน หลังจากนั้นท่านได้นำมาทดลองเล่นเปียโนดู ปรากฏว่าใช้เวลาในการบรรเลงเพียง ๔๕ วินาทีเท่านั้น เป็นอันว่า "เพลงชาติไทย" ของเราเกิดขึ้นที่บนรถรางสาย "ท่าราชวรดิษฐ์-เทเวศน์" แล้วก็มาเสร็จสมบูรณ์ที่ **"สวนมิสกวัน"** *(เป็นที่น่าเสียดายอย่างที่สุด ที่ท่านอาจารย์มิได้จำเบอร์ของรถรางคันนั้นไว้ มิฉะนั้นป่านนี้เราคงมี **"รถรางคันสำคัญ"** มาตั้งไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติแน่นอน)*

และแล้วในเช้าวันนั้นเอง เรือเอกหลวงนิเทศกลกิจ ร.น. ก็มาถึงตามที่นัดไว้ ท่านอาจารย์พระเจนดุริยางค์จึงดีดทำนองเพลงที่จดไว้ด้วยเปียโน ให้เพื่อนของท่านฟังถึง ๒ เที่ยว คุณหลวงนิเทศฯท่านพอใจมากและบอกว่าจะนำเพลงนี้ไปเสนอให้คณะผู้ก่อการทราบและยังขอร้องให้ท่านอาจารย์พระเจนดุริยางค์ ช่วยแยกแนวเสียงประสานปรับเพลงให้เข้ากับวงดุริยางค์ทหารเรือเพื่อให้ทันบรรเลงประจำสัปดาห์ที่พระที่นั่งอนันตสมาคมในวันพฤหัสต่อมา โดยยังไม่มีเนื้อร้อง

ครั้นต่อมาทำนองเพลงนี้ได้แพร่หลายออกไปสู่ประชาชนแล้วคณะผู้ก่อการจึงได้นำทำนองเพลงนี้ไปให้ **"ขุนวิจิตรมาตรา"** *(รองอำมาตย์โท สง่า กาญจนาคพันธ์)* ใส่เนื้อร้อง มีเนื้อร้องดังต่อไปนี้

แผ่นดินสยามนามประเทืองว่าเมืองทอง ไทยเข้าครองตั้งประเทศเขตแดนสง่า
สืบเผ่าไทยดึกดำบรรพ์โบราณลงมา รวมรักษาสา-มัคคีทวีไทย
บางสมัยศัตรู-จู่โจมตี ไทยพลีชีพรวมร่วมรุกไล่
เข้าลุยเลือดหมายมุ่งผดุงไผท สยามสมัยโบราณรอดตลอดมา

อันดินสยามคือว่าเนื้อของเชื้อไทย นำรินไหลคือ-ว่าเลือดของเชื้อข้า
เอกราชคือเจดีย์ที่เราบูชา เราจะสามัคคี-ร่วมมีใจ
รักษาชาติประเทศ-เอกราชจงดี ใครย่ำยีเราจะไม่ละให้
เอาเลือดล้างให้สิ้นแผ่นดินของไทย สถาปนาสยามให้เทิดไทย ไชโยฯ...

ท่านที่เคารพ เนื้อเพลงชาติเพลงที่ ๒ ผมก็ได้นำมาลงไว้ให้เห็นแล้วนะครับ แต่ก็เป็นเรื่องที่แปลกมาก เพราะว่าใช้บรรเลงและขับร้องมาตั้งนาน แต่ก็มิได้การรับรองจากคณะผู้ก่อการให้เป็นเพลงประจำชาติแต่ประการใด

จนกระทั่งมาถึงปี พ.ศ. ๒๔๗๗ รัฐบาลสมัยพันเอกพระยาพหลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น ได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นมาคณะหนึ่ง เพื่อขอร้องให้ผู้ที่มีความชำนาญในการดนตรีแต่งเพลงเสนอมา เพื่อพิจารณาไว้เป็นเพลงชาติ รวมทั้งทำนองเพลงของท่านอาจารย์พระเจนดุริยางค์ที่แต่งไว้เดิม โดยมีคณะกรรมการดังต่อไปนี้

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ *(สมัยยังดำรงพระยศเป็นพระองค์เจ้าวรรณไวทยากร)* เป็นประธานกรรมการ
พระเรี่ยมวิรัชชพากย์ พระเจนดุริยางค์
พระเพลงไพเราะ พระยาเสนาะดุริยางค์
พระประสานดุริยางค์ หลวงประดิษฐไพเราะ
หลวงชำนาญนิติเกษตร จางวางทั่ว พาทยโกศล

เป็นกรรมการดำเนินการเรื่องเพลงชาติ และขอร้องให้ผู้ที่มีความชำนาญในการดนตรีแต่งทำนองเพลงเสนอมา แล้วพิจารณาคัดเลือกไว้เป็น **"เพลงชาติ"** รวมทั้งทำนองเพลงของพระเจนดุริยางค์ที่แต่งไว้เดิมด้วย ผลแห่งการพิจารณาของคณะกรรมการได้ทำการคัดเลือกทำนองไว้ได้ถึง ๒ เพลงคือ

๑. ทำนองเพลงแบบสากล ได้ทำนองเพลงของท่านอาจารย์พระเจนดุริยางค์ *(ปิติ วาทยกร)*

๒. ทำนองเพลงแบบไทย ได้แก่ทำนองเพลงของ **"ท่านครูจางวางทั่ว พาทยโกศล"** ซึ่งแต่งขึ้นจากทำนอง **"เพลงตระนิมิต"**

จากนั้นคณะกรรมการจึงได้มีคำสั่งอนุมัติให้มีการประกวด **"บทร้อง"** ที่เข้ากับทำนองที่ทางราชการได้รับรองไว้แล้วอีกขั้นหนึ่ง ผลของการพิจารณาจากคณะกรรมการ บทที่ส่งเข้าประกวดคงได้แก่ บทร้องของ **"ขุนวิจิตรมาตรา"** ที่แต่งไว้เดิม กับบทร้องที่แต่งขึ้นใหม่ของ **"นายฉันท์ ขำวิไล"** ดังมีเนื้อร้องต่อไปนี้

เหล่าเราทั้งหลายขอน้อมกายถวายชีวิต รักษาสิทธิ์อิสระ ณ แดนสยาม
ที่พ่อแม่สู้ยอมม้วยด้วยพยายาม ปราบเสี้ยนหนามให้ พินาศสืบชาติมา
แม้ถึงไทย ไทยต้องจนย่อยยับ ยังกู้กลับคืนได้ชื่นหน้า
ควรแก่นางงามสุดอยุธยา นั้นมิใช่ว่าจะขัดสนหมดคนดี
เหล่าเราทั้งหลายเลือดและเนื้อเชื้อชาติไทย มิให้ใครเข้าเหยียบย่ำขยำขยี้
ประคับประคองป้องสิทธิ์อิสระเสรี เมื่อภัยมีช่วยกันจนวันตาย
จะสิ้นชีพไว้ชื่อให้ลือลั่น ว่าไทยมั่นรักชาติไม่ขาดสาย
มีไมตรียิ่งทั้งหญิงทั้งชาย สยามมิวายผู้มุ่งหมายเชิดชัย ไชโย...

เมื่อทางราชการได้คัดเลือกบทร้องของ **"นายฉันท์ ขำวิไล"** เป็นบทร้องเพลงชาติอีกเพลงหนึ่ง ซึ่งเป็นเนื้อร้องบทที่ ๓ จึงได้ประกาศเป็นทางการว่า

*"ประกาศให้ใช้ทำนองเพลงของ **"พระเจนดุริยางค์"** กับบทร้องของ **"ขุนวิจิตรมาตรา กับนายฉันท์ ขำวิไล"** เป็น **"เพลงชาติ"** ตั้งแต่วันที่ ๒๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๗"*

เอาล่ะครับ..ทีนี้ประชาชนพลเมืองของไทย จะได้แสดงความเคารพ **"เพลงชาติ"** อย่างสง่าผ่าเผย สมกับเป็นประเทศมหาอำนาจ คือทุกๆวันเช้าจะต้องร้องเพลงชาติติดต่อกันถึง ๔ เที่ยว คือ

๑. เป็นบทร้องของท่านขุนวิจิตรมาตรา ๒ บท

๒. เป็นบทร้องของนายฉันท์ ขำวิไล ๒ บท

รวมเป็น ๔ บท เท่ากับร้อง ๔ เที่ยว เมื่อเป็นดังนี้ ประชาชนคนไทยสมัยนั้นจึงต้องยืนทำความเคารพนานหน่อย เรียกว่ายืนจนเมื่อยหละกว่าจะจบเพลง นี่ยังดีนะที่ทางราชการสมัยนั้น ไม่นำเอาเพลงชาติแบบไทยของท่านครูจางวางทั่ว พาทยโกศลมาบรรเลงด้วย มิฉะนั้น ประเทศไทยคงจะได้รับเกียรติจากนานาอารยะประเทศ ว่ามีเพลงชาติยาวที่สุดในโลก

ดังเหตุและผลที่ผมได้นำประวัติเพลงชาติมากล่าวให้ท่านทราบพอเป็นสังเขปนี้ ต่อมาจึงมีผู้ปรารภขึ้นว่า เพลงประจำชาติของชาติต่างๆ จะเห็นได้ว่าชาติที่สำคัญๆ นั้น ย่อมมักจะใช้ **"เพลงชาติ"** สั้นๆทั้งนั้น แต่ทว่าเพลงประจำชาติเล็กๆน้อยๆ มักจะใช้ **"เพลงชาติ"** ที่ยาว และความจริงก็ปรากฏเป็นอย่างที่ว่าทุกประการ

ครั้นถึงวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๘ รัฐบาลในสมัยนั้นก็มีคำสั่งให้ **"ตัดเพลงชาติและเพลงสรรเสริญพระบารมี"** ให้เป็นแบบสังเขปขึ้นอีกแบบหนึ่ง สำหรับไว้บรรเลงในบางโอกาส ดังคำประกาศของสำนักนายกรัฐมนตรีในสมัย ฯพณฯ พันเอกพระยาพหลพลหยุหเสนา นายกรัฐมนตรี มีคำสั่งให้ใช้ทำนองเพลงของท่านอาจารย์พระเจนดุริยางค์ กับเนื้อร้องของขุนวิจิตรมาตรา *(สง่า กาญจนาคพันธ์)* เป็นเพลง **"ประจำชาติแต่เพลงเดียว"** จึงได้ประกาศมาให้ทราบทั่วกัน

ท่านที่เคารพ..ผมได้ขออนุญาตท่านเจาะลึกเรื่องของ **"เพลงชาติ"** เข้ามาจนลึกเกือบจะหาทางออกไม่ได้อยู่แล้ว แต่มันก็ยังไม่หมดเนื้อถ้อยกระทงความ จึงจำเป็นต้องขอเวลาอีกสักนิด หวังว่าท่านคงจะไม่ว่าอะไรนะครับ

เมื่อท่านอาจารย์พระเจนดุริยางค์ ถูกเพื่อนรักขอให้แต่งเพลงชาตินั้น แต่งเสร็จเมื่อวันที่ ๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ จนกระทั่งถึงวันที่ ๒๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ เพลงชาติถึงจะได้รับการรับรองเป็นทำนอง **"เพลงชาติ"** ดังสำเนาต่อไปนี้

(สำเนา)

ที่ จ. ๔๔๖๒/๒๔๗๗ สำนักนายกรัฐมนตรี วังปารุสวัน

วันที่ ๒๓ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗

เรื่อง ประกวดเพลงชาติ

นายกรัฐมนตรี เรียนพระเจนดุริยางค์

ในสมัยที่สยามประเทศ ได้เปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองมาเป็นระบอบรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีความมุ่งหวังที่จะบำรุงชาติบ้านเมืองให้รุ่งเรืองยิ่งขึ้นนี้ ประชาชนพลเมืองควรจะมีเพลงชาติเป็นเครื่องปลุกใจให้รักชาติเพลงหนึ่งด้วย

บัดนี้ รัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้รับรองทำนองเพลงของท่านเป็นเพลงชาติแล้ว ข้าพเจ้าจึงขอแสดงความชื่นชมยินดีในวุฒิสามารถและกำลังน้ำใจรักชาติ ซึ่งเป็นปัจจัยให้ท่านประพันธ์เพลงนั้นสำเร็จเป็นอย่างดี และขอชมเชยคุณความดีของท่านในการสนองคุณชาติในครั้งนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ลายเซ็น) พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา

นี่แหละครับ..คุณงามความดีของท่านอาจารย์พระเจนดุริยางค์ที่ได้แต่ง **"เพลงชาติ"** จนได้รับเชิญชูเกียรติจากรัฐบาลในสมัยนั้น ท่านที่เคารพ..โปรดติดตามต่อไปกับเรื่องของเพลงชาติบทนี้ จะกลับมาสนองความดีให้กับท่านอาจารย์พระเจนดุริยางค์อย่างใด กรุณาโปรดอดใจจะนำไปแนะนำอย่างแจ่มแจ้งนะครับ

"ครั้นเมื่อท่านอาจารย์พระเจนดุริยางค์ แต่งทำนองเพลงชาติมอบให้กับคณะผู้ก่อการเรียบร้อยแล้ว ในใจของท่านนั้นคิด

ว่าคงจะไม่มีอะไรที่จะเป็นผลร้ายเกิดขึ้นกับตัวท่านอย่างแน่นอน เพราะว่าเพลงชาติที่ให้ไปนั้นเป็นเพียงแต่ ***"ทำนอง"*** *อย่างเดียว และอีกเหตุผลหนึ่งยังไม่มีเนื้อร้องแล้วจะไปเป็น* ***"เพลงชาติ"*** *ได้อย่างไร ครั้นพอถึงเดือนตุลาคมศกนั้นเอง* ***"คุณค่าของเพลงชาติที่ท่านเคยได้รับการยกย่องมาแล้ว"*** *คราวนี้กลับมาสนองท่านอีกแบบหนึ่ง โดยถูก* ***"คำสั่งปลดออกจากราชการ"*** *รับเบี้ยบำนาญฐานรับราชการมานานครบ ๓๐ ปี ทั้งๆ ที่ในขณะท่านเพิ่งมีอายุได้ ๔๙ ปีเท่านั้น"*

นี่แหละครับ...ชีวิตเบื้องหลังของนักดนตรีเอกของใต้ฟ้าเมืองไทยผู้ได้รับสมญานามว่า **"บิดาแห่งโน้ตสากลของไทย"** มีลูกศิษย์ลูกหาเต็มบ้านเต็มเมือง ทั้งวงจุลฯและวงแจ๊สจนมีชื่อเสียงกระฉ่อนไปทั่วกรุงสยาม ไปดำรงตำแหน่งครูบาอาจารย์ตามกองทัพต่างๆ กับหน่วยราชการสถาบันการศึกษามากมาย ที่ได้เป็นศิลปินแห่งชาติก็หลายชีวิต ล้วนแต่ท่านช่วยลิขิตมาให้แทบทั้งนั้น แต่ตัวท่านเองซิครับ..มีใครคิดถึงท่านเพียงเสี้ยวธุลีมีบ้างมั้ย.. ผมอยากจะทราบเพียงเท่านี้แหละ นี่คือบำเหน็จรางวัลในฝีมือทางด้านการแต่ง **"เพลงชาติ"** ที่ยิ่งใหญ่ตลอดกาล

เอ๊ะ..ผมว่าจะเล่าเรื่อง **"จอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ข้าพเจ้ารู้จัก"** เป็นยังไงไม่ทราบเล่าไปเล่ามา กลายเป็นเรื่อง **'เพลงชาติ"** ของท่านอาจารย์พระเจนดุริยางค์ไปได้ ต้องขอโทษท่านที่เคารพที่พาออกนอกเรื่องซะตั้งนาน ผมขออนุญาตย้อนกลับไปที่เดิมอีกครั้งนะครับ

ฯพณฯ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ตั้งแต่เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีใน พ.ศ. ๒๔๘๑ ท่านนำประเทศที่กำลังพัฒนาไปสู่ความเป็นชาติอารยะ ให้ประชาชนมีวัฒนธรรม มีศีลธรรม มีการแต่งกายอันเรียบร้อย ดังนั้น **"การสร้างชาติ"** และ **"วัฒนธรรมการเมืองแบบใหม่"** จึงประสบความสำเร็จอย่างยิ่งใหญ่ สามารถเปลี่ยนชื่อ **"ประเทศสยามเป็นประเทศไทย"** และเปลี่ยน **"เพลงชาติ"** ในการออกประกาศ **"รัฐนิยม"** ซึ่งทยอยออกมาทั้งหมดรวม ๑๒ ฉบับ มีดังนี้

รัฐนิยม ฉบับที่ ๑ เรื่อง การใช้ชื่อประเทศ ประชาชน และสัญชาติ *(๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๒)*
รัฐนิยม ฉบับที่ ๒ เรื่อง การป้องกันภัยที่จะบังเกิดแก่ชาติ *(๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๒)*
รัฐนิยม ฉบับที่ ๓ เรื่อง การเรียกชื่อชาวไทย *(๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๒)*
รัฐนิยม ฉบับที่ ๔ เรื่อง การเคารพธงชาติ เพลงชาติ และเพลงสรรเสริญพระบารมี *(๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๒)*
รัฐนิยม ฉบับที่ ๕ เรื่อง ให้ชาวไทยพยายามใช้เครื่องอุปโภคบริโภคที่มีกำเนิดหรือทำขึ้นในประเทศไทย *(๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๒)*
รัฐนิยม ฉบับที่ ๖ เรื่อง ทำนองและเนื้อร้องเพลงชาติ *(๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๒)*
รัฐนิยม ฉบับที่ ๗ เรื่อง ชักชวนให้ชาวไทยร่วมกันสร้างชาติ *(๒๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๒)*
รัฐนิยม ฉบับที่ ๘ เรื่อง เพลงสรรเสริญพระบารมี *(๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๓)*
รัฐนิยม ฉบับที่ ๙ เรื่อง ภาษาและหนังสือไทยกับหน้าที่พลเมืองดี *(๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๓)*
รัฐนิยม ฉบับที่ ๑๐ เรื่อง การแต่งกายของประชาชนชาวไทย *(๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๔)*
รัฐนิยม ฉบับที่ ๑๑ เรื่อง กิจประจำวันของคนไทย *(๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๔)*
รัฐนิยม ฉบับที่ ๑๒ เรื่อง การช่วยเหลือคุ้มครองเด็ก คนชรา หรือคนทุพพลภาพ *(๒๘ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๕)* เป็นฉบับสุดท้ายของรัฐนิยม ฯพณฯ จอมพล ป. พิบูลสงคราม

ผมมีเกร็ดเล็กๆน้อยๆ พอที่จะนำมาเล่าสู่กันฟังคือ

วันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๒ ประเทศไทยได้จัดงานฉลองรัฐธรรมนูญขึ้น ณ เวทีสวนอัมพร เนื่องจากเป็นงานระดับชาติอันยิ่งใหญ่โอฬาร ผลของการตัดสินของคณะกรรมการในตอนดึกของคืนวันที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๒ เราก็ได้ **"นางสาวไทย"** เป็นคนแรก ตามชื่อประเทศที่ ฯพณฯ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เปลี่ยนจากประเทศสยามไปเป็นประเทศไทยตามรัฐนิยมฉบับที่ ๑ เรื่องการใช้ชื่อประเทศ ลงวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๒

ผู้ที่ได้รับเกียรติเรียก **"นางสาวไทย"** คนแรกนี้ ก็คือ **น.ส. เรียม เพศยนาวิน** ซึ่งเป็นอิสลาม *(อดีตรานีแห่งรัฐเปอร์ลิศ)* เพราะว่าก่อนหน้านี้เรายังใช้เรียกผู้ชนะการประกวดนางงามว่า **"นางสาวสยาม"** ตามชื่อประเทศที่ยังไม่ได้เปลี่ยน ผู้ที่ได้รับเกียรติเรียกชื่อนี้คนแรก คือ

๑. คุณกันยา เทียนสว่าง นางสาวสยามคนที่ ๑ พ.ศ. ๒๔๗๗

๒. คุณวณี เลาหเกียรติ์ นางสาวสยามคนที่ ๒ พ.ศ. ๒๔๗๘

๓. คุณวงเดือน ภูมิรัตน์ นางสาวสยามคนที่ ๓ พ.ศ. ๒๔๗๙

๔. คุณมยุรี วิชัยวัฒนะ นางสาวสยามคนที่ ๔ พ.ศ. ๒๔๘๐

๕. คุณพิศมัย โชติวุฒิ นางสาวสยามคนที่ ๕

คุณพิศมัย โชติวุฒิ เป็นนางงามที่ใช้คำที่เรียกว่า **"นางสาวสยามเป็นคนสุดท้าย"** และก็มาเริ่มต้นคำว่า **"นางสาวไทย"** ที่คุณเรียม เพศยนาวิน

ผมก็มีเกร็ดเล็กๆน้อยๆที่เกี่ยวกับตำแหน่ง **"นางสาวไทย"** คนแรก คือ คุณเรียม เพศยนาวิน เมื่อได้รับตำแหน่งแล้ว ฯพณฯ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ขณะนั้นท่านดำรงตำแหน่งนายกสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ซึ่งตั้งอยู่ที่วังบางขุนพรหม ส่วนท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม ศรีภรรยาของท่านดำรงตำแหน่งผู้นำสำนักวัฒนธรรมหญิง ซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านพิษณุโลก

เพื่อให้ตำแหน่ง **"นางสาวไทย"** นั้นสมศักดิ์ศรีเป็นที่เชิดหน้าชูตาสมเกียรติของประเทศ ฯพณฯ จอมพล ป.พิบูลสงคราม จึงสั่งให้ นางสาวเรียม เพศยนาวินไปทำงานที่แผนกรับรองของสภาวัฒนธรรมแห่งชาติที่วังบางขุนพรหม และได้เปลี่ยนชื่อให้ใหม่จาก **"เรียม"** มาเป็น **"เรียมรมย์"** โดยที่ฯพณฯกล่าวว่าชื่อ **"เรียม"** นั้นเป็นคำเรียกแทนตัวผู้ชาย จึงให้เปลี่ยนเป็น **"เรียมรมย์"** ดูจะไพเราะอ่อนหวาน สมเป็นนามของสุภาพสตรี ระหว่างที่ปฏิบัติงานอยู่ที่สภาวัฒนธรรมแห่งชาติจึงได้เซ็นชื่อใหม่นี้ แต่ภายหลังต่อมาคุณเรียมก็กลับไปใช้ชื่อเดิม

ต่อไปนี้ผมขอแถมอีกสักเรื่อง แต่มันก็เกี่ยวพันคนละเรื่องเดียวกันคือ **"นางงามกับดนตรี"** ทั้งสองสิ่งนี้แยกกันไม่ออก เมื่อมีการประกวดนางงาม บนเวทีก็จะต้องมีวงดนตรีประกอบ และเพลงที่ได้ยินกันจนชินหูก็คือ **"นางฟ้าจำแลง"** ซึ่งบรรเลงกันจนโน้ตเปื่อยแล้วเปื่อยอีก ใช้ไปจนกระทั่งงาน **"นางงามก่อพระทราย"** **"นางงามงานประจำปีวัด"** **"นางงามสงกรานต์"** **"นางงามประจำจังหวัด"** โอ๊ย..สาระพัดงานประกวด แต่ท่านทราบมั้ยว่าจุดเริ่มต้นของเพลงที่ใช้บรรเลงประกวดนางงามนั้น มีความเป็นมาอย่างไร

เอาล่ะครับ..ไม่ต้องคิดให้เปลืองสมองของท่านไปเปล่าๆ ผมจะขอเริ่มเล่าเลยนะฮะ

หลังจากที่ประเทศไทยได้ **"นางสาวไทย ปี พ.ศ. ๒๔๘๓ คือ คุณสว่างจิตต์ คฤหานนท์"** ก็ว่างเว้นการประกวดนางงามไปถึง ๘ ปี จนกระทั่งประเทศไทยพ้นสภาพความบอบช้ำจากสงครามโลกมหาเอเชียครั้งที่ ๒ รัฐบาลในสมัยนั้นจึงได้จัดงานฉลองรัฐธรรมนูญขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๙๑ เพื่อต้องการฟื้นฟูจิตใจที่เคยทรุดโทรมเศร้าหมองของประชาชนพลเมืองให้ชื่นชมยินดีกับความสนุกสนานอีกครั้ง

การประกวดนางสาวไทยเริ่มตั้งแต่วันที่ ๘-๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ ณ เวทีประกวดสวนอัมพร การประกวดผ่านไปจนถึงรอบสุดท้ายคือในคืนวันที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ เมื่อคณะกรรมการตัดสินให้ **"นางสาวลัดดา สุวรรณสุภา"** ที่มีคนเรียกขานเธอว่า **"บุหงาปัตตานี"** เป็น **"นางสาวไทย ปี พ.ศ. ๒๔๙๑"** ขณะที่นางสาวไทยคนใหม่กำลังได้รับการสวมมงกุฎ เสียงเพลง **"สาวน้อยร้อยชั่ง"** จากวงดนตรี **"สุนทราภรณ์"** ก็ดังกระหึ่มขึ้นด้วยท่วงทำนองและเนื้อร้องอันไพเราะเพราะพริ้ง เนื้อร้องมีดังนี้คือ

สาวน้อยร้อยชั่ง รูปแม่งามดุจดังอัปสรโสภา
ผ่องพรรณขวัญตา นางวิไลในหล้าสุดที่จะหาเทียมนาง
สวยเกินนางแก้ว ผ่องพราวพริ้งเพริศแพรวเลิศแล้วเลอร่าง

สาวเอยสวยสองค์ งามนักงามทุกอย่างรูปนางงามล้ำลาวัณย์
งามทรงพฐูดูสมส่วน นวลผิวผ่องนวลดังนวลจันทร์
มิ่งขวัญชาติไทยวิไลวรรณ จะหาคำรำพันสุดจะสรรค์ประพันธ์พา
พิศไหนงามนั่น โอ้แม่งามผ่องพรรณกว่าจันทร์ในนภา
เทพไทสรรค์มา งามเหนือคำที่ว่าหยาดฟ้ามาสู่ดิน..

เพลง **"สาวน้อยร้อยชั่ง"** นี้ ครูเอื้อ สุนทรสนาน แต่งขึ้นพิเศษเพื่อเป็นเกียรติแก่ **"นางสาวไทย ปี พ.ศ. ๒๔๙๑ คือ คุณลัดดา สุวรรณสุภา"** เพลงนี้นับว่าเป็นเพลงแรกที่ครูเอื้อ สุนทรสนาน แต่งให้นางงาม หลังจากนี้ก็มีนางงามผ่านไปอีกหลายคน เช่น

๑. น.ส. อัมพร บูรารักษ์ นางสาวไทยคนที่ ๙ พ.ศ. ๒๔๙๓
๒. น.ส. อุษณีษ์ ทองเนื้อดี นางสาวไทยคนที่ ๑๐ พ.ศ. ๒๔๙๔
๓. น.ส. ประชิตร์ ทองอุไร นางสาวไทยคนที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๔๙๕

ครั้นถึงวันที่ ๘-๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๖ ทางราชการก็จัดงานฉลองรัฐธรรมนูญขึ้นที่สวนลุมพินี การประกวดนางงามก็ต้องไปประกวดที่เวทีสวนลุมพินีเหมือนกันครั้งนี้เป็นครั้งที่ ๒ ที่ย้ายการจัดงานมาจัดที่นี่ นางสาวไทยคนแรกที่มาประกวด ณ ที่นี้ คือ **"คุณประชิตร์ ทองอุไร"** สำหรับการประกวดปีนี้บนเวทีประกวดมี **"วงดนตรี ซาเวียร์คูดัต"** ราชารุมบ้าลาตินแห่งอเมริกามาแสดงสลับด้วย

หลังจากการประกวดผ่านไปจนถึงรอบสุดท้ายในคืนวันที่ ๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๖ คณะกรรมการประกวดก็ตัดสินให้ **"นางสาวอนงค์ อัชชวัฒนา จากกระทรวงการคลัง เป็นผู้ส่ง ได้ครองตำแหน่งนางสาวไทย ปี พ.ศ. ๒๔๙๖"** ขณะที่กำลังได้รับการสวมมงกุฎ เสียงเพลง **"นางฟ้าจำแลง"** ก็ดังกระหึ่มไปทั่วบริเวณงานโดยวงดนตรี **"สุนทราภรณ์"** เพลงนี้ครูเอื้อ สุนทรสนาน แต่งขึ้นพิเศษเพื่อเป็นเกียรติแก่ **"นางสาวไทย ปี พ.ศ. ๒๔๙๖"** เป็นเพลงที่ ๒ เนื้อร้องมีดังนี้

โฉมเอยโฉมงามอร่ามแท้แลตะลึง
ได้เจอครั้งหนึ่งเสน่ห์ซึ้งตรึงใจ
ครั้งเดียวได้ชมสมัครภิรมย์รักใคร่ พันผูกใจไม่ร้างรา
น้ำคำลือเลื่องไปทั่วทั้งเมืองนานมา
ชมว่าวิไลงามตาดังเทพธิดาองค์หนึ่ง
มาเห็นเต็มตาพลอยพารำพึง ติดตรึงชวนให้คนึงอาจินต์
เห็นเพียงนิดเดียวให้ซาบเสียววิญญา
ได้ชมโฉมหน้าดังหยาดฟ้ามาดิน
โสภาท่าทางดูช่างสำอางงามสิ้น คำที่ยินยังน้อยไป
หรือว่าชาติก่อนนางได้รับพรของใคร
คงสร้างผลบุญยิ่งใหญ่จึงได้วิไลงามตา
นางฟ้าองค์ใดแปลงกายลงมา จึงงามดังเทพธิดาลาวัณย์..

ก็เป็นอันเสร็จสิ้นขบวนความเรื่อง **"เพลงประกวดนางงาม"** ไปแล้วอย่างไม่สมบูรณ์นัก แต่ก็พอกระท่อนกระแท่นเอาไปใช้อ้างอิงได้ อ้อ..ลืมบอกไปอีกอย่างหนึ่งคือ เนื้อร้องทั้ง ๒ เพลงนี้เป็นบทประพันธ์ของ **"ครูแก้ว อัจฉริยะกุล"** ครับ

(ต่อฉบับหน้า)

เล่าเรื่องใน วรรณคดี

เนาวรัตน์ (กองรบ) พลายช

ในภาวะที่เศรษฐกิจกำลังตกต่ำจนเรียกได้ว่าเกือบจะถึงขีดสุดแล้ว ทำให้คนไทยหลายอาชีพคิดมากจนเครียดหนัก เรามาคลายเครียดกันด้วยการอ่านวรรณคดีที่ไพเราะและสนุกๆ กันบ้าง เพราะวรรณคดีไทยมากมายหลายเรื่องมีทั้งสนุก ขบขัน ให้แง่คิดในการครองชีวิต การครองบ้าน การครองเมือง การแก้ปัญหาต่างๆ ตลอดจนถึงการแก้ไขสถานการณ์คับขันในบ้านเมือง

กวีที่ท่านผู้อ่านชินหูชินตากันมากก็มี สุนทรภู่ ยอดครูกลอนตลาด เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร เจ้าฟ้ากวีนักรักยุคปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ กรมพระปรมานุชิตชิโนรส และกวีอื่นๆ อีกมากมาย

ผู้เขียนขอเสนอเรื่องของกวีเรืองนามอีกผู้หนึ่งคือ เจ้าพระยาพระคลัง (หน) ซึ่งผู้อ่านส่วนมากทราบว่าท่านเป็นแม่กองในการแปลเรื่องสามก๊ก และราชาธิราช ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ-พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช นอกจากนั้นท่านได้นิพนธ์วรรณคดีไว้หลายเรื่อง เช่น

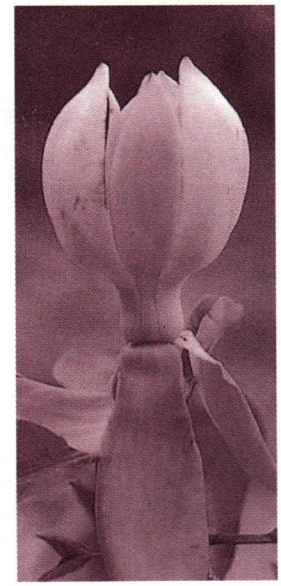

- เรื่องกากีกลอนสุภาพ
- เรื่องสมบัติอมรินทร์คำกลอน
- ลิลิตเพชรมงกุฎ
- ลิลิตพยุหยาตราเพชรพวง
- ลิลิตพระศรีวิชัยชาดก
- อิเหนาคำฉันท์
- กลอนจารึกเรื่องสร้างภูเขาวัดราชคฤห์

ลิลิตเพชรมงกุฎ ถือได้ว่าเป็นเพชรเม็ดงามอีกเม็ดหนึ่งในวรรณคดี เจ้าพระยาพระคลัง (หน) ได้นิพนธ์เรื่องนี้ในสมัยกรุงธนบุรี เมื่อครั้งยังเป็นหลวงสรวิชิต โดยท่านได้นำนิทานในเรื่องเวตาลปกรณัมมาเป็นเค้าเรื่อง ท่านได้นิพนธ์เป็นลิลิตที่มีความไพเราะเพราะพริ้งสมกับเป็นกวีเอกอีกผู้หนึ่งในสมัยกรุงธนบุรีและสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์

ที่ผู้เขียนนำเรื่อง **"ลิลิตเพชรมงกุฎ"** มาเล่าให้ฟังนี้ เพราะเป็นเรื่องที่แสดงความฉลาดไหวพริบของตัวละครในเรื่อง ทั้งแสดงถึงความสามารถในเชิงกวีนิพนธ์ของเจ้าพระยาพระคลัง (หน)

นอกจากบทกวีที่ไพเราะแล้ว ท่านยังแต่งเนื้อเรื่องให้กระชับรัดกุมไม่เยิ่นเย้อ

ลิลิตเพชรมงกุฎมีเนื้อเรื่องดังต่อไปนี้

ในกาลก่อนนานแสนนานมาแล้ว มีกษัตริย์พระองค์หนึ่งทรงพระนามว่า **ท้าวรัตน์นฤเบศร์** มีพระมเหสี ทรงพระนามว่า **ประภาพักตร์** พระราชโอรสพระองค์เดียวทรงพระนามว่า **เพชรมงกุฎ** ทรงเป็นที่สนิทเสน่หาของพระราชบิดาพระราชมารดายิ่งนัก พระเพชรมงกุฎมีพระพี่เลี้ยงคนหนึ่งซึ่งเฉลียวฉลาดมากชื่อ **พุฒศรี** คอยติดตามดูแลพระเพชรมงกุฎตลอดเวลา

พระเพชรมงกุฎเป็นบุรุษรุ่นหนุ่มที่ทรงพระสิริโฉมยิ่งนัก *(น่าจะเรียกว่า ทรงพระหล่อเหลามากกว่า)* เจ้าพระยาพระคลัง (หน) ได้พรรณนาพระสิริโฉมไว้ดังนี้

"องค์พระเพชรมงกุฎ โฉมเฉิดสุดโสภณ เจริญชนม์สิบหกปี
ทรงลักษณศรีสุนทเรศ บวรเกศเส้นสลวย พิศจุไรรวยเรียบร้อย
ขนงช้อยชดปลาย วิลาสผายผ่องนวล เนตรน่ายวนยิ่งศร
ขนงเนตรงอนงามพริ้ม นาสาปิ้มอังกุศ กรรณกลีบบุษบงบาง
ปรางยิ่งปรางทองเปรียบ ริมโอษฐ์เรียบไรทนต์ ทันต์ดำกลแมลงภู่
โอษฐ์แดงดูดุจแย้ม หนุแสล้มเพราพร้อง ศอทรงปล้องกลกลึง
อังสาชึงบั้นองค์รัด กระทวยธวัชกลงวง คชินทรจ้วงจับลม
สรรพางค์กลมอ้อนแอ้น ยุรยาตรแม้นเหมือนหงส์ หญิงแลหลงลืมนอน"

พระรูปโฉมของพระเพชรมงกุฎหล่อเหลาเพียงใดก็เห็นกันแล้ว เป็นพระเอกยุคที่คนไทยนิยมกินหมากกันอยู่ จึงมี **"ทันต์ดำกลแมลงภู่"** คือฟันดำสนิท แต่ดำเป็นเป็นเงาไม่ใช่สกปรกเขลอะขละ

อีกอย่างหนึ่งคือ **"ศอทรงปล้องกลกลึง"** ในสมัยโบราณถือกันว่า หญิงหรือชายที่มี **"คอปล้อง"** ถือว่ามีบุญ

พระรูปโฉมอันหล่อเหลาของพระเพชรมงกุฎเป็นที่เล่าลือกันทั่วทั้งบุรี ทำเอาสาวแก่แม่ม่ายหลงละเมอเพ้อพกไปตามๆ กัน ดังคำโคลงที่ว่า

"ฝูงนิกรนารีกล้า ชมโฉม
หวังกษัตริย์ฤๅดีโลม ลูกท้าว
จบทวยราษฎรโสม- นัสเสน่ห์ พระนา
หญิงบ่งราชลืมย้าว หวั่นว้าสวามี"

วันหนึ่ง พระเพชรมงกุฎผู้ซึ่งกำลังอยู่ในวัยรุ่นหนุ่ม เกิดเบื่อหน่ายความจำเจในราชสำนัก จึงทูลลาพระราชบิดามารดาเพื่อเข้าป่าล่าสัตว์ ทั้งสองพระองค์ไม่อยากให้ลูกรักจากไปเลย ทรงรำพันว่า

"จากพ่อวันดุจปี หนึ่งไซร้"

แต่ครั้นจะไม่ให้เสด็จไปก็คงจะทัดทานไม่ได้ จึงทรงอนุญาตให้พระเพชรมงกุฎเสด็จประพาสป่าได้โดยมีจตุรงคเสนาคือทั้ง พลช้าง พลม้า พลรถ และพลเดินเท้าครบครัน

พระเพชรมงกุฎเสด็จประพาสป่า ทรงชมนกชมไม้อย่างเพลิดเพลินพระหฤทัย จนทอดพระเนตรเห็นกวางเผือกงดงามตัวหนึ่ง อยากจะจับกวางไปถวายพระราชบิดามารดา รับสั่งให้ทหารล้อมจับให้ได้ ถ้ากวางหนีออกไปทางผู้ใดคนนั้นต้องตาย แต่ปรากฏว่ากวางเผือกคงสงสารพวกพลไพร่ไม่อยากให้ประสบชะตากรรม จึงวิ่งหนีออกมาทางที่พระเพชรมงกุฎประทับอยู่นั่นเอง พระเพชรมงกุฎรีบทรงม้าไล่ตามกวาง *(คล้ายๆ กับพระรามตามกวาง)* จนพลัดกันกับทหารทั้งหลาย ยังดีที่พระพี่เลี้ยงพุฒศรียึดหางม้าไว้ได้ ก็ถูกม้าลากวิ่งไปในป่า

พวกทหารเที่ยวตามหาพระเพชรมงกุฎก็ไม่พบ รีบกลับไปกราบทูลพระราชาและมเหสีให้ทรงทราบ ทั้งสองพระองค์ทรงเศร้าโศกจนสลบลง เสด็จออกค้นหาพระราชโอรสด้วยพระองค์เอง แต่ก็ไม่พบ

พระเพชรมงกุฎก็คงเหมือนหนุ่มวัยรุ่นทั้งหลายที่มีอารมณ์หวั่นไหวในความรัก เมื่อรอนแรมมาใกล้เมืองกรรณบุรีก็เห็นผัวหนุ่มเมียสาวคู่หนึ่ง พระองค์เกิดอยากเชยชมหญิงที่มีเจ้าของแล้ว ก็บอกพุฒศรีขอให้ช่วยพระองค์ให้สมหวัง พระพี่เลี้ยงพุฒศรีก็ช่างกระไรเลยแทนที่จะเตือนสติเจ้านายกลับยอมตามพระทัยทุกอย่าง

พุฒศรีจึงให้พระเพชรมงกุฎแอบอยู่ในม่านใต้ต้นไม้ ตัวเองก็ปลอมตัวเป็นพราหมณ์ ทำทีจูงม้ามาพบกับสองผัวเมียหนุ่มสาว หลอกลวงว่าเมียของตัวกำลังเจ็บท้องจะคลอด ขอให้สาวสวยผู้นี้ไปช่วยทำคลอดให้ด้วยเถิด หนุ่มซื่อก็เกิดความสงสาร รีบให้ภรรยาไปช่วย พอนางเข้าไปในม่านอะไรจะเกิดขึ้น...เมื่อพระเพชรมงกุฎได้ชื่นชมนางสมพระทัยแล้ว ก็ประทานแหวนที่มีค่าสูงมากให้นาง นางก็พอใจ เมื่อพุฒศรีทราบเข้าก็ตกใจเกรงจะมีเรื่องในภายหน้า จึงรีบวิ่งไปหานางขอแหวนคืน นางก็คืนให้โดยดี โอ๊ย เค็มอะไรปานนั้น อีตาพุฒนี่ แม่ผู้หญิง ก็ช่างกระไรเลย แทนที่จะส่งเสียงเรียกให้ผัวมาช่วย กลับสมยอมเสียนี่ คงพอใจในความหล่อเหลาของพระเพชรมงกุฎกระมัง

พระเพชรมงกุฎกับพุฒศรีเดินทางต่อไปจนถึงศาลาที่พักใกล้ท่าน้ำแล้วนอนหลับไปทั้งสองคน บังเอิญในวันนั้นพระธิดาของกษัตริย์แห่งกรรณบุรีชื่อนางประทุมวดีเสด็จมาสรงน้ำพร้อมด้วยนางกำนัล พระเพชรมงกุฎเห็นความงามของนางก็ตกตะลึง จ้องพระเนตรไม่กระพริบ นางก็หันมาสบพระเนตรพอดี พระกามเทพได้ทีก็แผลงศรดังปัง ยังไม่ทันจะพูดจาโต้ตอบกันเลย นางก็ทำท่าทางใบ้ให้เห็นก่อนด้วยเกิดความเสน่หาชายหนุ่มรูปงามขึ้นมาทันที ตอนนี้เจ้าพระยาพระคลัง (หน) รจนาได้อย่างไพเราะมาก ดังนี้

"ศรีสุดาสุดสวาท ไทธิราชกษัตรา หวังกรีธารมเยศ
เด็ดโกเมศกุสุมา ทำปริศนาแนะให้ แกว่งดอกไม้เหนือเศียร
เวียนเจ็ดรอบเสร็จสรรพ์ เอาบุษบันบรรทับ กับอุระเชยชิด
แล้วจุมพิตบุปผา ทัดกรรณาแห่งนาง ชำเลืองหางเนตรค้อน"

นางทำปริศนาให้เพียงแค่นี้ แล้วส่งค้อนให้อีกหนึ่งวง แล้วรีบกลับไปทันที เอาละซีพระเอก

มาเจอนางเอกเก่งเฉลียวฉลาดเข้าแล้ว แก้ปริศนาได้ไหมล่ะ เพราะนางอุตส่าห์ให้ท่าก่อนทั้งบอกใบ้ให้แล้ว

แต่พระเอกของเราก็แย่หน่อย สติปัญญาไม่ทัดเทียมกับนางได้แต่อ้ำอึ้ง ต้องรีบปลุกพระพี่เลี้ยงเล่าให้ฟังทุกอย่าง ก็ยังดีที่อุตส่าห์จำท่าทางใบ้ของนางได้หมด ไม่งั้นหมดหวัง พุฒศรีพอได้ฟังก็หัวร่อร่า ทูลว่า

"อย่าทรงวิตกไปเลย พระโอรส ที่นางทำท่าอย่างนี้ แสดงว่านางรักพระโอรสเข้าแล้วนะซีพ่ะย่ะค่ะ"

แล้วพุฒศรีก็แก้ปัญหาว่า

"ซึ่งยุบลปัญหา เด็ดบุปผาเวียนเศียร บอกมนเฑียรแห่งหั้น
ว่าเจ็ดชั้นปราสาท ซึ่งบุปผชาติทัดกรรณ บอกสำคัญนามเมือง
ชื่อกรรณเรืองบุรี ซึ่งเทพีย้ำบุปผา แนะมารดาบิตุรงค์
พระองค์ชื่อทันตราช ซึ่งบุปผชาติจุมพิต นางใคร่ชิดชมไท
อันดอกไม้บรรทับ กับอุราแนบเนื้อ คือใครร่วมรสเกื้อ
กับท้าวเสวยรมย์"

อ่านดูแล้วก็รู้ว่าพุฒศรีเป็นพระพี่เลี้ยงที่ฉลาดไม่น้อย ดีที่ยังซื่อสัตย์ต่อเจ้านาย ถ้าเป็นบางคนอาจจะหลอกลวงแล้วฉกฉวยโอกาสเอานางมาเป็นของตัวเสียก็ได้

พุฒศรีจึงให้พระเพชรมงกุฎปลอมตัวเป็นพราหมณ์เข้าไปในอุทยาน ซึ่งมียายแก่ชื่อ **ยายศรีคนธา** อยู่ดูแลสวน และมีหน้าที่เก็บดอกไม้ร้อยกรองให้สวยงามส่งเข้าไปในวังเจ็ดวันครั้ง

สองนายบ่าวไปอ้อนวอนขออาศัยอยู่กับยายศรีคนธาโดยให้เงินทองมากมาย ตอนแรกยายศรีคนธาทำเสียงแข็งไม่ยอมท่าเดียว แต่พอเห็นเงินมากๆ เข้าก็ใจอ่อนเป็นขี้ผึ้งถูก ไฟลน เงินไม่เข้าใครออกใครดอกนะจะบอกให้

ต่อมา อีกสามวันยายศรีคนธาก็เตรียมร้อยดอกไม้ส่งเข้าวัง แต่พระเพชรมงกุฎขอร้อยดอกไม้เอง ปรากฏว่าร้อยได้งดงามกว่ายายเฒ่าเสียอีก เอ๊ะ ไม่น่าเชื่อเลยนะว่าพระโอรสกษัตริย์สมัยโบราณจะร้อยดอกไม้ได้ พอพระธิดาเห็นพวงดอกไม้ก็รู้ความนัยทันที เสแสร้งถามว่าใครร้อยให้ยายเฒ่าก็ทูลว่าหลานทำให้ พระธิดาทำเป็นขึ้งโกรธ เอาแป้งละลายน้ำทาไปทั่วตัวยายเฒ่า แล้วรีบขับไล่ออกไป

ยายเฒ่าศรีคนธาอกสั่นขวัญแขวน ไปคร่ำครวญกับพระเพชรมงกุฎว่า ทำให้แกต้องถูกลงโทษให้รีบออกไปเสียเถอะ จะพากันมาตายเสียเปล่าๆ พระเพชรมงกุฎก็ถามพุฒศรีว่าทำไมเหตุการณ์จึงเป็นเช่นนั้น พุฒศรีก็ทูลว่าอย่าตกพระทัยไปเลย ตอนนี้ผู้นิพนธ์ได้รจนาข้อความที่พุฒศรีแก้ปัญหาดังนี้

"ซึ่งนาฏเจ้าโกรธยาย เป็นเลสหลายบอกแจ้ง แป้งทายายใช่ชั่ว
ขั้วเป็นกลปริศนา ซึ่งแป้งทาทั่วตน บอกยุบลเดือนสว่าง

จักกระจ่างแจ้งกาย อย่าพึ่งผายก่อนเจ้า ต่อพระจันทร์แรมเข้า
มืดแล้วเสด็จจร"

โอ้โฮ พระธิดาองค์นี้ช่างชาญฉลาดล้ำลึก แต่ก็ไม่เหนือพุฒศรีไปได้

พระเพชรมงกุฎจึงปลอบโยนมิให้ยายเฒ่าหวั่นวิตก ต่อมาอีกสามวันด้วยความคิดถึงนาง พระเพชรมงกุฎก็ร้อยกรองดอกไม้อีก ครั้งนี้เอาพระธำมรงค์ หรือแหวนสอดใส่ลงในช่อดอกไม้ด้วย พอนางได้รับดอกไม้เห็นพระธำมรงค์ก็ทราบทันทีว่าพระเพชรมงกุฎเป็นหน่อเนื้อเชื้อกษัตริย์ก็ดีพระทัย แล้วพระธิดาก็เล่นปริศนาอีก ดังโคลงสี่สุภาพดังนี้

"ทรามวัยใจล่วงรู้ มารยา
ทำซึ่งกลปริศนา แนะให้
องคุลีตรีวรา ทาชาด
แล้วตีแก้มยายไว้ แจ่มแจ้งแดงฉัน"

แล้วนางก็ทำเป็นด่าว่ายายเฒ่าขับไล่ให้รีบออกไป ยายเฒ่าศรีคนธาก็งกๆ เงิ่นๆ ตกอกตกใจกลับมาอีก

ทีนี้พุฒศรีก็ไขปริศนาอีกว่า

"ซึ่งเอาชาดทายาย บอกอุบายเป็นอรรถ ว่าคอยรัชเวลา
พระยุพายังภาร ในตรีวารเงือดงด อย่าเพ่อบทวลัญชา"

ตีความหมายว่าที่นางใช้นิ้วสามนิ้วจุ่มชาดสีแดงตีที่แก้มของยายเฒ่านั้น บอกให้รู้ว่าเวลานี้นางยังมีรอบเดือนอยู่ ในสามวันนี้อย่าเพิ่งไปหาเข้าใจไหม เฮ้อ เก่งอะไรปานนั้น

พอครบกำหนดสามวัน พระเอกของเราก็ร้อยมาลัยอีก ทีนี้ร้อยเป็นรูปดังนี้

"ฦๅสายกรองรูปท้าว นิทรา
หนึ่งเป็นรูปชายา แนบเคล้า
สององค์แนบอุรา รมเยศ
กรองเสร็จยื่นยายเถ้า รับแล้วครรไล"

คือร้อยมาลัยเป็นรูปพระเอกกับนางเอกนอนแนบชิดสนิทกันบนแท่นบรรทม

ยายเฒ่าศรีคนธาทั้งๆ ที่ถูกทำโทษมาถึงสองครั้งกลัวจนแทบจะขาดใจแล้ว แต่เมื่อได้รับคำปลอบประโลมและเงินรางวัลอีกมากมายจากพระเพชรมงกุฎก็ลืมตัวไม่กลัวตาย รับพวงมาลัยไปถวายพระธิดาอีก คราวนี้นางประทุมวดียิ่งโกรธจัด ด่าว่าทำไมมาเอาตอนเย็นค่ำ ทำผิดสองหนแล้วนะยังไม่จดจำอีก คราวนี้จะลงโทษให้หนักกว่าเก่า แต่เอาเถอะยายแก่แล้ว จะทำแต่บนร่างกายไม่ถึงกับทุบตีดอก จึงทำแต่เพียง...

"นางละลายหมึกทา เถ้าดำกาทนเทวษ
แสร้งทำเลศกลหลาย จึงเอายายใส่แสรก

ชักเชือกแยกหย่อนลี้ โดยช่องสีหบัญชร"

ยายเฒ่าศรีคนธาถูกลงโทษคราวนี้ถึงกับน้ำตาร่วงพรู ตีอกชกหัวด่าว่าพราหมณ์ทั้งสองคน เอาความอัปรีย์มาให้แก แล้วเล่าถึงวิธีลงโทษของนางประทุมวดีให้ฟังโดยละเอียด

พระพี่เลี้ยงพุฒศรีหัวเราะเอิ๊กอ๊ากชอบใจ ทูลเจ้านายดังนี้

"ภูวไนยผินพักตร์พร้อง กลถาม
พี่เลี้ยงกราบทูลความ เลสไซร้
เอาหมึกม่อทาลาม ยายแก่ นั้นนา
นางบอกเดือนดับให้ ท่านท้าวเสด็จไป
อันนางใส่แสรกห้อย ทาสี
โดยช่องบัญชรลี แห่งหั้น
คือเชิญให้ภูมี ลีลาศ ไปนา
ตรงซึ่งหย่อนแสรกนั้น ค่ำนี้เวลา"

แหม ลึกซึ้งจริงๆ ที่นางเอา **"หมึกม่อ"** *(หมึกหม้อ นั่นเอง)* ทายายแก่จนดำไปหมดนั้น บอกให้รู้ว่าพอเดือนมืดให้พระเอกไปหานางได้แล้ว โดยให้ไปที่ช่องหน้าต่าง นางจะหย่อนแสรกไว้ให้ ดูเอาเถอะใครว่าผู้หญิงสมัยก่อนรักนวลสงวนตัว ที่ทำผิดประเพณีก็มีเหมือนกัน

พอได้เวลาที่นัดหมายพระเพชรมงกุฎก็แต่งองค์ทรงเครื่องเต็มที่เสด็จไปพร้อมพระพี่เลี้ยง แสรกก็รอคอยอยู่แล้ว เมื่อพระเพชรมงกุฎขึ้นบนแสรกแล้วเขย่าจนแสรกไหวๆ นางประทุมวดีก็ชักเชือกขึ้นไป ผู้ช่วยพระเอกก็กลับบ้านไปนอนตีพุงสบายใจเฉิบ

ทีนี้จะเกิดอะไรขึ้นในห้องบรรทมของพระธิดา เมื่อหนุ่มสาวผู้มีความรักอันสุกงอมได้เจอกันแล้ว ก็พร่ำพรอดภาษารักกัน

"ชมพักตร์จุมพิตเน้น นวลปราง
เอนแอบอุรานาง แนบไท้
สองร่วมภิรมย์ปาง ประดิพัทธ กันแฮ
ดุจลดารัดไม้ เมื่อเมื่อราตรี"

บทรักในวรรณคดีไทยของเราดูอ่อนหวานนุ่มนวล ทั้งกวีได้สรรคำมาร้อยเรียงได้อย่างไพเราะลึกซึ้ง แม้แต่บทอัศจรรย์ซึ่งนับว่าเป็นเอกลักษณ์ของวรรณคดีไทยก็สุดแสนไพเราะไม่หยาบโลน มักจะเปรียบเทียบบทรักที่เกิดขึ้นกับธรรมชาติดินฟ้าอากาศดอกไม้ เป็นต้น อย่างเช่นในตอนนี้ว่า

"พยุพยับเมฆครื้น ครวญหาญ
วิรุณร่วงโรยรินฉาน ครึกครื้น
เวหาฮึกมืดมัวปาน เดือนดับ
บงกชแบผกาชื้น กลิ่นหรื้นรัญจวน"

เป็นอันว่าสองหนุ่มสาวก็ได้พบกันสมรสสมรักไปแล้ว จนล่วงมาหลายวันพระธิดาประทุมวดีทรงสังเกตเห็นพระเพชรมงกุฎมีพระพักตร์เศร้าหมองจึงทูลถาม พระเพชรมงกุฎได้ตรัสบอกความจริงว่าคิดถึงพระพี่เลี้ยง และทรงเล่าให้นางฟังทั้งหมดว่าพุฒศรีเป็นคนไขปริศนาให้พระองค์

นางประทุมวดีได้ฟังก็คิดแว่บเข้ามาในพระทัยทันทีว่า พุฒศรีจะอยู่ร่วมโลกกับนางไม่ได้ เพราะสักวันหนึ่งพุฒศรีอาจจะพรากพระสวามีไปจากนางได้ จะต้องกำจัดเสีย นางจึงต้องใช้ความเฉลียวฉลาดกอปรกับมารยาร้อยเล่มเกวียนของอิสตรีเข้าช่วย จึงทำทีเห็นอกเห็นใจพระสวามีและพระพี่เลี้ยง ทูลว่า *"โถ ทั้งพระองค์และพระพี่เลี้ยงต้องทุกข์ยากลำบากมาในป่าเป็นเวลานาน พระพี่ได้พบกับน้องก็เพราะพุฒศรีแท้ๆ น้องจะตอบแทนพระคุณให้ดีที่สุด"*

แล้วนางประทุมวดีก็ตกแต่งอาหารคาวหวานเป็นสองสำรับ สำรับหนึ่งถวายพระเพชรมงกุฎ อีกสำรับหนึ่งประทานให้พุฒศรีโดยใส่ยาพิษลงไปในอาหาร กระซิบนางกำนัลให้รู้ว่าสำรับใดเป็นของใคร แล้วนางก็ทำใจดีให้พระเพชรมงกุฎเสด็จไปที่บ้านยายศรีคนธาในอุทยาน พระเพชรมงกุฎก็ดีพระทัยที่นางประทุมวดีทรงเมตตาพระพี่เลี้ยง

พุฒศรีสงสัยว่าทำไมพระเพชรมงกุฎจึงละทิ้งนางมา ครั้นทราบว่าพระเพชรมงกุฎทรงเล่าเรื่องพุฒศรีให้นางฟังทั้งหมด ก็นึกรู้ด้วยปัญญาว่านางคิดกำจัดตน จึงทดลองปั้นข้าวกับข้าวที่นางประทานมาให้โยนให้สุนัขกิน สุนัขก็ตายทันที พระเพชรมงกุฎเสียพระทัยมากที่นางใจดำอำมหิตกล้าฆ่าพระพี่เลี้ยง ทำให้ทรงขุ่นเคืองนางมาก รีบชวนพระพี่เลี้ยงให้รีบหนีออกจากเมือง

พุฒศรีก็ทูลคัดค้านว่า ทำอย่างนั้นไม่ได้ แท้จริงแล้วนางหลงรักพระเพชรมงกุฎจนกลัวไปว่าพุฒศรีจะพรากพระองค์จากไป นางจึงคิดกำจัดพุฒศรีเสีย โดยกราบทูลว่า

"ซึ่งนุชนาฏมุ่งหมาย หวังทำลายข้าบาท เพราะวรนาฏนิยม
ในบรมเสนหา กลัวพี่ยาพาจาก บำราศราครสรัก
จึงคิดหักประหาร หวังพี่ลาญพระหลง พิศวงอยู่วอน
แห่งสายสมรเหมือนหมาย ใช่ทำลายร้างรัก พระจงหนักหน่วงคิด
นางสุจริตดอกนะพ่อ"

ถึงตอนนี้จะเห็นว่าพุฒศรีเป็นคนใจกว้าง และมองเหตุการณ์ต่างๆ ได้ทะลุปรุโปร่ง จึงวางกลอุบายว่าให้พระเพชรมงกุฎกลับไปอยู่กับนาง แต่ต้องแก้เผ็ดให้สาสม จึงทูลให้กระทำดังนี้

"แม้นางนาฏนิทราสนิท พระเปลื้องปลิดเอาอาภรณ์
แล้วภูธรเอานขา หยิกอุรานางนั้นให้
ช้ำสามแห่งไซร้ แล้วเสด็จจรไกล"

พุฒศรีออกอุบายว่า ให้พระเพชรมงกุฎเล้าโลมนางให้เหมือนเดิม เมื่อนางหลับแล้ว ก็ให้ปลดเครื่องประดับออก เช่น อุบะคอ เข็มขัด ตุ้มหู แล้วหยิกที่อกของนางสามแห่งให้เป็นรอยช้ำ พระเพชรมงกุฎก็ทรงทำตามอุบายของพุฒศรี เอาของมีค่าให้แก่พี่เลี้ยง พุฒศรีจึงปลอมตัวเป็นดาบส

ไปนั่งภาวนาที่ป่าช้า แล้วให้พระเพชรมงกุฎแต่งองค์อย่างลูกศิษย์ดาบส เอาเชือกร้อยของมีค่าสามชิ้นนั้นไปเที่ยวเร่ขายในเมือง จนความทราบถึงพระเจ้าทันตราช พระองค์ทรงจำได้ว่าเป็นเครื่องประดับของพระธิดา จึงตรัสถามพระเพชรมงกุฎว่าได้ของมาจากไหน พระเพชรมงกุฎก็ทูลว่าอาจารย์ใช้ให้มาขาย ให้ถามอาจารย์เอง พระเจ้าทันตราชจึงให้ไปเชิญ พระดาบสมาจากป่าช้า เมื่อตรัสถามพระดาบส พระดาบสก็ทูลว่า

"ขณะที่อาตมาเดินจงกรมอยู่ในป่าช้า มียักษีตนหนึ่งมาฉีกศพกิน พอเห็นอาตมามันก็ตรงเข้าจะทำร้าย แปลงกายสูงใหญ่ถึงยอดมะพร้าว อาตมาจึงแทงด้วยตรีศูล ยักษีตกใจกลัวร้องขอชีวิต โดยแลกกับเครื่องประดับเหล่านี้ รุ่งเช้าอาตมาจึงให้ลูกศิษย์นำมาขายเพื่อจะได้เงินไปซื้อของบูชายัญอุทิศส่วนกุศลให้ภูตผีและยักษ์นั้น ถ้าพระองค์ของเหล่านี้ก็จะถวายให้ ขอแลกแต่เครื่องกองกุณฑ์บูชาไฟเท่านั้น" แล้วดาบสกับลูกศิษย์ก็ลากลับไป

พระเจ้าทันตราชทรงหลงเชื่อ ทรงเศร้าโศกเสียพระทัย รับสั่งให้พระราชธิดาเข้าเฝ้า ก็ไม่เห็นมีเครื่องประดับกาย ผิวพรรณหม่นหมอง ที่หน้าอกมีรอยช้ำสามรอย ดังบทกวี ว่าดังนี้

"บเห็นทรงอาภรณ์ กุณฑลจรกรรเจียก หนึ่งสำเหนียกลูกรัก
พระพักตร์ผ่องเพียงจันทร์ บัดนี้พรรณมัวหมอง ดุจหงส์ทองตกเปือก
เกลือกกลั้วระคนดำ หนึ่งอุระช้ำโลหิต สมนักสิทธิ์แสดงสาร"

เมื่อทอดพระเนตรเห็นพระเจ้าทันตราชก็ยิ่งเศร้าโศกพระทัย ทั้งเจ็บปวดรวดเร้า พระองค์ตรัสกับพระธิดาว่า

"ว่าดูราลูกพาล เกิดเป็นกาลกิณีเรา บควรเนาในนิเวศน์
จงทุเรศนครำ ไปโดยกรรมมาก่อนสร้าง แม้บจรจักล้าง
ชีพให้วายชนม์"

อนิจจา น่าสงสารทั้งพ่อทั้งลูก ถูกอุบายของพุฒศรีเข้าเต็มแรง ทั้งนี้เพราะลูกสาวคิดสั้นอยากไปคิดทำลายล้างเขาก่อน ส่วนพ่อก็เป็นถึงกษัตริย์แต่หูเบา ไม่ใคร่ครวญให้รอบคอบ ก็ต้องรับกรรมอย่างนี้

นางประทุมวดีได้แต่อัดอั้นตันใจ ไม่ทราบจะกราบทูลอย่างไร เพราะเกรงว่าถ้ามีการสอบสวนก็จะเดือดร้อนถึงพระเพชรมงกุฎ โดยหารู้ไม่ว่าพระสวามีนั่นแหละคือผู้ก่อการ จึงจำเป็นจำใจต้องออกจากบ้านเมืองไป

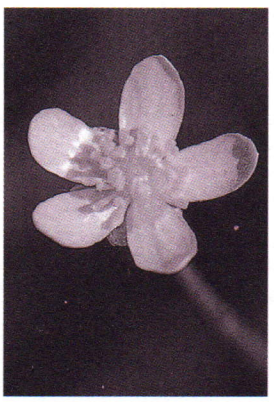

พวกชาวบ้านชาวเมืองไม่รู้ความจริงก็โจษขานกันสนั่นเมือง บ้างก็ว่าพระธิดาเป็นกาลกิณี บ้างก็ว่าเป็นกระสือ ต่างคอยจับตาดูตอนกลางคืนที่นางประทุมวดีจะออกจากเมืองทางประตูผี คือประตูด้านหลังพระราชวัง

ฝ่ายพระเพชรมงกุฎได้เตรียมม้าคอยท่าอยู่ที่ประตูผี พุฒศรีก็เตรียมหม้อใส่กำมะถันไว้ พอนางประทุมวดีร่ำลาพระราชบิดามารดาแล้ว ก็เศร้าโศกกรรแสงออกจากเมือง พระเพชรมงกุฎซึ่งรอ

อยู่ก็รับนางขึ้นบนหลังม้าทันที พุฒศรีจึงรีบเปิดหม้อกำมะถันจุดไฟ แสงไฟก็วาบๆ มีสีแดงสีเขียวออกมาพุฒศรีขว้างกำมะถันไปทางซ้ายขวา ประหนึ่งกระสือกำลังบินไปบินมา ชาวเมืองเห็นเข้าก็ขนลุกขนพองว่าพระธิดาเป็นกระสือหรือภูตผีจริงๆ

พระเพชรมงกุฎทรงพาพระนางปทุมวดีเสด็จกลับบ้านเมืองของพระองค์ นำความปิติโสมนัสมาสู่พระราชบิดามารดายิ่งนัก เพราะพระราชโอรสหายไปเสียนาน เมื่อเสด็จกลับมายังหาพระสุณิสาหรือลูกสะใภ้มาฝากอีกด้วย ดังคำโคลงว่าดังนี้

"บรมปิตุเรศท้าว มารดา
กอดพระโอรสา แนบไว้
แล้วโอบอุ้มชายา เยาวเรศ
จูบพระศรีสะใภ้ กำพร้าพลัดเมือง"

ยังน่าชื่นใจที่พระบิดามารดาทรงรักใคร่พระสุณิสาอย่างแท้จริง เพราะพระราชโอรสทูลเล่าเรื่องให้ฟังทั้งหมด

พระเจ้ารัตน์นฤเบศร์จึงมีพระบรมราชโองการให้เตรียมจัดพระราชพิธีอภิเษกสมรสพระเพชรมงกุฎกับนางประทุมวดี มีการสมโภชเป็นที่สนุกสนานครึกครื้นไปทั้งพระนคร

เมื่อเสร็จงานอภิเษกสมรสแล้ว พระเจ้ารัตน์นฤเบศร์มีพระราชสาราไปถึงพระเจ้าทันตราชเมืองกรรณบุรี เพื่อเจริญสัมพันธไมตรี ดังนี้

"สารศรีเสาวภาคย์ล้วน พรรณบัตร
เลขากาญจนารัตน์ บอกแจ้ง
ว่าพระโอรสาสวัสดิ์ เยาวราช
ชื่อเพชรมงกุฎแกล้ง สอดรู้มาถึง
คำนึงในนาฏน้อง ประทุมา
ได้สบซึ่งปรารถนา ลูกท้าว
รับองค์พระธิดา ยุพเรศ
สู่นครเดิมด้าว ดั่งนี้เป็นศรี

และในพระราชสาส์นนั้นมีใจความเพิ่มเติมว่า

"ครองไอศูริเยศแล้ว เกษมสุข
จงท่านอย่ามีทุกข์ หม่นไหม้
จำเริญพระทัยสุข ยืนโยชน์
เพราะพิภพสองได้ ร่วมไม้ตรีกัน"

โดยแท้จริงแล้วข้อความในพระราชสาส์นไม่มีสิ่งใดที่จะเป็นการดูหมิ่นดูถูกท้าวทันตราชเลย มีแต่จะร่วมสัมพันธไมตรีกันเท่านั้น แต่พอพระเจ้าทันตราชได้อ่านสาส์นเท่านั้นก็บังเกิดความเจ็บ

แค้นแน่นพระทัยที่เสียรู้ลูกเขย ทั้งเจ็บพระทัยความใจเบาของพระองค์เอง ถึงกับ

"ลานสุชลนองเนตร ท้าวเทวษว้าวุ่น กมลมุ่นมืนไหม้
เพราะเพื่อไทหลงเลส บรู้เพศมายา ขับพระธิดาดวงสวาท
ให้นิราศแรมเมือง อับศรีเรืองหย่อนยศ"

เสียทั้งศักดิ์ศรี เสียทั้งพระธิดา เสียรู้เสียเชิงชาย

เลือดขัตติยาแล่นพล่านไปทั่ววรกาย จนกระทั่ง

"ท้าวกำสรดสาหัส ให้กลุ้มกลัดอัสวาส พระบาทสวรรคต
ปลดเปลื้องชีพมอดม้วย เพราะมิรู้เท่าด้วย เลสเชื้อชายชาญ"

สุดจะทนทานได้ พระหทัยวายเสด็จสวรรคตทันที

เรื่องพระเพชรมงกุฎนี้เวตาลเป็นผู้เล่าให้พระเจ้าวิกรมาทิตย์ฟัง เมื่อเล่าเสร็จเวตาลถามว่าใครเป็นผู้ผิด

พระเพชรมงกุฎ	ผิด
พุฒศรี	ผิด
พระนางประทุมวดี	ผิด หรือ
พระเจ้าทันตราช	ผิด

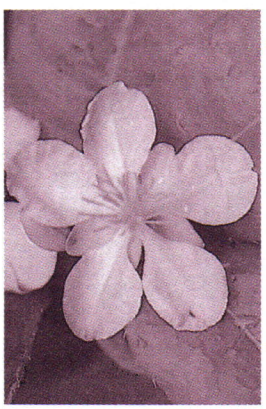

ขอให้ท่านลองพิจารณาตัดสินดูเถิดว่า ใครเป็นผู้ผิด ใครเป็นผู้ที่น่าสงสารที่สุด ใครเป็นผู้ที่น่าสรรเสริญที่สุด บ้านเมืองยังต้องการคนที่แก้ปัญหาเป็น บ้านเมืองยังต้องการผู้นำประเทศที่มีใจคอหนักแน่น สุขุม รอบคอบ ไม่หลงเชื่อคนง่ายเกินไป เรื่องนี้พอจะเป็นอุทาหรณ์ได้กระมัง

เจ้าพระยาพระคลัง (หน) นิพนธ์เรื่องลิลิตเพชรมงกุฎได้อย่างดีเยี่ยม สนุกสนานชวนให้ติดตามอ่านจนจบทั้งเรื่อง พร้อมด้วยโวหารกวีทั้ง ๔ รส คือ เสาวรจนี นารีปราโมทย์ พิโรธวาทัง และสัลลาบังคพิสัย คือรวมทั้งบทชมโฉม ชมนก ชมไม้ ชมเมือง ชมป่าชมดง บทรัก บทโศก คร่ำครวญ ตัดพ้อต่อว่า บทเคียดแค้น ท่านกวีได้รจนาด้วยถ้อยคำไพเราะลึกซึ้ง ดังตัวอย่างที่ยกมาให้เห็นหลายตอนแล้ว นับว่าเจ้าพระยาพระคลัง (หน) เป็นกวีเอกคนหนึ่งในสมัยกรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น นอกจากนั้นหลานตาของท่าน คือ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ ชั้น ๒ กรมพระยาเดชาดิศร ก็เป็นกวีเอกองค์หนึ่งของกรุงรัตนโกสินทร์เท่ากับพระองค์ได้ทรงรับมรดกทางกวีจากพระราชบิดา คือ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ และจากท่านตาของท่าน

ผู้เขียนมีความปรารถนาให้เด็กไทยได้อ่านวรรณคดีที่ไพเราะๆ ได้ซาบซึ้งถึงอรรถรสของบทกวีนิพนธ์ ทั้งได้ทราบเรื่องราวต่างๆ เช่น ศิลปวัฒนธรรมประเพณีไทยที่แทรกอยู่ในวรรณคดีเรื่องนั้นๆ ด้วย แล้วจะทำให้คนไทยเกิดความภูมิใจรักชาติบ้านเมืองของตนเองมากขึ้น

จะพัฒนาคุณภาพสินค้า
เพื่อส่งออก : ต้องพัฒนาคน

ดร. เย็นใจ เลาหวณิช*

เศรษฐกิจของประเทศไทยในปัจจุบันขึ้นอยู่กับการส่งสินค้าออกไปจำหน่ายในต่างประเทศ ในสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ไทยได้ส่งสินค้าหลักคือ สินค้าผลิตผลทางเกษตรกรรม โดยมีข้าวเป็นตัวหลักไปจำหน่ายจนเป็นที่รู้จักทั่วโลก จนกระทั่งหลัง พ.ศ. ๒๕๐๐ เราได้เริ่มพัฒนาอุตสาหกรรมขึ้น และเริ่มส่งสินค้าอุตสาหกรรมออกไปจำหน่ายมากขึ้นเป็นลำดับ จนกระทั่งในปัจจุบันนี้สินค้าอุตสาหกรรมได้แซงนำหน้าสินค้าเกษตรกรรมไปเป็นอันมาก

แต่ไทยมิใช่ชาติเดียวในโลก ที่ส่งสินค้าเกษตรกรรม และอุตสาหกรรมออกจำหน่ายในตลาดโลก ประเทศอื่นๆ ในโลกก็มีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางคล้ายคลึงกัน ประเทศเพื่อนบ้าน เช่น อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ หรือแม้กระทั่งประเทศที่เคยเป็นระบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ เช่น จีน เวียดนาม ก็มีพัฒนาการในทำนองเดียวกัน ตลาดโลกจึงเกิดการแข่งขันกันเข้มข้นยิ่งขึ้น ในเรื่องคุณภาพและประสิทธิภาพในการส่งมอบสินค้า และที่สำคัญคือราคาจะต้องต่ำสุด ด้วยเหตุนี้ประเทศที่ครองตลาดสินค้าทั้งหลาย โดยเฉพาะประเทศทางตะวันตก และญี่ปุ่น จึงย้ายฐานการผลิตมาสู่แหล่งที่มีต้นทุนการผลิตต่ำ คือ เอเชีย และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้การแข่งขันเกิดความรุนแรงยิ่งขึ้น

* นายกสมาคมการประดิษฐ์ไทย

สนามรบทางธุรกิจก็ไม่มีอะไรแตกต่างจากการต่อสู้เพื่อความอยู่รอดตามธรรมชาติ กล่าวคือผู้ที่ปรับตัวได้ดีที่สุดเท่านั้น จึงจะสามารถยืนหยัดอยู่ได้ ผู้อ่อนแอต้องล่มสลาย ดังในปีที่ผ่านมาจะพบว่า อุตสาหกรรมประเภทสิ่งทอของไทยได้ประสบกับปัญหาการผลิตประสบกับการขาดทุนต้องปิดตัวเองลงไปมากมาย เช่นเดียวกับประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งแม้ว่าค่าแรงจะต่ำกว่าประเทศไทยมาก ก็ประสบปัญหาเช่นเดียวกัน ประเทศจีนก็ไม่เว้น มีโรงงานผลิตรองเท้าในจีนต้องปิดตัวเองลงนับร้อยโรง ทั้งนี้ก็เกิดจากการแข่งขันในเรื่องคุณภาพ ราคา และการส่งมอบทั้งสิ้น

นอกจากการแข่งขันในเรื่องดังกล่าวแล้ว ในวงการธุรกิจระดับโลกยังมีความพยายามกีดกันสินค้าจากประเทศ **"ด้อยพัฒนา"** หรือที่เรียกกันอย่างไพเราะว่า **"กำลังพัฒนา"** ไม่ให้เข้าสู่ตลาดประเทศที่ **"พัฒนาแล้ว"** ทั้งในยุโรปและอเมริกา ผู้ซื้อในปัจจุบันมิได้คำนึงแต่ตัวสินค้า แต่กลับพิจารณาไปถึงที่มาของสินค้านั้นว่า ผลิตขึ้นจากวิธีการอัน **"ไม่ชอบธรรม"** หรือไม่ เช่นถ้าใช้แรงงานเด็กหรือคนพิการโดยกดค่าแรง ถือว่า ละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือใช้กรรมวิธีที่ผิดไปจากมาตรฐานที่เขากำหนดดังกรณี ISO-๙๐๐๐ หรือผิดไปจากมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่เขากำหนดดังระบบ ISO-๑๔๐๐๐ และที่จะเพิ่มขึ้นอีกในอนาคตอันใกล้คือมาตรฐานความปลอดภัย หรือระบบ

ISO-๑๘๐๐๐ เหล่านี้ คือ เครื่องมือกีดกันสินค้าจากประเทศที่ด้อยพัฒนากว่า แต่ถ้าจะมองในแง่ดีการกีดกันดังกล่าวอาจเป็นประโยชน์ต่อประเทศด้อยพัฒนาก็ได้ ถ้าสามารถเปลี่ยนเงื่อนไขการบีบบังคับเหล่านั้น ให้กลายเป็นพลังในการพัฒนาขีดความสามารถของตนเองให้สูงขึ้น ความจริงก็คือ เราไม่มีทางเลือกตราบเท่าที่เรายังต้องพึ่งการส่งออกสินค้าไปจำหน่ายในตลาดของประเทศพัฒนาเหล่านั้น

ในการปรับปรุงคุณภาพและประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเพื่อการส่งออก บริษัทผู้ผลิตในประเทศไทยยังต้องเผชิญปัญหาสำคัญหลายประการ

เช่น

- การคืนภาษีวัตถุดิบนำเข้าช้า ทำให้ต้นทุนดอกเบี้ยเพิ่ม
- ภาษีนำเข้าอะไหล่เครื่องจักรยังอยู่ในระดับสูง เช่น อะไหล่จักรเย็บผ้าอุตสาหกรรม ปัจจุบันภาษีร้อยละ ๒๐ ในขณะที่จักรสำเร็จรูปภาษีเพียงร้อยละ ๕ ทำให้โสหุ้ยสูง
- ดอกเบี้ยเงินกู้ในประเทศสูงมาก ทำให้ต้นทุนสูง และในปัจจุบันสภาวะการเงินอยู่ในสภาพตึงตัวมาก
- ในปีนี้เงินเฟ้อ จะเพิ่มมากขึ้นในปลายปี ยิ่งทำให้ต้นทุนเพิ่มมากขึ้น
- คนงานส่วนใหญ่ขาดความสำนึกในเรื่องคุณภาพและประสิทธิภาพ
- ผู้บริหารกิจการขาดความรู้ในเรื่องการบริหารคุณภาพ และการพัฒนาคนเพื่อเพิ่มประสิทธิผลและคุณภาพงาน
- เครื่องจักรในการผลิตส่วนใหญ่ต้องนำเข้าผลิตไม่ได้เอง เพราะรัฐไม่เคยมีนโยบายส่งเสริมการพัฒนาขีดความสามารถในการพึ่งตนเองทางเทคโนโลยี ประเด็นสำคัญนี้เป็นผลให้ไทยเสียดุลการค้ามาตลอด ยิ่งส่งเสริมการลงทุนมากเท่าใด ยิ่งเสียดุลการค้าเพิ่มมากขึ้นเป็นเงาตามตัว สาเหตุสำคัญคือ เราเสียดุลเทคโนโลยี เพราะเราพึ่งตนเองไม่ได้ทางเทคโนโลยี เราไม่สนใจส่งเสริมคนไทยให้ประดิษฐ์คิดค้นสิ่งต่างๆ

ก่อนที่จะพิจารณาถึงแนวทางแก้ไขปัญหาข้างต้น จำเป็นต้องวิเคราะห์หาสาเหตุลึกๆ ของปัญหาข้างต้น ว่ามาจากอะไรกันแน่

ประการแรก ถ้าจะพิจารณาสภาพสังคมไทย ตั้งแต่ในอดีต จนถึงปัจจุบัน จะเห็นว่ามีการเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่อุตสาหกรรม แม้ว่าการเป็นสังคมอุตสาหกรรมนั้น

เป็นเพียงระยะแรกเริ่มก็ตาม ในสังคมเกษตรนั้นชีวิตคนขึ้นอยู่กับดินฟ้าอากาศซึ่งควบคุมยาก คนจึงไม่กระฉับกระเฉง เร่งทำงานเหมือนคนในสังคมอุตสาหกรรม ซึ่งต้องทำงานกับเครื่องจักรที่ทำงานต่อเนื่องตลอดเวลาและควบคุมได้ การปรับเปลี่ยนนิสัยการทำงานของคน จึงเป็นสิ่งจำเป็นและต้องปรับให้ถูกแนว คนในระบบอุตสาหกรรมต้องการความมีระเบียบวินัยสูงมาก ต้องตื่นตัวอยู่ตลอดเวลาและใช้ความพยายามสูง ต้องทำงานแข่งกับเวลา เพราะการหยุดของเครื่องจักรเมื่อขัดข้อง แต่ละนาทีคือการสูญเสียเป็นอันมากที่ไม่มีวันเรียกคืนได้ คนจึงต้องได้รับการฝึกให้มองไปข้างหน้าไกลๆ เพื่อเน้น**การป้องกัน**มิให้เกิดเหตุขัดข้องมากกว่าคอยตามแก้ปัญหา

ประการที่สอง สังคมไทยเป็นสังคมที่เน้นการบริโภค การเป็นผู้ซื้อ ผู้ตาม ตามผู้นำ เลียนแบบต่างประเทศตามแฟชั่น มากกว่าการเป็นผู้ผลิต ผู้ให้ ผู้สร้างสรรค์ หรือผู้นำ จะเห็นว่าคนไทยชอบลอกเลียนชาวต่างประเทศ แต่มักจะลอกเลียนแต่รูปแบบไม่เอาสาระสำคัญ ตัวอย่างสำคัญที่เห็นได้ชัดคือระบอบประชาธิปไตย เราเน้นการเลือกตั้ง การมีสภา มีรัฐธรรมนูญ มีแม้กระทั่งอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ซึ่งแม้แต่ประเทศตะวันตก ซึ่งเป็นแม่บทของการปกครองระบอบนี้ยังไม่มีอนุสาวรีย์ดังกล่าว แต่ในด้านสาระเราขาด **"จิตวิญญาณ"** ประชาธิปไตย ในการประชุมส่วนใหญ่ใช้ **"อัตตาธิปไตย"** เป็นหลัก เพราะแต่ละคนยึดอัตตาตัวเอง ระวังเรื่องการเสียหน้าได้หน้า จนไม่สนใจว่าสิ่งที่ตนทำอยู่นั้น ทำเพื่อประชาชนจริงหรือ การประชุมแบบไทยๆ มักจะต้องทำให้ราบรื่นจึงจะเกิดผล ถ้ามีการขัดแย้งกันจะล้มทันที ตัวประธานในที่ประชุมจึงต้องเป็นบุคคลที่อะลุ้มอล่วย รู้จักการผ่อนหนักผ่อนเบา หลีกเลี่ยงการปะทะความกันระหว่างสมาชิก เพราะถ้าเกิดเหตุขึ้น ก็มักจะเอามาต่อความกันอีกนอกห้องประชุม เรื่องนี้แตกต่างไปจากการประชุมของชาวตะวันตกโดยสิ้นเชิง เขาอาจจะเถียงกันรุนแรงในที่ประชุม แต่เมื่อออกจาก

ห้องแล้วก็ลืมกันได้หมด

ประการที่สาม เป็นเรื่องของมุมมอง ซึ่งพระธรรมปิฎก (ปยุต ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ค่อนข้างรุนแรงว่า คนไทยจำนวนมากยัง **"คิดสั้น มองแคบ และใฝ่ต่ำ"** แม้คนที่เป็น **"นักคิด"** ก็ไม่ลึกซึ้งเท่าที่ควร เช่น มีบางคนใช้คำว่า **"จักรวาทิน"** ซึ่งแปลมาจากภาษาอังกฤษ ความจริงคำนี้มาจาก **"จักรวรรดิ์"** หรือแท้ที่จริงก็คือ **"จักรพรรดิ"** นั่นเอง แต่ผู้แปลไม่เข้าใจลึกซึ้ง เช่นเดียวกับชื่อนายกรัฐมนตรีศรีลังกาคนหนึ่งชื่อ JAYAWADINE บางคนแปลว่า **"จายาวาดิเน"** ความจริงคือคำว่า **"ชัยวัฒน์"** นั่นเอง หรือ PREMADASA บางคนแปลว่า **"เปรมมาดาสา"** ความจริงคือ **"เปรมทาส"** ผู้แปลขาดความคิดว่ารากศัพท์ ภาษาศรีลังกา ก็คือบาลี-สันสกฤต ซึ่งเป็นรากเดียวกับคำในภาษาไทยปัจจุบัน

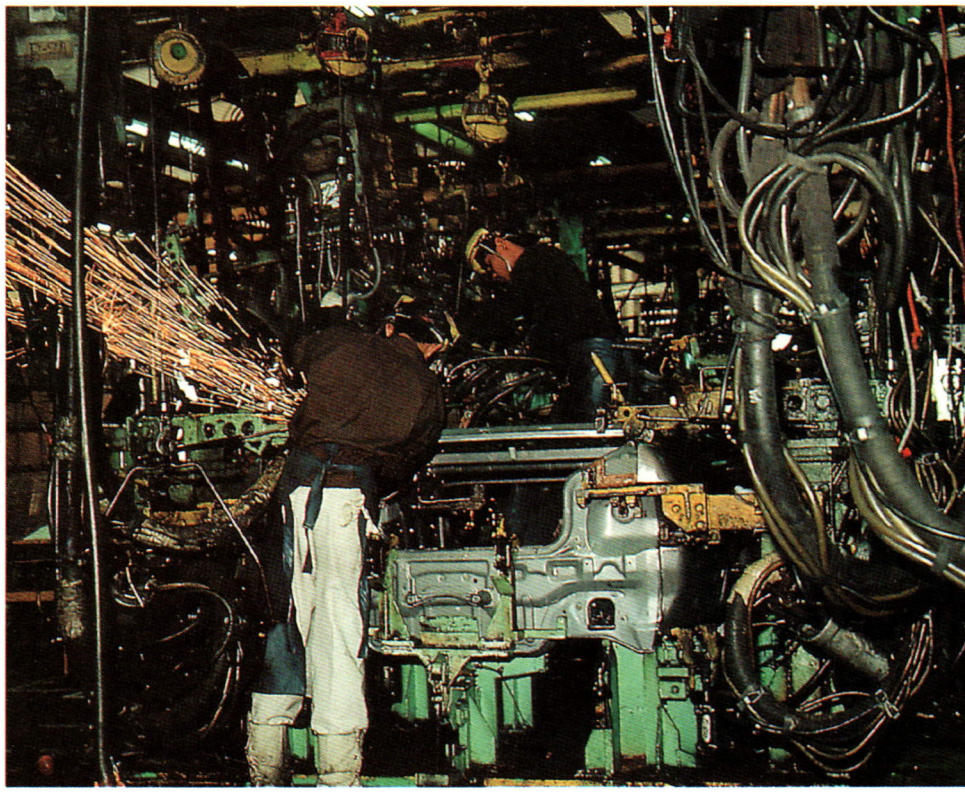

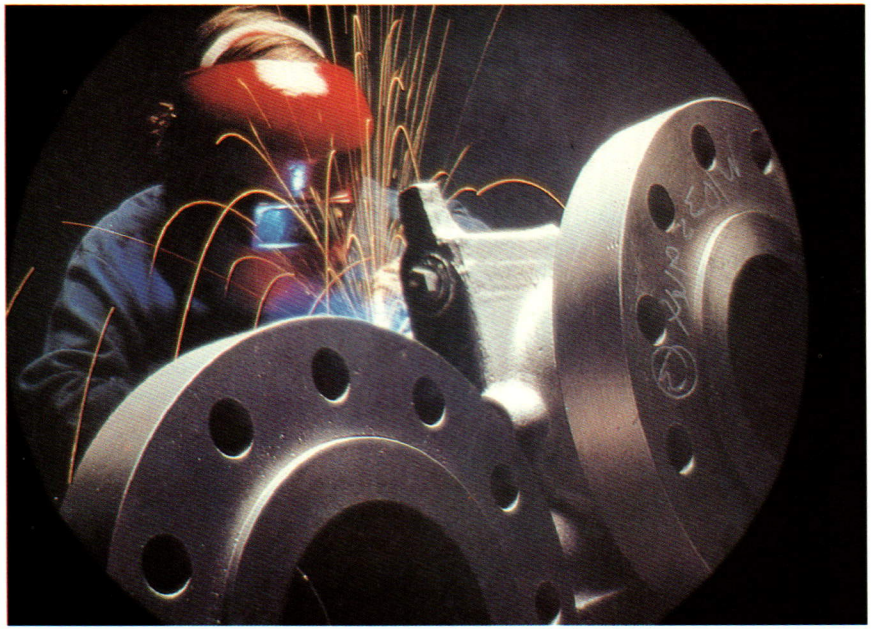

การมองแคบและคิดสั้นความจริงก็ปรากฏชัดในการกระทำหลายๆ เรื่องของรัฐบาลในอดีตเช่น เมื่อคิดส่งเสริมการลงทุน ก็ลดภาษีเครื่องจักรที่ใช้ในการผลิตให้เหลือเพียงร้อยละ ๕ แต่กลับไม่ลดภาษีชิ้นส่วนหรืออะไหล่ เพราะกลัวว่าจะเสียรายได้จากภาษีดังกล่าว ผลก็คือเราได้แต่ซื้อเครื่องจักร แต่ไม่มีโอกาสผลิตเครื่องจักรได้เลย เพราะอะไหล่แพง และผู้กำหนดนโยบายภาษีก็ขาดความรู้ว่าอะไหล่สำคัญๆ นั้น มิใช่ว่าใครๆ ก็ผลิตได้ ชิ้นส่วนสำคัญๆ จะมีบางประเทศเท่านั้นที่ได้พัฒนาเทคโนโยโลยีนั้นๆ มานานจนเชี่ยวชาญเป็นพิเศษ กลายเป็นผู้ผลิตรายใหญ่ของโลก ยากที่ผู้อื่นจะทำได้

เช่น ท่อแก้วคุณภาพสูง ในปัจจุบันก็มีแต่สหรัฐอเมริกากับเยอรมันนีเท่านั้นที่ผลิตจำหน่ายเช่นเดียวกัน เข็มเย็บผ้าอุตสาหกรรมก็มีเพียงสหรัฐอเมริกา เยอรมันนี และญี่ปุ่นที่ครองตลาดโลก ดังนั้น ถ้าจะส่งเสริมให้คนไทยพึ่งตนเอง จึงควรลดภาษีนำเข้าอะไหล่ หรือชิ้นส่วนที่ต้องการความชำนาญพิเศษในการผลิตลงให้ต่ำสุด ส่งเสริมการผลิตเครื่องจักรเริ่มตั้งแต่การออกแบบไปกระทั่งผลิตสำเร็จ ความจริงหัวใจสำคัญของการผลิตคือ การออกแบบนั่นเอง สำหรับชิ้นส่วนนั้นจะซื้อมาจากที่ใดก็ไม่ใช่ประเด็นสำคัญนัก เพราะมูลค่าเพิ่มเกิดขึ้นมากที่สุด เพราะการออกแบบและผลิตสิ่งใหม่มาจำหน่ายได้สำเร็จ

การมองแคบและคิดสั้นอีกเรื่องหนึ่งในหลายๆ เรื่องที่เกิดขึ้นแล้วในอดีตคือ การพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เราเริ่มมีแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมตั้งแต่ฉบับที่ ๑ จนกระทั่งปัจจุบันฉบับที่ ๘ มาพร้อมๆ กับ เกาหลี (ใต้) แต่เรามีแผนพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นครั้งแรกในแผนฉบับที่ ๕ ในขณะที่เกาหลีเขามีตั้งแต่ฉบับที่ ๑ ผลที่เห็นได้ชัดคือ เกาหลีพัฒนานำหน้าประเทศไทยไปจนยากที่จะตามได้ทันในปัจจุบัน เพราะใครๆ ก็ทราบว่า วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีคือ ฐานสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจ แต่ผู้บริหารระดับสูงของไทย เพิ่งจะตระหนักได้ในแผนฉบับที่ ๕ ภายหลัง เกาหลีประมาณ ๑ ชั่วคน

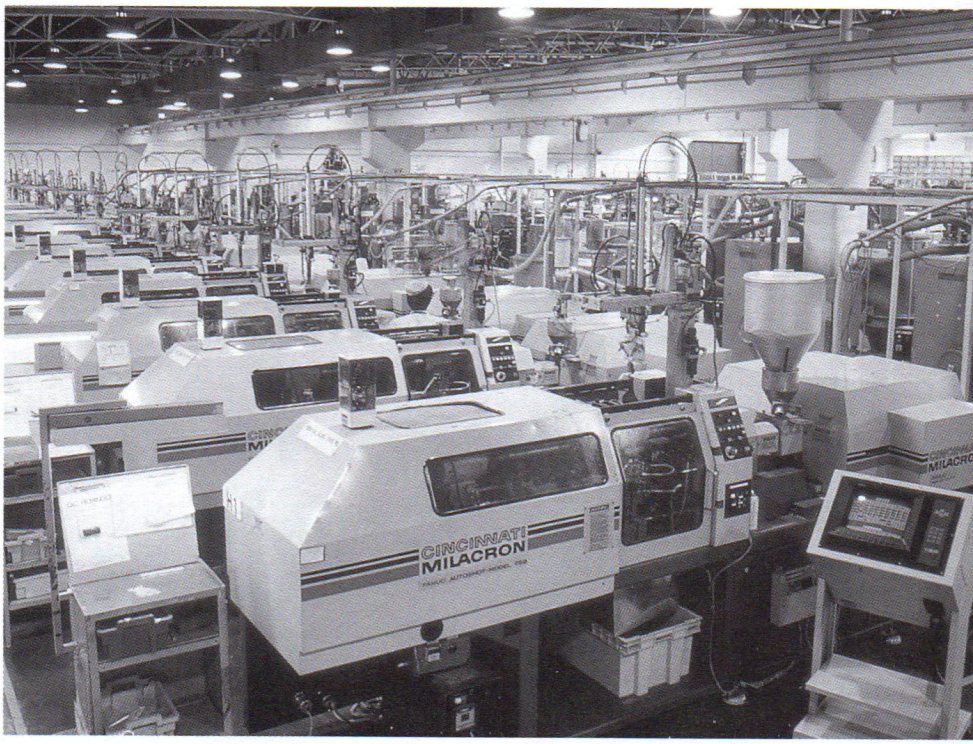

ส่วนการ **"ใฝ่ต่ำ"** นั้น พระธรรมปิฎก มีความเห็นว่าคนไทยปัจจุบันส่วนมากใฝ่หาแต่ลาภ ยศ ลอกเลียนฝรั่งแต่ในเรื่องผิวเผิน เช่นความเป็นอยู่ที่หรูหรา ฟุ่มเฟือย แต่ไม่สนใจความอุตสาหะพยายาม ความคิดของเขาที่จะสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ซึ่งยากลำบากมาก แต่ช่วยให้โลกเจริญก้าวหน้า เช่น การส่งยานไปสำรวจดาวอังคาร ซึ่งเป็นเรื่องไกลตัว แต่เป็นความพยายามเพื่อเพิ่มความรู้ให้แก่มนุษยชาติ เรื่องแบบนี้คนไทยจะไม่สนใจ เพราะอาจขาดความรู้ และ ขาดพื้นฐานทางความคิด การใฝ่ต่ำ ทำให้คนไทยมีสภาพเหมือน **"ไก่ในเข่ง"** ที่คับแคบเกิดขัดใจก็จิกตีกันทำให้สังคมต่ำทรามลงเพราะไม่ได้แข่งทำดี แต่แข่งกันทำชั่ว ซึ่งเป็นเรื่องน่าเป็นห่วงมาก

การแก้ปัญหาข้างต้น จึงเป็นเรื่องที่ผู้บริหารระดับสูงของประเทศควรให้ความสำคัญ เพราะเป็นเสมือนมะเร็งร้ายที่มีแต่ลุกลาม ทำลายเจ้าของร่าง ซึ่งเป็นโรคร้ายนั้นอยู่ทุกขณะจิต ทางแก้คือผู้บริหารจะต้องหันมาสัมผัส และศึกษาโดยตรง ให้ความสำคัญในการพัฒนาคน และเป็นผู้นำในการแก้ไข เปลี่ยนแปลง แม้ว่าจะสายไปหลายสิบปี แต่ก็คงไม่สายเกินกว่าที่จะแก้ไขในสิ่งผิดให้ถูกต้อง เพราะระยะทางที่จะต้องแข่งขันกัน และเดินไปข้างหน้านั้น ยังยาวไกลมาก

ปลาร้าอินเตอร์

ชาคริต จุลกะเสวี

ถึงโลกเราจะได้พัฒนา เข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์มากยิ่งขึ้นเพียงใดแล้วก็ตาม แต่คำกล่าวที่ว่า **"ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว"** ก็ยังคงมีความหมายถึงเมืองไทยของเราอย่างถูกต้องได้ดีอยู่เสมอ

เพราะถึงอย่างไรพี่น้องเกษตรกรทั้งหลาย ก็ยังเป็นผู้พิสูจน์กันได้เสมอว่า ถึงแม้ในสังคมชนบทจะมีการเปลี่ยนแปลงเจริญก้าวหน้าไปมากแล้วเพียงใด และธรรมชาติสิ่งแวดล้อมก็ได้ถูกเปลี่ยนแปลงไปมากแล้วอย่างไรก็ตาม แต่ความพยายามในการอนุรักษ์ธรรมชาติ ให้คงสภาพไว้ได้คงดีก็ยังมีอยู่ จึงทำให้แหล่งน้ำธรรมชาติส่วนใหญ่ ยังคงพอมี **"ปลา"** ต่างๆ ให้คนเราได้ใช้ประโยชน์เป็นอาหารกันได้ดีอยู่ตลอดมาจนทุกวันนี้ โดยมีกรมประมงและนักวิชาการอีกมากมาย ได้ช่วยพัฒนากิจการต่างๆ เหล่านี้อยู่ด้วยอย่างใกล้ชิด

ตามปกติเมื่อจับปลาได้มามากๆ แล้ว นอกจากจะใช้เพื่อการบริโภคในครัวเรือน และนำออกจำหน่ายจ่ายแจกในรูปของปลาสด หรือไม่ก็อาจจะทำปลาเค็มตากแห้ง หรือปลารมควันเอาไว้ขาย หรือใช้ประโยชน์ได้นานๆ แล้ว เกษตรกรยังมีการนำเอาปลาเหล่านั้นมาเคล้ากับเกลือหมักไว้ ทำเป็น **"ปลาร้า"** เก็บไว้ใช้ประกอบอาหารได้นานๆ ดีอีกส่วนหนึ่งด้วย ซึ่งควรจะขอบคุณบรรพบุรุษของไทยเราเป็นอย่างยิ่ง ที่ท่านได้ถ่ายทอดวิธีการทำปลาร้า ให้ใช้บริโภคกันได้สืบต่อมาจนในปัจจุบันนี้

"ปลาร้า" ที่คนภาคกลางรู้จักนี้ก็เป็นที่รู้จักกันดีของผู้คนทางภาคเหนือซึ่งจะเรียกกันว่า **"ปลาฮ้า"** ส่วน

ผู้คนทางอีสานหรือในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ยิ่งดูจะรู้จักและคุ้นเคยดีที่สุดในนามของ **"ปลาแดก"** แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ขึ้นชื่อว่าปลาร้า หรือปลาฮ้า-ปลาแดกนี้แล้ว บรรดาคนไทยเราในทุกภาคต่างก็รู้จักกันดีทั้งสิ้น

"ปลาร้า" เป็นผลิตภัณฑ์อาหารพื้นบ้านของภาคอีสาน ซึ่งเป็นที่นิยมรับประทานกันอยู่ทั่วประเทศและได้กลายเป็นอาหารยอดนิยมของคนทุกระดับชั้นด้วยแล้ว โดยสามารถนำมาปรุงเป็นอาหารได้สารพัดชนิด ไม่ว่าจะทำเป็นปลาร้าหลน ปลาร้าทอด ปลาร้าสับ ปลาร้าทรงเครื่อง ไม่ว่าจะทำแจ่วบองหรือใส่ **"ส้มตำ"** ก็ได้อร่อยดีทั้งสิ้น จัดว่าเป็นอาหารประจำชาติยอดฮิตชนิดหนึ่งของคนไทยเรา เสริมรสชาติให้แซ่บอีหลีดียิ่งขึ้น

จากเดิมนั้นก็คงเป็นเพียงอาหารพื้นบ้านธรรมดาๆ แต่ปัจจุบันนี้แทบไม่น่าเชื่อเลยนะว่าปลาร้านี้จะสามารถทำรายได้เป็นกอบเป็นกำให้แก่ผู้ผลิต กลายเป็นสินค้าที่ทำเงินได้ดีมาก มีพ่อค้ารายหนึ่งสามารถทำยอดขายได้สูงถึงวันละ ๓ แสนบาท

ซึ่งปัจจุบันนี้นอกจากจะมีผู้นิยมบริโภคปลาร้าภายในประเทศมากขึ้นแล้วปรากฏว่าปลาร้าไทยเรานี้ก็ยังเป็นที่นิยมของนักบริโภคในต่างประเทศด้วย จนได้รับการขนานนามว่าเป็น **"ปลาร้าอินเตอร์"** ไปแล้วละครับ

การทำ **"ปลาร้า"** เป็นวิธีการถนอมอาหารอย่างง่ายๆ แต่เก็บไว้นานๆ ได้ผลดีมาก สรุปวิธีง่ายๆ ตามวิธีพื้นบ้านก็คือว่า ทำโดยการเอาปลามาทำความสะอาด แล้วหมักกับเกลือผสมข้าวคั่วลงให้พอเหมาะ อัดใส่ไหให้แน่น โรยเกลือทับด้านบนไว้อีกหน่อย แล้วเอาไม้ไผ่ทำขัดแตะขวางปิดปากไหให้แน่น ตั้งผึ่งรับแสงแดดหมักไว้ เก็บไว้ใช้ปรุงเป็นเครื่องจิ้มชั้นดี บริโภคกับผักต่างๆได้แซ่บอีหลีดีแท้ๆ จึงมีผู้นิยมบริโภคทั่วประเทศไทย แถมยังมีการส่งออกไปขายในต่างประเทศได้ดีอีกด้วย

"แต่ปัจจุบันนี้แทบไม่น่าเชื่อเลยนะว่าปลาร้านี้จะสามารถทำรายได้เป็นกอบเป็นกำให้แก่ผู้ผลิต กลายเป็นสินค้าที่ทำเงินได้ดีมาก มีพ่อค้ารายหนึ่งสามารถทำยอดขายได้สูงถึงวันละ ๓ แสนบาท"

ในช่วงเดือนมกราคมถึงมีนาคมเข้าสู่ฤดูร้อนแล้วขณะนี้ ก็เป็นอีกช่วงหนึ่งที่เหมาะสำหรับการทำความสะอาดขุดลอกคู คลอง แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรของพี่น้องเกษตรกรทั้งหลาย รวมทั้งการจับปลาในแหล่งน้ำที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ตลอดจนปลาจากบ่อที่เลี้ยงไว้เองทั้งหลาย เหล่านี้ก็มีการจับกันมากขึ้นด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อเร่งจัดเตรียมบ่อ เก็บกักน้ำไว้ใช้ในฤดูฝนต่อไปนี้ให้ดีที่สุดด้วย

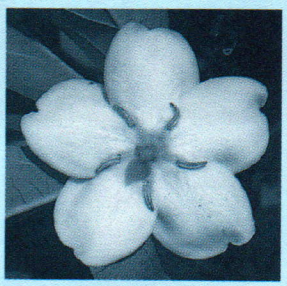

ในช่วงระยะนี้จึงมีการจับปลาขึ้นมาขาย และใช้บริโภคกันได้เปรมไปเลยละ ถ้ามีปลามากปลาบางชนิดที่ตัวโตหน่อยก็เหมาะที่จะทำเป็น**"ปลาเค็ม"** ตากแห้งไว้กินไว้ขาย หรือถ้ามีฝีมือก็อาจทำเป็น **"ปลารมควัน"** เอาไว้ขายได้ราคาดีขึ้นด้วย ส่วนพวกปลาตัวเล็กๆ

ก็เหมาะสำหรับการทำ**"ปลาร้า"**เก็บไว้ใช้บริโภคในครัวเรือนได้เป็นแรมปี ก็นิยมทำกันไว้มากเช่นเดียวกัน และเกษตรกรบางรายสามารถทำเป็นปลาร้าชนิดดีๆ เอาไว้ส่งขายตลาดก็ทำเงินได้ดี ด้วยความนิยมบริโภคปลาร้านี้มีอยู่แล้วอย่างแพร่หลายนั่นเอง

แม้ต่อมาในฤดูฝนช่วงมีน้ำเหนือไหลหลากลงสู่ทางใต้ เพื่อลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่างไหลออกสู่ปากอ่าวไทยไปนั้น ปลาต่างๆ มากมาย

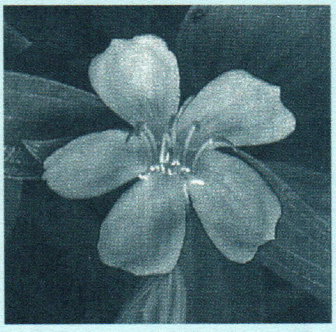

ในแหล่งน้ำธรรมชาติทั้งหลาย ก็ได้มีโอกาสแพร่กระจายตามแหล่งน้ำทั่วไปด้วย ต่อมาพอน้ำปลายฤดูฝนนี้งวดลงแล้ว ตามแหล่งน้ำธรรมชาติหลายต่อหลายแห่งรวมทั้งบ่อเลี้ยงปลาของเกษตรกรที่จัดขึ้นเลี้ยงปลากันไว้นั้น พอน้ำงวดแห้งลงการจับปลาก็มีโอกาสจัดทำได้สะดวกขึ้นมาก เกษตรกรก็จะมีรายได้จากการจำหน่ายปลาที่จับนี้รับเงินเข้ากระเป๋าตุงไปอีกชื่นใจดีจริงๆ

มีอุปสรรคสำคัญที่บรรดาปลาในแหล่งน้ำแม่น้ำลำคลองทั้งหลาย มักจะต้องประสบอยู่ และเป็นอันตรายร้ายแรงมากอย่างหนึ่งก็คือ ภาวะน้ำเสียซึ่งเกิดจากปัจจัยต่างๆ ในท้องถิ่นนั้นๆ ที่มักจะมีผลทำให้ปลาเกิดอาการเมาน้ำ และถ้าน้ำเสียมากปลาก็จะขาดอากาศหายใจ ต้องถึงแก่ความตายไปครั้งละมากมายได้เสมอ

จึงต้องช่วยกันตรวจดูแลให้ความช่วยเหลือแก้ไข อย่าปล่อยให้มีน้ำเสียเกิดขึ้นได้จะเป็นการดีที่สุด โดยการให้งดเว้นการทิ้งน้ำเสียลงใน แม่น้ำลำคลอง ทั้งควรช่วยกันเก็บขยะและวัชพืชที่มีปกคลุมเหนือน้ำออกให้สะอาดด้วยก็จะดีมาก ปลาจะได้มีอากาศหายใจได้ดีขึ้น

ส่วนปลาที่เติบโตมากแล้วถ้าเกิดอาการเมาน้ำ ถ้าขืนปล่อยทิ้งไว้ก็คงจะถึงแก่ความตายใช้ประโยชน์ไม่ได้นั้น เกษตรกรในท้องถิ่นบางรายรู้จักแก้ไข ช่วยเติมอากาศหรืออ๊อกซิเจนให้ในน้ำนั้นช่วยกันอย่างเต็มที่ หรือถ้าจำเป็นก็จะมีการจับย้ายปลานั้น นำไปพักเลี้ยงไว้ในแหล่งน้ำที่น้ำไม่เสียพอแหล่งเดิมน้ำดีปกติแล้วจึงค่อยย้ายปลาเอาไปปล่อย ให้มันอยู่ในลำน้ำนั้นตามปกติได้ก็จะเป็นการดีมาก

ในช่วงของการเกิดน้ำเสียนี้มักจะมีบ่อยครั้ง ที่เกษตรกรบางรายก็ไม่รู้จะช่วยเหลือปลาเหล่านั้นประการใดได้ ก็จำใจต้องจับปลาที่เมาน้ำจวนจะแย่ไม่มีทางจะแก้ไขแล้ว พอมันตายลงก็เอามาจัดการแปรรูปทำเป็น **"ปลาร้า"** ไว้ใช้เป็นอาหารหรือจำหน่ายกันได้ดีส่วนหนึ่ง เหมือนกันกับปลาที่เลี้ยงทั้งหลายนั้นเช่นกัน เพราะจะยังคงได้เป็นปลาร้าที่มีประโยชน์ ดีกว่าที่จะปล่อยให้ปลาตายเพิ่มการเน่าเสียให้ลำน้ำธรรมชาตินั้นเพิ่มขึ้นอีกได้

ความจริงนั้นพวกปลาที่มีตัวขนาดโตแล้ว อาจจะใช้วิธีแปรรูปเอามาทำเป็นปลารมควันหรือทำปลาเค็ม

"....อย่าปล่อยให้มีน้ำเสียเกิดขึ้นได้ จะเป็นการดีที่สุด โดยการให้งดเว้นการทิ้งน้ำเสียลงในแม่น้ำลำคลอง ทั้งควรช่วยกันเก็บขยะ และวัชพืชที่มีปกคลุมเหนือน้ำออก ให้สะอาดด้วยก็จะดีมาก ปลาจะได้มีอากาศหายใจได้ดีขึ้น"

ตากแห้ง เก็บไว้กินไว้ขายได้นานดีและได้ราคาดีด้วย ส่วนปลาตัวเล็กๆนั้นเหมาะที่จะใช้ทำ **"ปลาร้า"** มากกว่าปลาใหญ่ ในตลาดปัจจุบันนี้ ผู้คนก็นิยมบริโภคปลาร้ากันมาก และปลาที่ยกย่องกันว่าทำเป็นปลาร้าที่ดีที่สุด ก็คือ **"ปลากระดี่"** นี่เองแหละครับ

ปัจจุบันปลาร้าได้กลายเป็นสินค้าที่ซื้อง่ายขายคล่อง มีผู้คนทั้งในประเทศเราและในต่างประเทศเกือบจะทั่วโลก ที่มีทั้งบรรดาคนไทย คนเขมร ญวน ลาว คนเอเชียเราเหล่านี้ไปอยู่ที่ไหนละก็ ปลาร้าที่นั่นก็จะขายได้ดีไปด้วยทั้งนั้นแหละครับ

เกษตรกรบางรายถึงกับลงทุนเลี้ยงปลาในบ่อใหญ่ๆ เอาไว้เพื่อการผลิตปลาบางชนิด ไว้ใช้ทำ **"ปลาร้า"** ขายกันโดยเฉพาะก็มี และที่มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิต **"ปลาร้า"** ออกขายเป็นพิเศษก็มีมากขึ้นแล้ว ปัจจุบันนี้ก็ทำกันเป็นผลสำเร็จได้ดี มีรายได้เข้ากลุ่มเกษตรกรนั้นๆ ได้ไม่เลวเลย

ปัจจุบันนี้การทำ **"ปลาร้า"** ขายได้กลายเป็นอุตสาหกรรมย่อยๆ ไปแล้ว ได้ลองติดตามดูการผลิตปลาร้า โดยเฉพาะเพียงในภาคกลางภาคเดียวเท่านั้น ก็ได้พบว่ามีโรงงานผลิตปลาร้าขนาดวันละ ๕๐๐-๑,๐๐๐ ตัน อยู่ถึง ๒๐ โรงงาน และโรงงานขนาดเล็กลงมา ซึ่งผลิตได้ประมาณวันละ ๑๐๐-๕๐๐ ตัน ก็มีอยู่ถึง ๕๐๐ แห่ง นี่ยังไม่นับรวมที่ทำกันตามบ้านอีกมากมายนั้นด้วยนะครับ

ซึ่งปลาที่ได้รับการยกย่องว่าใช้ทำเป็นปลาร้าได้คุณภาพดีเลิศมาแต่โบราณแล้วก็คือ **"ปลากระดี่"** รองลงมาคือพวกปลาช่อน ปลาดุก และปลาเบญจพรรณอื่นๆ ก็ใช้ได้ดีทั้งนั้น ไม่มีเว้นแม้แต่พวกปลาหมอเทศและปลานิล ปลาไน เหล่านี้ด้วย

คนไทยเราบริโภคปลาร้า เฉลี่ยจากทั่วประเทศได้ประมาณคนละ ๑๕-๒๐ กรัมต่อวัน ซึ่งคิดเป็นเงินค่าใช้จ่ายเรื่องปลาร้านี้ ก็คงเฉลี่ยได้ประมาณวันละ ๑๐ ล้านบาทเชียวนะครับ แถมยังมีตลาดต่างประเทศสั่งซื้อเข้ามาอีกด้วยไม่น้อยเลย

เมื่อเดือนมกราคม ๒๕๔๐ มานี้เอง มีหนังสือพิมพ์ ลงข่าวกันเกรียวกราวว่า ปลาร้ากำลังเป็นสินค้าออกที่ฮิตกันมาก มีการส่งออกขายต่างประเทศเป็นจำนวนมากมาย เขายกตัวอย่างให้ฟังว่าเฉพาะรายของเกษตรกรผู้หนึ่ง ซึ่งเรียกชื่อในวงการตลาดว่า **"นายเตี้ย ตลาดไท"** หรือ **นายบรรชร ยอแสง** ซึ่ง เป็นชาวจังหวัดสมุทรสงคราม มาทำการค้าขายปลาร้าอยู่ที่ตลาดไท ซึ่งเป็นตลาดขายส่งสินค้าต่างๆ ตั้งอยู่ริมถนนพหลโยธิน กม. ๔๗ ใกล้กทม.นี่เอง เฉพาะร้านค้าปลาร้ารายเจ้า **"นายเตี้ย"** นี้เพียงรายเดียวที่เขาสามารถผลิตเป็นปลาร้าสูตรใหม่ ซึ่งมีกลิ่นหอมช็อกโกแลตดีเสียด้วย ไม่มีกลิ่นเหม็นของปลาร้าอย่างแต่ก่อนนั้นเลย จึงขายได้ถึงวันละ ๓ แสนบาท

“....ตัดสินใจยึดอาชีพนี้ ทั้งๆ ที่ตอนนั้นมีเงินทุนอยู่เพียง ๒๐ บาท เท่านั้นเอง แต่ยังโชคดีที่ยังมีผู้สนับสนุนช่วยเหลือ โดยหลังจากผลิตปลาร้าออกมาได้แล้ว ก็ได้มาตั้งแผงขายอยู่ในตลาดสี่มุมเมืองเป็นเวลา ๑๒ ปี”

อย่างสบาย มีลูกค้ามาอุดหนุนจนขายแทบไม่ทันเชียวละครับ

ปลาร้าสูตรกลิ่นหอมของ **“นายเตี้ย ตลาดไท”** รายนี้ นับว่าเป็นปลาร้าไฮเทครายแรกของไทยที่ทำให้นักบริโภคปลาร้าสมัยใหม่ทั้งหลาย พากันติดอกติดใจกลิ่นและรสชาติ แห่ซื้อกันไปชิมจนยอดขายพุ่งฉิว ขายดีเป็นเทน้ำเทท่า โดยเงินเข้ากระเป๋าถึงไม่ต่ำกว่าวันละ ๓ แสนบาท

นอกจากกลิ่นช็อกโกแลตแล้ว ปัจจุบันยังได้ทำเป็นปลาร้ากลิ่นสับปะรด และกลิ่นทุเรียนด้วยกำลังหมักรอไว้เปิดตลาดในช่วงต้นปี ๒๕๔๑ ที่จะถึงนี้

และนอกจากนั้นแล้วในปัจจุบันนี้ วงการตลาดค้า **“ปลาร้า”** ไทยเรา ก็ได้มีการผลิตเป็น **“ปลาร้ากระป๋อง”** และ **“ปลาร้าผง”** มีออกส่งขายต่างประเทศได้ดีอีกส่วนหนึ่งด้วยแล้ว

ซึ่งนายบรรชร ยอแสง หรือ **“เตี้ย ตลาดไท”** เจ้าของร้าน **“ปลาร้าเสวย”** เป็นชาวจังหวัดสมุทรสงคราม มีอายุ ๔๔ ปี ซึ่งนายบรรชรได้เปิดเผยให้ **“วารสารไทย”** ของเราทราบด้วยว่าก่อนหน้าที่ตนจะมาขายปลาร้าเป็นอาชีพหลัก จนกลายเป็นกิจการใหญ่โตขึ้น ไม่ใช่อุตสาหกรรมในครัวเรือนเหมือนเช่นที่ผ่านมาอีกแล้วนี้ เขาเคยช่วยพี่สาวขายปลาร้าอยู่ที่ปากคลองตลาด แต่ทำอยู่ได้พักหนึ่งจึงแยกออกมาค้าขายอย่างอื่นแต่ทว่าไม่ประสบความสำเร็จ

จึงมานั่งคิดว่าจะทำอะไรเลี้ยงชีพต่อไปดี และนึกขึ้นได้ว่าตนก็มีฝีมือในการหมักและทำ **“ปลาร้า”** จึงตัดสินใจยึดอาชีพนี้ ทั้งๆ ที่ตอนนั้นมีเงินทุนอยู่เพียง ๒๐ บาทเท่านั้นเอง แต่โชคดีที่ยังมีผู้สนับสนุนช่วยเหลือโดยหลังจากผลิตปลาร้าออกมาได้แล้ว ก็ได้มาตั้งแผงขายอยู่ในตลาดสี่มุมเมืองเป็นเวลา ๑๒ ปี แรกๆ มียอดขายได้เพียงวันละ ๒ พันบาท ต่อมาอีก ๕-๖ ปียอดขายก็เขยิบขึ้นเป็นวันละหมื่นบาท มีความชำนาญมากขึ้นต่อมาจึงได้ย้ายไปขายอยู่ที่ตลาดไทได้ประมาณปีกว่า ยอดขายก็ได้พุ่งกระฉูดเป็นหลักวันละสามแสนบาทได้สบายแล้ว นี่เป็นตัวอย่างของความมานะพยายามที่ดีนะครับ

สาเหตุที่ลูกค้าติดใจทำให้ยอดขายปลาร้ากลิ่นพิเศษนี้พุ่งสูงขึ้นอย่างรวดเร็วได้นั้น เป็นเพราะนายบรรชรผู้นี้มีความพิถีพิถันในขั้นตอนการผลิตพิเศษหลายอย่าง ตั้งแต่การคัดเลือกปลาที่นำมาหมักต้องเป็นปลาสดๆ ซึ่งส่วนใหญ่แต่ก่อนปลาร้านั้นมักใช้ปลาตายที่เน่าเสียแล้วเอามาทำปลาร้า แต่ของรายนี้เขาไม่ใช้แต่ปลาเน่าเสียเลย คงใช้ปลาสดใหม่ๆ ทั้งนั้น และก่อนหมักต้องทำความสะอาดล้างตัวปลาให้เกลี้ยงเกลา ปลาที่ใช้ส่วนใหญ่ใช้ปลากระดี่ และปลาสร้อย นายบรรชรเล่าให้

ฟังด้วยความภูมิใจมาก

เจ้าของปลาร้ายอดนิยม ได้เล่าถึงกรรมวิธีในการทำปลาร้าของเขาว่า เมื่อทำความสะอาดปลาแล้ว จากนั้นก็นำปลามาหมักเกลือไว้ ๓ คืน แล้วนำขึ้นมากองไว้ ๑ วัน จัดการล้างน้ำอีกครั้ง ก่อนนำมาคลุกข้าวคั่วผสมเกลือ แล้วต่อจากนั้นจึงหมักใส่โอ่ง ปิดฝาทิ้งหมักไว้ประมาณ ๖ เดือน แล้วจึงนำออกมาใส่ปี๊บแบ่งขายได้

โดยแหล่งที่ผลิตนั้นได้ปลาสดๆ มาจากแหล่งเลี้ยงในจังหวัดสุพรรณบุรี ชัยนาท และละแวกจังหวัดภาคกลางบางจังหวัดด้วย ซึ่งวันหนึ่งต้องทำการหมักปลาเป็นจำนวนมากมาย นายบรรชรจึงให้สูตรพิเศษการหมักตามวิธีของเขาไว้แก่ผู้ทำปลา ผลิตขั้นต้นแล้วจึงส่งมาให้ตนเมื่อทำครบขั้นตอนตามสูตรนั้นแล้ว

ส่วนปลาร้ากลิ่นช็อกโกแล็ตกับกลิ่นสับปะรด หรือกลิ่นทุเรียนเหล่านั้นก็มีสูตรลับในการทำแต่นายบรรชรขออนุญาตอุบไว้เป็นความลับก่อน ซึ่งการทำตามวิธีดังกล่าวแล้วนี้ พอเปิดโอ่งหมักออกมาจะไม่มีกลิ่นเหม็นของปลาร้าอย่างแต่ก่อนนั้นเลย คงมีกลิ่นหอมของผลไม้ที่ใช้หมักนั้นแทน

สำหรับราคาขายนั้นแบ่งเป็นตามเกรด แต่ก็ขายราคาไม่แพง คืออย่างดีก็ประมาณกิโลกรัมละ ๒๕ บาท รองลงมาก็จะเป็นราคา ๒๐-๑๘ บาท และ ๑๒ บาท ด้วยต้นทุนในการทำไม่สูงเท่าไหร่ แต่จะได้กำไรมาก คาดว่าปีหน้ายอดขายปลาแดกหรือปลาร้า ของนายบรรชรคงจะทะลุเป้าได้ดีกว่าขณะนี้แน่ๆ

น่าชื่นชมที่นายบรรชรเป็นผู้ที่ถือหลักที่ว่าการทำธุรกิจจะต้องซื่อสัตย์ ทำอะไรจึงจะเจริญขึ้นได้ ทุกวันนี้ก็คงจะเป็นที่ยอมรับกันดีขึ้นแล้วว่าธุรกิจการผลิตปลาร้าขายนี้ สามารถทำให้ชีวิตของเกษตรกรคนขยันและไม่ท้อถอยสามารถจะได้รับความสำเร็จ พลิกจากหน้ามือเป็นหลังมือได้อย่างแทบไม่น่าเชื่อ แต่สำหรับรายนี้ ก็ต้องเชื่อ เพราะเป็นความจริงนี่ครับ

และเกษตรกรที่น่าชมเชยยิ่งอีกกลุ่มหนึ่ง อยู่ที่อำเภอสร้างคอมซึ่งอยู่ถัดไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดอุดรธานี ประมาณ ๖๘ กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด ๑๗๙,๔๘๗ ไร่ เป็นพื้นที่การเกษตรเสีย ๑๐๒,๒๘๙ ไร่ นอกนั้นเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์และป่าเสื่อมโทรม ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตร และมีอาชีพจับปลาจากแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น จากอ่างเก็บน้ำพาย อ่างน้ำวังช้าง อ่างน้ำหญ้าอ้อ ลำน้ำห้วยหลวง และจากบึงหนองนาเยีย เหล่านั้นด้วย ซึ่งชาวบ้านจะจับปลาได้มากในเดือน ตุลาคม-ธันวาคม

จากทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งน้ำที่มีอยู่นี้ ทำให้ชาวบ้านอำเภอสร้างคอม มีรายได้จากการจับปลามาจำหน่าย ทั้งจากการแปรรูปเป็นอาหารชนิดต่างๆ จำหน่าย เช่น ปลาแห้ง ปลาส้ม และปลาร้า แต่ถ้าเอ่ยถึงปลาร้าของอำเภอสร้างคอมนี่แล้ว ต้องยอม

รับว่ามีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วภาคอีสาน ในด้านที่มีคุณภาพดีเยี่ยม รวมทั้งมี **"ส้มปลาโด"** ผลิตจำหน่ายที่นั้นด้วย จนอำเภอสร้างคอมนี้ได้ชื่อว่าเป็น **"แหล่งปลาชุม ลุ่มน้ำชะโด โอชาปลาร้าหอม"**

ปัจจุบันการผลิตปลาร้าของอำเภอสร้างคอมนี้ ได้ก้าวหน้าพัฒนาผลิตเป็น **"ปลาร้ากระป๋อง"** ส่งออกจำหน่ายแล้ว โดยฝีมือจากกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอำเภอสร้างคอมนั้นเอง โดยสำนักงานเกษตร อำเภอสร้างคอม ได้จัดสรรงบประมาณจากหน่วยงานต่างๆ มาสนับสนุนให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในพื้นที่มีอาชีพเสริม เพื่อหารายได้ช่วยเหลือตนเองและครอบครัว หลังฤดูกาลทำไร่ทำนาเสร็จสิ้นไปแล้ว จึงทำให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ได้ช่วยกันผลิต **"ปลาร้ากระป๋อง"** และ **"แจ่วบอง"** หรือ น้ำพริกปลาร้ากระป๋อง ส่งจำหน่ายที่ศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์กลุ่มแม่บ้านประจำอำเภอ และได้มีส่งจำหน่ายตามร้านค้า ห้างสรรพสินค้าใหญ่ๆในตัวเมืองอุดรธานี และต่างจังหวัดใกล้เคียงด้วย

คุณสมคิด พิมพ์บล ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอำเภอสร้างคอม เปิดเผยให้ทราบว่าการบรรจุปลาร้ากระป๋องส่งจำหน่ายนั้น ที่ได้ผลิตขึ้นมีอยู่ด้วยกัน ๒ ขนาด คือ ขนาดกระป๋อง ๕๐๐ กรัม และ ๒๕๐ กรัม การจำหน่ายมีทั้งแบบปลีกและส่ง ราคาขายปลีกนั้น ขนาด ๕๐๐ กรัมราคากระป๋องละ ๓๐ บาท ขนาด ๒๕๐ กรัมราคากระป๋องละ ๑๕ บาท ปัจจุบันตั้งเป้าการผลิตไว้ ๕๐๐ กระป๋อง ต่อเดือน ในอนาคตอันใกล้นี้อาจจะผลิตเพิ่มขึ้นตามความต้องการของตลาดในจังหวัดและต่างจังหวัดซึ่งได้มีเพิ่มขึ้นด้วย

คุณพิบูลย์ชัย พันธุลี นายอำเภอสร้างคอม ก็ได้กล่าวว่าทางอำเภอพร้อมที่จะให้การสนับสนุนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรนี้ ในการทำปลาร้ากระป๋อง หรือการนำมาแปรรูปเป็นอาหารชนิดอื่นๆ จำหน่าย ซึ่งปัญหาการตลาดไม่มี เพราะว่าประชาชนส่วนใหญ่ชอบบริโภคปลาร้าเป็นอาหารกันอยู่แล้วเนื่องจากหาง่ายและได้โปรตีนสูง

ในการผลิตปลาร้ากระป๋องและแจ่วบองส่งขายทั่วไป มีทั้งในและต่างประเทศนั้น ขณะนี้กำลังประสานกับหน่วยงานผู้เกี่ยวข้อง เพื่อขยายตลาดไปสู่จังหวัดอื่นๆ ทั่วประเทศและต่างประเทศที่มีแรงงานไทยไปทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานจากภาคอีสาน ซึ่งมีไปทำงานต่างจังหวัดและต่างประเทศมากมาย ก็มักนิยมบริโภค **"ปลาร้า"** และ **"แจ่วบอง"** กันเป็นประจำอยู่แล้ว คาดว่าปลาร้ากระป๋องและแจ่วกระป๋องของดีจากอำเภอสร้างคอมนี้ คงจะมีอนาคตสดใสในการจำหน่าย และสามารถดึงดูดเงินตรามาสู่อำเภอได้เป็นอย่างดี ในแต่ละปีคงจะมีจำนวนมากขึ้นได้อย่างแน่นอน

นอกจากคุณเกียรติชัย ชัยเชาวรัตน์ รมช.มหาดไทย ได้ช่วยสร้างศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแม่

บ้านอำเภอสร้างคอม ให้ ๑ หลัง มูลค่า ๒๕๐,๐๐๐ บาทแล้ว ทางคุณดำรง รัตนพานิช ผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรธานี ก็ได้อนุมัติงบประมาณองค์การบริหารส่วนจังหวัด เข้าช่วยสนับสนุนโครงการ **"ผลิตปลาร้ากระป๋อง"** ให้แก่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรนี้ด้วยเป็นจำนวน ๒๐๐,๐๐๐ บาท เน้นการรักษาคุณภาพสินค้าให้ได้มาตรฐาน สะดวกในการขนส่งและจำหน่าย เป็นการสร้างคุณค่าของวัตถุดิบขึ้นในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด อีกทั้งเพื่อสร้างรายได้เสริมให้แก่ครอบครัวได้เป็นอย่างดีด้วย

สำหรับที่อุดรธานีนี้ คุณสมคิด พิมพ์บล ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่นั่น ได้ให้รายละเอียดในการทำปลาร้ากระป๋องว่า เริ่มจากแยกปลานำมาล้างให้สะอาด ตกแต่งปลา แล้วนำไปผึ่งจนปลาสะเด็ดน้ำ คลุกด้วยเกลือ แล้วหมักไว้ในไหหรือโอ่งนานประมาณ ๑-๒ สัปดาห์ จากนั้นก็คลุกเคล้าปลาที่หมักไว้กับรำคั่ว แล้วหมักปลาต่อในโอ่งหรือไหไว้นาน ๑ ปี เมื่อได้ที่แล้วจึงนำมาบรรจุกระป๋องเคลือบแล็กเกอร์ขนาด ๕๐๐ กรัม และ ๒๕๐ กรัม ปิดฝาด้วยระบบอัตโนมัติ ผลิตภัณฑ์ที่ทำสำเร็จแล้วจะนำไปวางจำหน่ายที่ศูนย์ผลิตภัณฑ์กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอำเภอสร้างคอมนั่นเอง ซึ่งมีเท่าไหร่ก็ขายหมด

ขณะนี้ **"ปลาร้ากระป๋อง"** ของดีของอำเภอสร้างคอม กำลังได้รับความนิยมจากลูกค้า เนื่องจากเป็นปลาร้าที่มีรสอร่อยน่ารับประทาน ปลอดภัยจากโรค ปลาร้ากระป๋องของดีจากอำเภอสร้างคอมนี้กำลังถูกจับตามองด้วยความยกย่องชมเชย เพราะพร้อมที่จะผลิตเพิ่มเพื่อส่งขายต่างประเทศด้วยแล้วเช่นกัน

นอกจากปลาร้าที่พัฒนารูปแบบใหม่ดังกล่าวแล้วนี้ ก็ยังมีการผลิตเป็น **"ปลาร้าผง"** ที่สะอาดถูกสุขอนามัยออกขายกันแล้วด้วย อย่างเช่นผลผลิต **"ปลาร้าผง"** ของกลุ่มเกษตรกรบ้านแหลมคูณ อำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์

ซึ่งที่นั่นเขาจะเอา **"ปลาร้า"** ซึ่งหมักได้ที่แล้ว มาทำให้สุกเสียก่อนทุกตัว โดยการนำเอาไปผึ่งแดดให้แห้งสนิทภายในตู้อบแสงอาทิตย์ ซึ่งจะทำให้กลิ่นลดความรุนแรงได้ดีมาก ซึ่งการผึ่งในตู้อบแสงอาทิตย์ดังกล่าวนี้ จะทำให้ไม่มีแมลงวันมาไต่ตอมปลาร้านั้นเลย มีความสะอาดดี จากปลาที่แห้งเพราะแสงแดดนี้ต่อไปให้นำไปคั่วอีกครั้งบนเตาไฟ ให้ร้อนจนมีสีเหลืองกรอบพอเหมาะ แล้วจึงนำขึ้นจากกระทะที่คั่ว นำออกไปตากในตู้อบแสงอาทิตย์ต่ออีก ๓ วัน จนแห้งสนิทหมดความชื้น เพื่อป้องกันการเกิดเชื้อราขึ้นได้ภายหลัง

ปลาร้าที่แห้งสนิทเหล่านี้ ต้องนำไปป่นให้ละเอียด โดยผ่านเครื่องบดให้ก้างปลาก็ป่นเป็นผงละเอียด แล้วยังร่อนด้วยตะแกรงอีกครั้ง เอาแต่ส่วนที่ละเอียดดีแล้วบรรจุภาชนะที่สะอาดและแห้ง แล้วปิดฝาให้สนิท พร้อมที่จะ

นำไปจำหน่ายได้ เป็นปลาร้าผงที่สะอาดถูกหลักอนามัยดีมาก

ปลาร้านี้แต่ก่อนใช้ทำจากปลาน้ำจืดเท่านั้นเอง แต่ในปัจจุบันนี้แม้แต่ปลาทะเลหรือปลาน้ำเค็มบางชนิด ก็ได้มีการนำเอามาทำปลาร้าผงนี้ด้วยแล้วละครับ มีไอโอดีนดีโดยไม่ต้องเติมให้อีกเลยก็ยังได้

ซึ่งที่จริงแล้วปลาร้าที่มีคุณค่าทางอาหารสูง ถ้าหากเราใช้วิธีปรุงปลาร้านั้นให้ถูกต้อง แต่ทางแพทย์ท่านก็เตือนมานะครับว่า ไม่ควรจะบริโภคปลาร้าดิบๆเพราะมันอาจจะมีโทษแก่ร่างกายคนเราได้ถ้าหากว่าปลาที่ใช้ทำปลาร้านั้นมีพยาธิอะไรต่ออะไรอยู่ด้วย ขืนรับประทานดิบๆเข้าไปล่ะก็ เจ้าพยาธิทั้งหลายที่อาจจะมีอยู่นั้น ก็จะมีโอกาสเข้าไปแผลงฤทธิ์ในร่างกายของคนเรา ที่บริโภคปลาร้าดิบๆ นั้นเข้าไปได้ง่ายขึ้นน่ะซีครับ

ท่านผู้อ่าน **"วารสารไทย"** บางท่านอาจจะไม่ทราบหรอกนะครับว่าเจ้าปลาร้าดิบนี่น่ะมีสารชนิดหนึ่ง ซึ่งสามารถทำลายสาร **"ไทอามีน"** ได้ ก็สารไทอามีนนี้มันเป็นวิตามินที่ช่วยป้องกันไม่ให้คนเราเป็นโรคเหน็บชา ถ้าเราทำปลาร้าให้สุกเสียก่อน เจ้าสารที่ทำลายไทอามีนนั้น มันก็จะถูกความร้อนทำลายหมดไป โดยที่ไทอามีนก็ยังคงมีอยู่จึงช่วยให้คนที่บริโภคปลาร้าหมดปัญหาเรื่องโรคเหน็บชาได้ดีขึ้น

และอีกสาเหตุหนึ่งที่สำคัญมากก็คือว่า ในปลาร้าดิบๆ น่ะมันจะมีสารที่เรียกว่า **"ไนโตรซามีน"** อยู่ด้วย เชื่อกันว่าเจ้าสารไนโตรซามีนนี่แหละครับ ที่เป็นต้นเหตุหนึ่งของโรคมะเร็ง ดังนั้น ถ้ายังรักที่จะมีชีวิตดูความเจริญก้าวหน้าของเมืองไทยเราอยู่นานๆ กันละก็ ยอมเสียเวลาสักนิด ในการทำให้ปลาร้าสุกก่อนใช้เป็นอาหารกันเถอะครับ หาความปลอดภัยให้แก่ชีวิตเราเข้าไว้ก่อนจะดีกว่า

นอกจากนี้ ในปลาร้าสุกก็ยังมีโปรตีนชั้นดี คือ มีกรดอมิโนที่เรียกว่า **"ไลซีน"** ซึ่งเป็นสารที่จำเป็นต่อร่างกายคนเราอยู่มาก และมีทั้งวิตามินบี.๒ บี.๖ บี,๑๒ และสารไบโอดีน กับกรดแพนโดทีนิคซึ่งสารชื่อฝรั่งมังค่าเหล่านี้น่ะล้วนแล้วแต่มีประโยชน์ต่อร่างกายคนเราอย่างยิ่งทั้งนั้น

และโดยเฉพาะอย่างยิ่งไวตามินบี ๑๒ นี่เองแหละ ที่เป็นตัวการสำคัญในการสร้างเม็ดโลหิตแดงให้แก่ร่างกายคนเรา ดังนั้น การบริโภคปลาร้าสุกๆ จึงจะช่วยตัดความวุ่นวายใจ ให้พ้นจากเรื่องการเป็นโรคโลหิตจางออกไปได้ดีมาก

จึงอยากจะขอเชิญชวน ให้พี่น้องเกษตรกรและท่านผู้อ่านที่สนใจทั้งหลาย ได้ช่วยกันเลี้ยงปลาที่ใช้ทำปลาร้าได้ ให้เพิ่มมากขึ้นไว้ด้วยก็จะดี อย่าปล่อยให้ผู้ผลิตปลาร้าต้องไปซื้อปลาจากเขมร และลาว เข้ามาใช้กันเลยครับ จะเสียยี่ห้อเกษตรกรไทยเราไปเปล่าๆ

น้ำใจคนไทย

สถิตย์ เล็งไธสง

เช้าๆ ผมจะเดินออกกำลังเป็นประจำ ถ้าวันใดลูกชายสั่งให้ซื้อโจ๊ก ก็จะไปทางตลาดพงษ์เพชร มิฉะนั้นจะเข้าไปในหมู่บ้าน ซึ่งมีต้นไม้และสระน้ำ รถน้อย อากาศดีกว่า

เมื่อเช้าวันที่ ๗ เดือนเมษายน ๒๕๓๗ ผมไปทางตลาด อากาศค่อนข้างอบอ้าว แดดส่องรำไรลอดกิ่งไม้และก้อนเมฆ เมื่อเริ่มรุ่งอรุณ รถเริ่มติดผมเดินหลบเข้าไปในซอยหมู่บ้านริมคลองประปา เพื่อหลบธารรถ ซึ่งติดเป็นแถวยาวเหยียดกำลังพ่นสารตะกั่วออกมาให้ประชาชนสูดดม บางคันควันดำเหมือนโรงสีไฟ

พอเดินพ้นปากซอยถึงถนนงามวงศ์วานได้เห็น ๒ คน แม่ลูกเถียงกันอยู่ แม่อยากจะเดินลอดสะพานลอยข้ามไปฝั่งตลาด แต่ลูกสาวไม่ยอมไปด้วย ชวนแม่ไปข้ามที่สะพานข้ามถนน ซึ่งอยู่ไม่ห่างจากที่นั้น

"ตรงนี้ไม่ใช่ทางข้ามนะแม่ เราเสียเวลาเอานิดหน่อยปลอดภัยกว่า"

แต่แม่ก็ยังดื้อจับแขนลูกสาวดึงจะให้เดินข้ามถนน ตรงสะพานลอยตรงสี่แยก ซึ่งมีรถแต่ไม่มากนักเพราะรถส่วนหนึ่งข้ามสะพานลอยดังที่มๆๆ ตลอดเวลา ผมขยิบตาให้ลูกสาวฉุดแม่ไปขึ้นสะพานให้ได้ ในที่สุดคนแม่เห็นผมคงอายจึงยอมเดินตามลูกมาเดินข้ามที่สะพานพร้อมกับผม ผมสังเกตในมือลูกสาวมีถุงใส่ใบตองคล้ายขยะ ผมจึงถามเธอดูว่าเป็นอะไร เธอตอบว่าเป็นใบตองห่อข้าวต้มผัดที่เธอซื้อรับประทาน แต่ยังหาที่ทิ้งยังไม่ได้จึงใส่ถุงมาด้วย เผื่อมีที่ทิ้งสาธารณะจะได้ทิ้งลงในถัง ผมจึงชมเธอว่าเป็นเด็กดี มีระเบียบวินัย ทำหน้าที่พลเมืองที่ดีของชาติอย่างน่าสรรเสริญที่สุด คนแม่ได้ฟังผมพูดก็ยิ้มด้วยความชื่นชม ผมบอกแม่ของเธอด้วยว่าผมได้เฝ้าจับตาดูตั้งแต่แม่จะข้ามถนน ซึ่งไม่ใช่ทางข้าม อันเป็นการไม่ถูกต้อง แม่เธอขอโทษผม พลางออกตัวว่าเป็นคนบ้านนอก ผมจึงบอกแม่เธอว่าอย่าข้ามถนนที่มิใช่ทางข้าม เพราะอาจถูกรถชนได้ เมื่อเกิดเหตุทุกคนที่เกี่ยวข้องพลอยลำบากไปด้วย ไม่ว่าจะเป็นคนในครอบครัว เจ้าพนักงานตำรวจหรือหมอ ต่างมีหน้าที่ต้องเข้ามายุ่งเกี่ยวกันหมด เป็นการก่อให้เกิดความสิ้นเปลือง พลเมืองทุกคนจะต้องทำหน้าที่ของตนไม่ก่อภาระแก่บ้านเมือง

ผมได้ชี้ไปที่ผืนหญ้าข้างป้อมยามซึ่งถูกคนเหยียบจนหญ้าตายเป็นทาง เมื่อไม่มีหญ้าดินก็ถูกเซาะเมื่อฝนลง และมีฝุ่นเมื่อฝนแล้งเป็นภัยต่อสุขภาพของประชาชนทั้งสองทาง ประชาชนที่เดินผ่านได้หยุดฟัง บางคนก็กระซิบกันว่า เคยเห็นผมสอน มสธ. ในทีวีแล้วเดินผ่านไป ผมพูดประโยคสุดท้ายก่อนเดินเข้าตลาดว่า

"ประชาธิปไตยคือ ประชาชน

เป็นใหญ่ เพราะฉะนั้นทุกคนจะต้องทำหน้าที่ของตน คือสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง อันเป็นพระบรมราโชวาทไม่ใช่เรียกร้องแต่สิทธิเพียงถ่ายเดียว"

มันเป็นเพียงรายแรกในเช้าวันนั้น

เมื่อผมเข้าไปในตลาดได้ไปยืนสั่งและรอรับโจ๊ก จากแม่ค้าขายโจ๊กข้างๆ ร้านขายโจ๊กนั้นเป็นร้านขายปาท่องโก๋ ซึ่งผมคิดจะซื้ออยู่เหมือนกัน เพราะลูกชายผมมักจะกินโจ๊กกับปาท่องโก๋ตัวหนึ่งเสมอ แต่ผมไม่ซื้อเจ้าใกล้ร้านโจ๊ก เพราะน้ำมันที่ใช้ทอดดำไปเกรงจะเป็นพิษ

มีคนคอยรับปาท่องโก๋เจ้านี้กัน ๒-๓ คน หลับตากันปริบๆ คงจะนึกไม่ชอบใจเท่าใดนักที่เจ้าของใช้น้ำมันจนเก่าและดำ

ทันใดนั้นเด็กตัวเล็กๆ ที่เกาะอยู่ข้างกระด้งใส่ปาท่องโก๋ ที่ทอดแล้วพูดเป็นเชิงอุทานขึ้นว่า

"สวยนะ" พลางกลืนน้ำลายและนัยน์ตาจ้องไปที่ปาท่องโก๋ ซึ่งผู้ขายกำลังหยิบใส่ถุงกระดาษทีละตัว พลางสะบัดมือเพราะความร้อน ในขณะเดียวกันก็มีคนทำความสะอาดตลาดเดินมาถึงขณะที่เด็กพูดพอดีได้ยินเสียงเด็กพูดว่าสวยจึงแย้งขึ้นว่า

"สวยอะไรน้ำมันดำยังกะอะไรให้เปล่าฉันก็ไม่กิน"

พอได้ยินชายคนนั้นพูดเช่นนั้น คนขายซึ่งเป็นชายหนุ่มก็โกรธเป็นฟืนเป็นไฟ ชี้หน้าผู้พูดว่า

"ดำที่ไหนลองตักขึ้นมาดูซิ" แล้วหายใจยาวๆ ราวกับว่าจะระบายความรู้สึก ชายผู้พูดตอบไปว่า

"ต้องตักขึ้นมาดูทำไมมองดูก็เห็นดำมิดหมีอยู่แล้ว คนกินปวดท้องตาย...เลย"

ชายหนุ่มคนขายคงทนไม่ได้จึงถลาออกไปหมายจะทำร้ายชายผู้พูด ผมจึงถลาออกไปกั้นไว้ พอดีเจ้าของซึ่งกำลังตัดตัวดิบหย่อนลงกระทะตะโกนร้องห้าม ชายหนุ่มจึงกลับเข้าไปขายต่อ ผมได้ควักเงิน ๒๐ บาทจากกระเป๋าให้ชายผู้พูดบอกว่า

"นี่รางวัลที่คุณกล้าพูดความจริง โลกกำลังต้องการคนอย่างคุณ"

ชายคนนั้นถอดหมวกแล้วไหว้ก่อนรับเงิน ๒๐ บาทจากมือผม พลางยิ้มเยาะชายหนุ่มอารมณ์ร้อนคนนั้น แล้วเดินผ่านไปในตลาดด้วยความอิ่มใจ

ท่านผู้อ่านที่รัก เรากำลังต้องการพลเมืองอย่างนี้ ถ้าเราเห็นการกระทำที่ไม่ถูกต้องแล้วช่วยกันทักท้วง ห้ามปรามการกระทำที่เป็นพิษเป็นภัยต่อสังคมก็จะน้อยลง สิ่งที่ผมเป็นห่วงมากก็คือ คนขายอาหาร และข้าวแกงข้างถนนไม่มีอะไรปกปิดเลยกว่าจะขายหมดก็หลายชั่วโมง ท่านผู้อ่านลองคิดดูซิว่า ฝุ่น สารตะกั่ว และมลภาวะจะลงไปมากน้อยเท่าใด เราน่าจะมีกฎหมายหรือเทศบัญญัติหรือข้อบัญญัติสุขาภิบาลเอาผิดกับการกระทำเหล่านี้บ้าง ผมมีเพื่อนชาวสิงคโปร์มาธุรกิจที่เมือง

ไทยชวนเขารับประทานอาหารพวกนี้ เขาไม่ยอม เขาบอกว่าสกปรกมาก ในสิงคโปร์ทำอย่างนี้ไม่ได้เป็นผิดกฎหมาย ความจริงเรามีคณะกรรมการอาหารและยาในกระทรวงสาธารณสุข ผมจึงขอให้ตระหนักในเรื่องนี้ด้วย ในประเทศที่เจริญนั้น เขามีกฎหมายห้ามการกระทำหรืออาหารการกินที่ไม่ถูกสุขอนามัย แม้แต่เครื่องในสัตว์ก็ห้ามกิน มีแต่นักเรียนไทยไปซื้อมากิน แต่เขาก็ไม่ได้ห้ามหรือดูถูกเรา เพราะใครจะสมัครใจเจ็บป่วยก็เป็นเรื่องเจ้าหน้าที่บ้านเมืองจะจับกุม เพราะอาจจะต้องเปลืองยาเขา เมื่อเราไม่มีวิธีป้องกันที่ดี คนไข้ของเราจึงแน่นโรงพยาบาล ผมจึงขอวิงวอนพี่น้องชาวไทยทุกคนให้เกิดจิตสำนึกเห็นใครทำผิดก็ขอให้ช่วยกันตักเตือน และเห็นใครทำก็ขอได้เขียนมาลงวารสารไทยด้วย เพื่อหนุนใจให้คนทำดีมากขึ้นๆ แล้วเมื่อนั้นชาติที่รักของเราจะเจริญ

น้ำตกภราดร จังหวัดเพชรบูรณ์
(ภาพ : สมชาย ดำรงภัคดากุล)

ภาพพุทธประวัติ

ภาพที่ ๒๖ : ช้างไม่อาจทำอันตรายพระพุทธเจ้า

พระเทวทัต ศิษย์ทรยศของพระพุทธเจ้า ติดสินบนนายควาญช้าง ให้ปล่อยช้างตรงไปจะประหารพระบรมศาสดา แต่ด้วยพระเมตตาจิตของพระองค์ ช้างกลับไปคุกเข่าอยู่ต่อหน้าพระพักตร์

บรรยาย : พิทูร มลิวัลย์

เขียนภาพ : สนั่น รัตนะ

ทรงโปรดช้างนาฬาคีรี ครั้งหนึ่งพระพุทธองค์ประทับอยู่ที่พระเวฬุวันวิหาร กรุงราชคฤห์ เช้าวันหนึ่ง ขณะที่พระพุทธองค์เสด็จออกบิณฑบาตในกรุงราชคฤห์ พระเทวทัตศิษย์ทรยศของพระพุทธองค์ได้ติดสินบนควาญช้าง ให้ปล่อยช้าง**นาฬาคีรี**เพื่อทำร้ายพระพุทธองค์ตามแผนการ แต่ด้วยเมตตาจิตของพระพุทธองค์ ช้างตกมันก็หายพยศ กลับคุกเข่าหมอบลงตรงพระพักตร์พระพุทธองค์